

BARANYI FERENC

Dante a Lónyay utcában

**ÉLETRAJZI JEGYZETEK;
ELBESZÉLÉSEK**

BUDAPEST

Z-füzetek/91

**Sorozatszerkesztő
SIMOR ANDRÁS**

**Fedélterv és tipográfia
JORDÁN GUSZTÁV**

**Készült a FERBA BT.
támogatásával**

© Baranyi Ferenc, 2002

„... a kisbíró megállt a pletyka-gócokban, megpergette a dobját, köréje gyűlt mindenki, aki hallotta, aztán emelt hangon felolvasta, hogy mit áhít a községi elöljáróság.

Nekem nagyon imponált ez a pálya. Arról ábrándoztam, hogy egyszer majd énám figyelnek az emberek. (Tudat alatt tehát már akkor költő szerettem volna lenni.) Amatőr alapon gyakorolni kezdtem Szemerédi Illés és Murárik István mesterségét. Az egyik karácsonyon kaptam egy kicsinyke vásárfiadobot, apám titkárnöje, a szép Pelsőczy Olga pedig kidobolnivaló szövegeket gépelt nekem. Így aztán minden vasárnap délben odaálltam a helyi – szinte csak kápolnányi – protestáns templom elé (egyik vasárnap a reformátusoké, a másikon az evangélikusoké volt), és amikor özönlöttek ki a hívek az istentiszteletről, megpergettem a dobomat és messzecsengő gyermekhangon olvasni kezdet Pelsőczy Olga textusait. Ilyeneket:

– Közhírre téteti az elöljáróság, hogy holnap hétfő lesz.

Vagy:

– A kukoricát lopni nagyon csúnya dolog.

És így tovább. Az emberek megmosolyogtak, de szeretettel. Gálfi Sándor bácsi, a kálvinista lelkész még barackot is nyomott a fejemre.

A költőt is a közlési vágy hevíti és evidenciákat gajdol egy életen át. (Mert az emberiség a humánus evidenciáiról feledkezik meg a leggyakrabban.)”

Letölthető:

[\[PDF formátumban \]](#) [\[EPUB formátumban \]](#)

KÉPEK AZ ÉLETEMBŐL

A jóakarát hagyományai

Karácsony és újév reggelén szigoráról ismert nagyapám nyájassága már-már az olvadékonyságig fokozódott: a népes család minden tagját kronológiai sorrendben

végigcsókolta, majd vakítóra fényesített csizmában és még vakítóbbra fényesített lélekkel komótosan elindult az Isten háza felé.

A kálvinista törvény ugyanis megköveteli, hogy az ünnepi úrvacsora előtt a haragos indulatoktól megtisztíttassék a lélek, az Úr asztalához csakis megbékélt szívvel lehet járulni, az „átölelek emberiség” hatalmas schilleri humánumának a jegyében. Így aztán minden derék hívő a sátoros ünnepek reggelén gyors ütemben kibékült haragosaival, bévül talán fogcsikorgatva, külsőleg viszont krisztusi nyájasságot parancsolván magára. Nem volt ez igazi kibékülés, inkább csak felfüggesztése a haragnak, amely aztán az ünnepek elteltével még pirosabban virágzott tovább. Nem vész ki erre a rövid időre az emberiség rosszindulata, csupán arról van szó, hogy átmenetileg hódolni kénytelen a jóakarát immár kötelező hagyományainak. Január elejétől azután nyugodtan lehet tovább folytatni az öldöklést, a csalást és az intrikát.

No meg a heccelődést.

Az imént már megidézett nagyapám kalaposmester volt egy Cegléd környéki községben. Szorgosan dolgozott a műhelyében nap mint nap, időnként felkerekedett, és a saját kezűleg előállított süvegeket, kalpagokat és egyéb fejfedőket maga árulta a környező falvak vásáraiban. Legjobb cimborája Hadák volt, a bicskakészítő mester, akinek remekbe szabott szalonnázószerszámaait még maga a híresneves Börcsök is megirigyelte volna Tolnaországban. Nagyapám és Hadák rendszeren együtt utaztak a kirakodóvásárookra, ráérősen vonatozván az akkor még korántsem muzeális vicinálisokon. Egy alkalommal Vezensenyből – vagy Dánszentmiklósról, esetleg a csemői szőlők közül – dőcögtek hazafelé, szívükben a jól végzett munka csendes örömeivel. S – tekintve, hogy étvágytalansággal csak a bánat jár – hamarosan előkerültek az iszákokból a jókora darab szalonnák is, sokára szikkadó, puha bélű falusi kenyérrel súlyosbítva.

Szóttlanul szalonnáztak, miközben a Duna–Tisza közti táj egykedvűen szaladt el mellettük. Szaladt az akácos, a legelő, a faluszél. A szájukban meg le, a falat. Egyszer csak Hadák rábökött nagyapám bicskájára:

– Hadák-féle kés az?

– Nem a.

– Szégyelld magad. Sért, hogy nem a hazai ipart támogatod.

Ezzel kikapta nagyapám kezéből a bicskát és kivágta a nyitott vonatablakon. Öreg Baranyi nem szólt egy szót sem. A továbbiakban harapdálni volt kénytelen a szalonnát meg a kenyeret. (Volt még elég foga hozzá.) Aztán, néhány perc múlva, zsíros ujjával felmutatott a harmadosztályú vasúti kocsni rozsdás fogására:

– Hát az meg ott Baranyi-kalap?

– Az biz nem.

– Akkor már ketten szégyenkezünk.

Ezzel fogta a kalapot és a bicska után küldte.

Hazáig aztán meg nem nyikkant volna egyikük sem.

Mindez még a koraőszön történt. A kölcsönös némaság karácsonyig eltartott. Akkor aztán nagyanyámat átküldte az ura Hadákékhoz egy szemképráztató, vadonatúj kalappal. Hadák meg a legbrilliónsabb bicskáját küldte el a Baranyi-portára a hitvesével.

Szent volt a béke, legalábbis január elejéig. Mert a hecc, kibabrálások, bosszantások sorozata később mindig folytatódott, mindaddig, amíg mind a ketten le nem csihadtak a sírban.

Ejnye, hát miért van a békességnek és a szeretetnek karácsonykor meg újévkor a pünkösdje? Mármint a pünkösdi királysága? Ki kellene fognunk a naptáron.

A szeretet meglepetésében nap mint nap kellene részesítenünk egymást. Mindaddig, amíg megszokott, napi gyakorlattá nem válik a dolog.

Sok-sok ember él a földön. Van, aki vallásos, van, aki nem. Én például nem vagyok az. Ám gyakran szeretném úgy kifényesíteni a telkemet, mintha úrvacsorázni mennék.

Páter, páter!

Apám felmenői hajdúsági pásztorok voltak, dédapja volt az első, aki mesterséget tanult: kalapos lett belőle. Szeretett szakmáját aztán fiaira, unokáira is áthagyományozta, így az én nagyapám, Baranyi Sándor is kalaposmester volt, csak ő már a Pest megyei Monoron üzte az ipart. Fiai közül kettő – Sándor és Lajos – hű maradt a hagyományokhoz, a legkisebb – Ferenc, az édesapám – viszont a kereskedelmi iskolai érettségi után Szombathelyre mehetett tanulni, a jegyző-tanfolyamra. Nem is annyira nagyapám szorgalmazta ezt a kikupálódást, mint inkább Margit néném, apám egyik nővére, akit egy módos cipőfelsőrész-készítő vett feleségül, így viszonylag könnyen tudta finanszírozni kisöccse tanulmányait. (Apáméit egyébként tízen voltak testvérek, a fiúk a kálvinista, a lányok a katolikus hitben nevelkedtek, az apa, illetve az anya vallási hovatartozása szerint.)

A fiatal jegyzőgyakornok először szülőfalujába, Monorra került vissza, ott ismerkedett a közigazgatás gyakorlati fortélyaival. Később aztán áthelyezték a közeli Pilisre, ahol segédjegyző lett belőle, tehát partiképes fiatalember. Udvarolni kezdett az ottani kántortanító, Kuzsma István legkisebb lányának, akit aztán egy halk, beletörődő sóhaj kíséretében hozzá is adtak feleségül.

Ez a halk, beletörődő sóhaj aztán mindig jelen volt a kiterjedt rokonság ünnepnapjaiban. A Baranyi és a Kuzsma ág egymással ugyanis csak a sátoros ünnepeken találkozott. Olyankor mindig érezhető volt egyfajta feszültség a levegőben. A kimért modorú, magukat úri családnak tudó Kuzsmák nehezen elegyedtek a Baranyiakhoz hasonló – kicsit hangos, kicsit bárdolatlan, de érzelmeit mindig kitakaró – egyszerű népséggel. Jó, jó: Baranyi Ferit elfogadták, mert hát végül is segédjegyző lett belőle, s egy olyan kis faluban, mint Pilis, nem sok nadrágos fiatalember szaladgált, ám a halk sóhaj azért nem maradt el az áldás-adásnál. És ez a halk sóhaj elsősorban apám retyerutyájának szólt.

Nyáregyházára 1939-ben költöztünk. Azért írom többes számban, mert akkor már család voltunk: a néném négy évet számlált, én még hármat sem. Apám főjegyző lett Nyáregyházán, amely öt kilométerre van Pilistől, Újhartyán felé. A pótharaszti erdő tövében búvik meg, még vasútállomása sincs. Akkoriban még villanyárammal sem rendelkezett a falu. Estelente petróleumlámpával világítottunk, a harisnyás gázlámpákat csak akkor vetettük be, amikor vendégek jöttek. A kultúrát tehát továbbra is Pilis jelentette, oda jártunk vissza moziba minden vasárnap délután. A családnak jobb módot hozott apám főjegyzői kinevezése, kocsit, lovat vásárolt hamarost, azzal jártunk át Pilisre meg Monorra, nemcsak moziba, hanem futballmeccsekre is, no meg a rokonokat látogatni.

Apámért szinte rajongott a falu. Talán „plebejus” származása miatt volt, hogy mindig a parasztokhoz húzott, az ő javukat kereste, a környék legnagyobb földesurával,

Wekerle Gézával is sokat perlekedett az érdekükben, noha amúgy nem voltak haragban. Talán még tarokkoztak is olykor.

Ó, a tarokkpartik a szaletliban! Ott állt az udvarunkon, a községháza falához igazítva. Estelente ott tarokkozott apám dr. Riecsánszki Endrével, az orvossal, Dúsa bácsival, a patikussal és Szépréthy Ottóval, a plébánossal. Én mindig ott lábatlankodtam körülöttük. Egy ilyen tarokkozáshoz maradandó emlékem is fűződik.

Tudni kell, hogy apám mindig a zsidó sakterral riogatott, amikor rosszkodtam. Ezt még a saját apjától tanulta, Baranyi Sándor kalaposmestertől, aki Monoron két háznaira lakott a zsinagógától. Ezért mindannyiszor, amikor a fiai – köztük apám is – renitenskedtek, így csillapította őket:

– Ha nem maradtok veszteg, áthívom a zsidó saktert és levágja a bögyörötöket.

No, ezt a szokást hagyományosította az én édesapám.

Egy ízben, amikor igen eleven voltam egész nap, apám felbérelte valamelyik kisbíró, hogy az esti tarokkparti alatt, az alkonyhomályba burkolózva, kiabálja be a kerítésen kívülről a következőket:

– Hol van az a Baranyi Ferkó? Hadd vágjam le a bögyörőjét!

Igen ám, csak hogy az aznapi tarokkpartnerek egyike, Bugovits

Béla tisztviselő nagyon szeretett engem és felfedte előttem az egész ördögi tervet. És meg is tanított a méltó válaszra:

– Csak jöjjön az a zsidó sakter, majd jól seggbe rúgom.

Minden úgy történt, ahogy apám eltervezte: jött a kisbíró, és bekiabálta, amit kellett. És akkor következett a váratlan fordulat, a Bugovits Béla által komponált finálé: énnekem eszem ágában sem volt megrémülni, korántsem reszkető, inkább magabiztosan csilingelő hangon visszakiabáltam neki, amit Béla bácsi belém táplált.

Apám rettenetesen meglepődött, majd teledicsekedte az egész vármegyét, hogy milyen bátor gyereke van.

No, ezt a „zsidó-kérdést” másképpen kezelte apám, amikor már élesbe fordultak a dolgok. Elmondok erről is egy történetet.

Negyvennégyben, amikor közeledett a front, apám az oroszok elől Budára menekített bennünket, mármint anyámat és a négy gyereket. (Akkor ugyanis már négyen voltunk testvérek.) Apám egyik barátjánál laktunk, a Szent Imre herceg útján – a mai Villányi úton –, a négyes szám alatt. A legjobb helyen! Az ostrom Budán volt a legádázabb, csoda, hogy megmaradtunk.

Ő egy darabig helytállt még Nyáregyházán, ám egy ízben a németek hatalmas mennyiségű embert és állatot követeltek rajta, méghozzá igen szoros határidőn belül. Ezt a követelést nem akarta teljesíteni. Utánunk szökött Budára.

Ott félig-meddig maga is dekkolt, mégis menekített másokat. Nem félt a náciaktól, megvetette őket. A szovjet katonáktól viszont igen-igen tartott. Ám a menekülőket sohasem faggatta, hogy honnét és miért iszkolnak. Egy Fullér nevű zsidót – szökött munkaszolgálatost – hetekig rejtegetett, anélkül, hogy kikérdezte volna. Természetes emberi kötelességteljesítésnek tudta be cselekedetét, nem pedig érdemnek, ezért aztán sohasem hivatkozott rá, sohasem kovácsolt tőkét belőle.

Hétéves voltam akkor. Amikor apám a jól kiképzett rejtekhelyre tessékelt Fullért, gyermekes kíváncsisággal vallattam őt:

– Hova megy a bácsi?

– Bújócskát játszik, mint ti szoktatok. A német katonák a hunyok, nem akarja, hogy megtalálják. Te sem örülsz, ha rád lel a hunyó, nem igaz? – mondta apám mosolyogva,

de korántsem tréfából.

Azóta sokat töprengtem, hogy vajon miért nem tette hozzá: „Aztán el ne áruld a búvóhelyet a német katonabácsiknak, mert agyonverlek!” Mondania kellett volna, hiszen egy gyerek önkéntelenül is bajt keverhet ártatlan fecsegésével.

Azt hiszem, apám nagyon bölcs ember volt. Jól tudta, hogy a cinkossá vált gyermek sokkalta megbízhatóbb a megfélemlítetté. Ha játék közben rám talált a hunyó, a viláért sem árultam volna el neki társaim rejtekhelyét. Ez így volt természetes, így volt íratlan törvény a falatnyi emberkéek etikájában. Apám jól tudta ezt, ezért mert építeni erre a magától értetődő cinkosságérzésemre. Én nem tudtam, hogy az ő bújócskájuk végzetesebb – nekem játék volt ez is, mint a többi.

Amikor elültek a harcok, feljöttünk a pincéből és megpróbáltuk lakhatóvá tenni a rommá lőtt házat. Apám a további életünket egyértelműen Budapesten képzelte el.

És akkor megjelent egy öreg nyáregyházi paraszt, Epres Pista bácsi a szekérével. – Főjegyző úr, nagyon várja a falu. Hazavinném magukat.

Könnyes örömmel engedelmeskedtünk.

Nyáregyházán javaink nagy részét visszahordták az emberek. És rengeteg élelmet is hoztak nekünk. Apámat rögtön igazolták, szenvedélyesen látott munkához. Földet osztott, kocsigyár létesítéséért talpalt, szünet nélkül fáradozott a falu érdekében. A villanyáram is megérkezett végre Nyáregyházára. Aztán 1949-ben menesztették. Monorra kerültünk, igen nyomorúságos körülmények közé.

Azt hiszem, Rákosiék egyik legnagyobb baklövése az volt, hogy az apámféle, népből jött értelmiségiekben sem bíztak meg. Pedig ezek az emberek lehettek volna egy emberszabású szocialista rend alapkövei. Könnyűszerrel hívükké teheték volna az ilyen becsületes emberek sokaságát.

Ehelyett ellenséggé keserítették őket. Amikor 1952-ben – már pesti gimnazistaként – egy augusztus huszadikai ünnepélyen elszavaltam Monoron József Attila *Hazám* című versét, apám felpofozott érte otthon.

Úgy vélem, akkor esett be a szú a fába. Ahol egy alapjában demokratikus érzelmű, egész pályafutása alatt a kisemberek érdekeit védő, a közjót szolgáló népfői kezdet emel a fiára azért, mert az „komonista verset” szaval a „rohadt vörösök” ünnepségén – ott már nagy a baj. Ott már kételyek támadnak a szocialista rend életképességét illetően. S az ilyen kételyekből kerekedett ki végül mindaz, ami 1989-ben bekövetkezett.

Tömegkommunikációs tevékenységem és költői „karrierem” kezdetei

Hogy egyszer majd a tömegkommunikáció meghatározó szerepet játszik az életemben, ez már a szülőfalumban, Pilisen megmutatkozott, harmadik életem betöltése előtt. Nénémrel, Kacikával folyton rádióst játszottunk. Egy jókora kartondoboz fedelére kapcsológombokat és keresősávot rajzoltunk színes ceruzával, az így nyert készüléket hosszanti irányban az élére állítottuk egy hokedlin, mögé bújunk mind a ketten és a túloldalon leültetett szülőknek, vendégeknek vég nélkül szavaltunk és énekeltünk.

Nekem jó hangom és hallásom volt (anyai nagyapám öröksége, aki kántortanítóként működött Pilisen), Kacika viszont borzalmas hamisan énekelt mindig. Azt is tudni kell, hogy a nénémrel magáztuk egymást, mert Melich Maristól, tót dajkáinktól az emberek

közötti közlekedésnek ezt a módját sajátítottuk el. (O ugyanis idegeiben hordozta a kisebbségi és a paraszti lét kettős ijedelmét: nem merte tegezni az „uraknak” még a gyerekeit se.)

Nos, egy alkalommal formás kis műsort sugároztunk a doboz mögül apámra, anyámra, Illanicz Elemér bácsira (ő volt az orvos Pilisen), Sári nénire és a gyerekükre, Gyurira, aki mindössze öt nappal született később, mint én – és ma is a legjobb barátaim egyike.

Szavaltunk, majd énekeltünk. Én pontosan, Kacika hamisan. Ezt kiküszöbölendő, két dal között a következő javallatot súgtam a néném fülébe, de úgy, hogy mindenki meghallotta a minket szinte teljesen elfedő kartondoboz túlsó felén:

– Kacika, maga csak tátogjon, én majd énekelek.

No, így hibáztam rá a play-back technikára két és fél éves koromban, Pilis községben.

Nemsokára Nyáregyházára költöztünk. Az ottani főjegyző ugyanis nyugdíjba ment és apámat nevezték ki a helyére. Nyáregyháza öt kilométerre van Pilistől, Újhartyán felé. Ott kezdtem iskolába járni és választottam először hivatást magamnak. Körülbelül második elemista lehettem, amikor elhatároztam, hogy kisbíró leszek. Nagyon imponált ugyanis, amikor Szemerédi Illés bácsi – vagy fiatalabb kollégája, Murárik István – peckesen végigsétált a falun, nyakában a tekintélyt parancsoló dobbal, meg-megállva az utcák pletyka-gócaiban. Azokat a sarkokat neveztem így, ahol olykor összegyűltek az asszonyok, kibeszélni azokat az asszonyokat, akik akkor éppen nem gyűltek oda össze.

Nos, a kisbíró megállt a pletyka-gócokban, megpergette a dobját, köréje gyűlt mindenki, aki hallotta, aztán emelt hangon felolvasta, hogy mit áhít a községi előljáróság.

Nekem nagyon imponált ez a pálya. Arról ábrándoztam, hogy egyszer majd énám figyelnek az emberek. (Tudat alatt tehát már akkor költő szerettem volna lenni.) Amatőr alapon gyakorolni kezdtem Szemerédi Illés és Murárik István mesterségét. Az egyik karácsonyon kaptam egy kicsinyke vásárfiadobot, apám titkárnöje, a szép Pelsőczy Olga pedig kidobolnivaló szöveget gépelt nekem. Így aztán minden vasárnap délben odaálltam a helyi – szinte csak kápolnányi – protestáns templom elé (egyik vasárnap a reformátusoké, a másikon az evangélikusoké volt), és amikor özönlöttek ki a hívek az istentiszteletről, megpergettem a dobomat és messze csengő gyermekhangon olvasni kezdtem Pelsőczy Olga textusait. Ilyeneket:

– Közhírré téteti az előljáróság, hogy holnap hétfő lesz.

Vagy:

– A kukoricát lopni nagyon csúnya dolog.

És így tovább. Az emberek megmosolyogtak, de szeretettel. Gálfi Sándor bácsi, a kálvinista lelkész még barackot is nyomott a fejemre.

A költőt is a közlési vágy hevíti és evidenciákat gajdol egy életen át. (Mert az emberiség a humánus evidenciáiról feledkezik meg a leggyakrabban.)

Ma is vallom, hogy költői pályafutásom a nyáregyházi templom előtt kezdődött el.

Dante a Lónyay utcában

Nem is oly régen meghívót kézbesített címemre a postás, amely örvendetes eseményre invitált: egy kiállításra, ahol neves képzőművészek – festők, szobrászok, keramikusok – tették közszemlére legújabb alkotásaikat. A kiállítók névsorában bukkantam rá Krajtsovits Margit iparművész nevére.

Hatalmasat dobbant a szívem, akkorát, hogy szinte kiugrott a mellkasomból. Vissza akart hullani az Idő kútjába, hogy kerek ötven gyűrűnyit zuhanjon lefelé, a múltba. Eszembe jutott, hogy két esztendeig egy iskolába jártam Margittal. Tizenhárom-tizennégy éves korunkban. Mi, a fiúk, mindig a lányok osztálya körül sündörögtünk. S a bátrabbja haza is kísért egyet-kettőt a szebbek közül.

Krajtsovits – vagy ahogy akkor hívtuk: Karcsi – a legszebb volt a nyolcadik leányosztályban. A szépségnek ez a foka már megbénított engem. Félszeg – avagy ne kerteljünk: mulya – falusi fiúcska voltam akkor még, vonattal jártam be naponta Pestre. Szinte rá se mertem nézni Karcsira. Ügy éreztem, ilyen gyönyörű lánynál teljesen esélytelen lennék. Irigyeltem Pethes Zolit, akinek nem voltak ilyen skrupulusai. Ő naponta hazakísérte Karcsit a Prohászka Ottokár utcába. Én meg Somorjai Zsuzsit a Régiposta utcába. Helyes kislány volt ő is, bár Krajtsovitsnak a nyomába se léphetett. De ettől ítéltam őt elérhetőbbnek. Neki udvaroltam, s közben Krajtsovitsról álmodoztam éjjel-nappal. Vonaton és fizikaórán egyaránt.

A nyolcadik általános befejezése után Karcsi a Török Pál utcai Képzőművészeti Gimnáziumba került, a Lónyay utca alsó végénél. Én meg a Református Gimnáziumba, a Lónyay utca felső végénél. Egy évig jártam oda. Ennek az évnek minden egyes napján, az utolsó óra után kirobogtam az épületből, végigszáguldottam a Lónyay utcán a Várház körútig. Ott aztán behelyezkedtem a sarki áruház mögé, és lestem, mikor fordul ki a Török Pál utcából Krajtsovits. Amikor végre feltűnt, lazán visszaindultam a Lónyay utcán, mintha véletlenül vetődtem volna arra. Hogy szembetalálkozhassak istennőmmel. Hogy köszönhessek neki.

Ő mindig viszonzta, kedves mosoly kíséretében, aztán ment tovább. Én is, az ellenkező irányba, a Ferenc körút felé. Ahonnan jöttem. S ahol már nem volt semmi dolgom.

No. Azóta sok víz lefolyt a Dunán, elvitte az én mulyaságomat is. „Hírhedett dalnoka” lettem a hazámnak, s a könyveimben sok mindent el tudtam mondani a szerelemről, hála azoknak a lányoknak és asszonyoknak, akiket szerethettem. Krajtsovits Margitnak is hála, pedig neki fogalma sem volt arról, hogy szeretem. Teljesen plátói és egyoldalú volt a dolog. De öt éve, amikor Dante Az új élet című művét fordítottam, nagy segítségemre voltak a vele kapcsolatos emlékek. A Vita nuova ugyanis annak a plátói szerelemnek a története, amely a költő szívében 1274-ben – tehát kilencesztendőskorában – lobbant fel a csaknem azonos életkorú Bice (Beatrice) Portinari iránt. Dante elbeszéli, hogy folyton Firenze utcáit róttá, mert szembe akart találkozni a lánnyal, akinek pusztá üdvözlése is földöntúli boldogsággal töltötte el őt. S közben – falból – udvarolni kezdett egy elérhetőbb hölgynek, a „donna di schermo”-nak...

Hát nem ugyanaz a szitu? „Karcsi” volt nekem Beatrice, Somorjai Zsuzsi pedig a donna di schermo! S a feltoluló emlékeknek köszönhető, hogy végül is – a megjelent kritikák szerint – ihletett lett a Dante-fordításom.

Hadd köszönjem meg ezt itt is Krajtsovits Margit Ferenczy-díjas keramikusművésznek – és hadd ajándékozzam meg a Vita nuova talán legszebb szonettjével:

Amint köszönget...

Amint köszönget jobbra-balra, annyi
őszinte bájt sugároz szét a hölgyem,
hogy minden nyelv elszótlanodva döbben
s egy pillantás se mer reátapadni.

Alázatába húzódik, ha talmi
dicséretet hall s elmegy sietősen,
akár az angyalok, nem földi ő sem,
hisz mennyből érkezett, csodát mutatni.

És bámulóit elbűvölve, áldott
szemével édességet ad szivednek,
mit meg nem ért, ki még ilyet nem érzett.

S úgy tetszik: ajkán – rebbenő igézet –
sóhajtás kél, vággyal teli lehelet,
mely száll és szól a lélekhez: Fohászkodj!

A presztízs ára

A napokban levelet kaptam Jánossomorjáról. Irodalmi estre hívnak. Nagyot dobbant a szívem. Igen-igen régen, 1958 nyarán jártam ott, mocsárcsapoló bölcsészhallgatóként. Egyetemisták és középiskolások xerxesi serege árasztotta el azon a nyáron a Hanságot, hogy segítsen termőföldre változtatni a lápvidéket. Immár jó emlékezni még a kubikolásra is. Ám a szívem nem ezért dobbant meg.

A mi sátrunk kilógott a sorból, mintha nem is a táborhoz tartozna. A tisztáson huszonhat nyolcszemélyes sátor terpeszkedett, katonásan, mondhatni „elvágólag”. A huszonhetedik, ez „kozma” csak a mértani szabályosság fűszertelen levesébe: kijelölt helyétől húsz méterre keveredett s úgy bújta meg két kocsányos tölgy között, mintha maga is tudná, hogy kihágása miatt rejteznie kell.

Hárman voltunk elválaszthatatlanok a több száz főnyi gyülekezetben: R. Zoli, B. Jancsi és én. Egy lángoló napon éppen a délelőtti műszakból érkezünk a sátrunkhoz. Zoltán, aki csapzottságában is jólfésültnek tűnt, pedánsan leült egy rönkre, János, aki olyan kisfiús volt, mintha az általános iskola nyolcadik osztályából külön engedéllyel került volna ide, a fűre heveredett, helyesebben a fűre omlott, hisz alig tudott mozogni a fáradtságtól. Én a sátorbejárat fűzőjével bibelődtem.

– Kutya meleg van – vélte Zoltán.

– Méghogy kutya?! Dög meleg, sőt piszok meleg! – helyesbítettem.

János fektében fanyalgott:

– Közhelyek. A „kutya”, a „dög” és a „piszok” mind-mind elkoptatott jelzői a melegnek. Mondhatnátok valami eredetibbet is. Például: átlós irányú meleg van.

– És ennek mi az értelme? – kérdezte Zoltán, inkább kötekedve, mint érdeklődéssel.

– Semmi, de így legalább nem közhely. Egyéni.

– A hülyeséged, az egyéni. Sőt: átlós irányú, ha így jobban tetszik.

A lány, akit a konyhán láttunk már, ekkor toppant elébünk. Kezében háromrészes, bádog ételhordót tartott. Fiatalka volt még, bár korántsem gyereklány. Az utolsó mondatokat hallhatta, mert kedves arcát sugarakban fürdette a mosoly.

– Agyukra ment a meleg?

– Naná, majd a vakító szépséged. Ha ennyit melóztál volna, te sem Schopenhauert idézgetnéd.

A lány anyáskodva mondta:

– Minek hajtanak annyira? Úgysem kapnak érte egy fityinget sem.

A magam részéről szükségesnek tartottam bedobni az öntudatot, hogy gátat vessek az anyáskodásnak.

– Ez nem forintkérdés. Ez, kisanyám, presztízskérdés.

A lány nyílt tekintetét rám emelte, és halkán megkérdezte:

– Az jobb, mint a forint?

Elkerekült a szemem.

– Micsoda?

– Hát... az a presztízsz.

Zoltánra kacsintottam, mélyített hangon szólalván meg.

– Jeles valuta az, gyermekem.

Zoltán megértette, hogy miről van szó.

– Egy presztízsz ötven devizaforintot ér – segített.

Kezdtém belemelegedni.

– Az ötpresztízszes érme nagyobb egy születésnap tortánál. Egyik felén angliai Erzsébet profilja látható, a másikon stilizált lapátok, keresztbe rakva.

– Váltópénze a presztízsznyica – triumfált Zoltán. – Ezek már nem is korongok, hanem kicsiny golyócskák.

A lány álmélkodott. Hitte is, nem is. Aztán úgy döntött, inkább elhiszi, csak el ne rontsa ezeknek a bolondos fiúknak a jókedvét.

– Ha megkapják a fizetésüket, mutatnak egyet?

Zoltán pimasz lett.

– Ha adsz egy pusztit, adunk is belőle.

Itt romlott el a dolog. Megrovó pillantást vetettem Zoltánra. A lány nem szólt. Eltávolodott tőlünk. Előbb a tekintetével, aztán valóságosan is. A tábor központi sátrai felé indult.

– Ó, a szende, a szemérmes szűz! Éljen a romlatlan falusi báj! Esküszöm, meghat. Ennek a lánynak a pirulása még libaságát is feledteti. Erről ír verset!

Kedvetlenül dünnyögtem.

– Nem, erről nem írok verset, mert ez a lány nem elpirult, hanem elfehéredett. És valahogy nem jó, hogy elfehéredett.

Zoltán ingerült lett. Szerencséjére megszólalt az ebédre hívó kolomp.

– Na végre! A pavlovi nedvek már örvénylenek a szájüregemben! Előre! A kaja az imperializmus ügynöke! Saját barlangjában kell megsemmisíteni!

János piros arccal énekelt.

– Föl, föl, te éhes proletár! – és már lódult is a kolompszó iránt.

– Menjetek csak – mondtam halkán. – Én itt maradok.

János lódulásának íve derékban tört ketté, Zoltán ábrázata bambára nyúlt az elképedéstől.

– Elment az eszed? Lehet ebédelni! Nem érted? E-bé-del-ni!

Dacos voltam.

– Értem na! Akkor sem megyek. Nem vagyok éhes.

Zoltán bosszús lett.

– Fiú, ezt nem mondhatod komolyan! Előbb elhiszem, hogy egy unatkozó dél-francia örgróf törvénytelen szerelemgyereke vagy, mint azt, hogy nem vagy éhes. Ha nem igyekszünk, mindent felzabálnak előlünk.

Hajthatatlan voltam.

Zoltán félreérthetetlen mozdulatot tett a kezével, aztán vállon kapta a tétovázó Jánost és a konyha felé vonszolta.

Egy tuskóra ültem, és mereven néztem a tábor központja felé. Rövidesen felbukkant a lány, kezében az ételhordóval.

– Hát te? – kérdeztem zavaromban.

– Anyámnak viszek ebédet.

– Nocsak!

A lány elpirult.

– Befizettem érte. Nem a maguk adagjából csippentünk, ne féljen. Szaladt volna, de én utána léptem, elkaptam a karját.

– Ne bögj már! Nem akartalak megbántani. Mivel engesztelhetnélek meg?

A lány hüppögött, de nem haragudott.

– Azzal, hogy elereszt. Anyám már biztosan éhes.

– Te, nem gondolod, hogy meg kellene végre ismerkednünk? Elengedtem.

– B. Ferenc, bölcsészhallgató – nyújtottam kezét. – Momentán kubikos.

– Gy. Kati – lehelte és kikapta a kezét lapátnyél gyötörte tenyeremből.

Valamit gyorsan kérdezniem kellett, hogy maradjon még.

– Aztán jó kaját viszel anyádnak?

– Miért kérdezi? Maga is ezt ette.

– Én ugyan nem. Ma nem mentem ebédelni.

A lány szeme tágra nyílt.

– Nem ment ebédelni?

– Nem én.

– És vajon miért?

– Nem voltam éhes.

– Ne szédítsen! Előbb elhiszem, hogy...

– ... egy délfrancia örgróf szerelemgyereke vagyok, hogy a Köztisztasági Vállalat egyszer valóban felkészül a télre, hogy a tiranai mozik amerikai filmeket vetítenek. Ezt akartad mondani?

A lány zavarba jött.

– Isten bizony nem ment ebédelni?

– Mondtam, hogy nem.

– Akkor egye meg ezt.

A kezembe nyomta az ételhordót. És úgy elfutott, mint a nyúl.

...Talán majd most, az irodalmi est után lesz módom utánaszaladni. Hogy visszaadhassam neki az ételhordót.

Mosolygott a város

Másodéves bölcsészhallgató koromban bizonytalanodtam el először. UNESCO-ösztöndíjjal Frankhonba utazhattam néhány hónapra. Szép, változatos és élménydús volt az utazás, de nem tagadom, hogy időnként erősen kínozott a honvágy. S olyankor furcsa meglepetés ért: emlékezetem mezején falum nyárfasorai összekeveredtek a Ménesi úti fákkal, a fatornyos otthoni imaház csenevész harangjának kotnyeles csengésébe bele-belekondult a tabáni templom mélyen bölcs harangja, szüleim ebédlőasztalát évfolyamtársaim, barátaim, futó diákszerelmeim szemeinek csipkerózsalánca szegte be, míg testvéreim ábrázata ünnepélyes előadótermek komolykodó homályából úszott felém.

Igen. Már nem tudtam eldönteni, hogy hová is vágyódom vissza erőbben: falumba vagy a Ménesi úti kollégiumba? Azazhogy egyaránt jelentette mindkettő az otthont, kétféle közösségem, környezetem figurái, tárgyai, mozzanatai teljes mértékben egymásba fogóztak a lelkemben már.

Emlékszem: induló költő koromban mi is „felszítottuk” az urbánus-népi ellentétet, nem vettük emberszámba a fésültebb pesti gyerekeket, azok meg a lelkük mélyén lebugrisoztak bennünket. Kezdeti zsengeinkben fennen hirdettük a falu tisztaságát a bűnös város miazmás fertőjével szemben, ugyanakkor egyre több kellemes emlék láncolta már rokonszenvünket a Károlyi-kerthez, a körtéri Aprócsárdához, a Népstadion csevegő-ordító lelátóihoz – és így tovább. Szinte magunk előtt is restelltük – egy ideig –, hogy visszavonhatatlanul otthonunk lett a főváros is. Nem a meghatározó alapélményeket nyújtó szülőfalvak rovására, inkább javára, új emberi színekkel motiválván azoknak tisztességre kötelező érzelmi örökségét. Budapest segítségével terebélyesedett községnyi otthonunk országnyi otthonná.

Ez a sokat szenvedett, de újból s újból visszaépülő, utánozhatatlan hangulatú-szeszélyű város mindig mosolygott. Bebarangoltam Európa metropolisait, az egyik harsogott, a másik nyomasztott, a harmadik énekelt villódzó fényeivel, volt, amelyik fenségesen magasodott fölém, kacagni is tudott némelyik, de mosolyogni nem. Budapest mosolya viszont lenyűgöző volt, akár a felhők mögül kibukkanó nap. Mint az olyan emberé, aki nagy lelki egészséggel és szívós törhetetlenséggel emelkedett fölül saját megpróbáltatásain, s nem keserű legyintéssel, de bölcs mosollyal summázza a múltat, olyan mosollyal, amelyben ott fénylik a jövő vállalásának bizakodó derűje is.

A városnak ezt a mosolyát ma sehol sem találom. Komor az arca és elutasító. És egyre gyakrabban rándulnak, kuszálódnak össze idegesen a vonásai. A minap visszamenekültem a Ménesi útra. Az eltűnt idő nyomába szegődtem, hogy visszakeressem a város mosolyát.

...És hirtelen diákköri emlékeket villantott elém a múlt. Négyesével laktuk az Eötvös-kollégium szobáit, vidám nincstelenségben, öt hosszú éven át. A négytagú szoba egyetlen „randiképes” ifjút tudott kiállítani, mert amíg megfelelő ing, nyakkendő és zakó került az illetőre, addig a másik három félig pucéran maradt. Rendesebb helyre tehát egyszerre csak egy ember mehetett el.

Egyszer elhatároztuk, hogy nagy szilveszteri dáridót csapunk az egyik – kint a vá-

rosban lakó – évfolyamtársunknál. Összedobott filléreinkből megvásároltunk néhány üveg kövidinkát, belerámoltuk egy nagy sportzsákba s az egész málhát Emil nevű cimboránk gondjaira bíztuk. Egy örökkévalóságig zötykölődtünk a negyvenkettes villamoson, míg végre megérkeztünk a szerény, de jó szívvel felajánlott kisépsti „kéglibe”. A társaság leánytagjai rögtön sertepertélni kezdtek, csorba poharakat és bádogbögréket varázsoltak elő, hogy ihassunk az érkezés öröme.

– Emil – fordultunk többen az italfelélőshöz –, hol van a sportzsák?

Az Emilnek nevezett férfiú hirtelen olyan fehér lett, mint egy megereszkedett korcsolyapálya. Nem szólt egy szót sem, de az arcáról le lehetett olvasni a választ: a sportzsák bizony alighanem a villamoson maradt, valaki örül már neki, mint valami égből pottyant Mikulás-csomagnak. A bort meg boldogan nyakalja a barátaival. Egészen bizonyos, hogy – ismeretlenül is – a mi egészségünkre.

Mit csináltunk? Pálinkáspoharakat kerestünk a lányokkal. Egy csatos üveget megtöltöttünk csapvízzel és kineveztük kisüstinek. Széttöltöttük a kupicákba, akkurátusan koccintottunk – és úgy suhintottuk be, mintha valóságos pálinka lett volna. Még krákoztunk is egy-egy kör után. És emelkedni kezdett a hangulat, mert volt elegendő képzelőerőnk pálinkává igézni a klóros pesti vizet!

Talán ennek a képzelőerőnek köszönhetem, hogy már diákkoromban verseskönyvem jelent meg. Elsőnek a Kompániából.

A Kompánia. Ne gondoljanak semmiféle földalatti szervezetre, mely felforgató eszméket forral a maga boszorkánykonyhájában, sem valamiféle titkos társaságra, amelynek tagjai faragatlan asztalok fölött hajolnak össze gyér világítását pincegádorok mélyén. Nem, az asztalok nem voltak faragatlanok – legfeljebb mi, a mellettük ülők. A Kompánia egyszerűen csak kompánia volt a sok között. Néhány tollforgató bölcsészhallgatóból állott, akik egymás „műveit” belezgették kérlelhetetlen baráti szigorral a Borostyán vadásztermében, egy pohár bor mellett, amikor a soványka ösztöndíj ezt megengedte.

A Borostyán a Bartók Béla út és a Lágymányosi utca sarkán állt, nagy kert-helyiséggel. Azért választottuk ifjonti asztalveréseink színteréül, mert ez a vendéglő volt a legközelebb a Ménesi úti kollégiumhoz. Világot verni véltünk, mikor az asztalt vertük s ifjúi kedvünk valóban világverő veszettség volt, noha döngetésre nekünk már – úgy éreztük – csak kocsmaasztal jutott... Ez az asztallapon levezetett világverő indulat szülte az én első verseskötetemet, a Villámok balladáját, amely 1962 tavaszán jelent meg a Magvető Kiadó gondozásában. S ez ma is a legkedvesebb kötetem.

A Kompánia még alakulásakor eldöntötte: akinek először jelenik meg könyve a tagok közül, az a honoráriumot a kompanistákra költi. A mindössze ezeröttszáz példányban megjelent, vékonyka Villámok balladájáért kilencezer forintot fizetett a kiadó. A teljes összeget pontosan hat óra harmincnyolc perc alatt (este nyolctól éjfél után csaknem háromnegyed háromig) sikerült elvernünk a Márványmenyasszonyban – mert helyszínt is változtattunk az ünnepélyes alkalom miatt! Ügy mulattunk, ahogy a kötelező olvasmányok

– Úri muri, A dzsentrifészek stb. – útmutatást adtak e téren. Hajnalban aztán gyalog mentünk vissza a Ménesi útra, mert már megint nem volt pénzünk villamosra se. Ám a lelkünk békéje helyreállt: megszokott diáknyomorunkat megint sokáig nem zavarták holmi, a képzeletünket is meghaladó honoráriumok...

A Kompánia széthullott azóta. Mindenki a maga küzdelmeit vívja, a maga útját járja és – tekintve, hogy a Kompánia nem uniformizálta a stílusokat és az egyéniségeket – mindenki a maga szigorú törvényei szerint él és alkot. Ma már csak olvassuk egymást – és már nem mindig helyeslünk egymásnak.

Egy dolog azonban változatlanul megmaradt: ma is tiszta szívből örülünk egymás sikereinek.

És ez a képességünk – csak ez és semmi más! – őriz valamit a város egykori mosolyából...

Pedig, ha ráanksugárzana ennek a sosem öregedő városnak régi mosolygása, talán önpusztító komorságunk is lobban megmutatkozna – és jobban igyekeznénk tenni ellene.

Vagy mosolyog most is a város a bajusza alatt, csak éppen – nagy sietségünkben – sosem jut időnk fürdőzni a mosolyában?

Bölcsészopera

– Írjatok valami vicceset az Eötvös-kollégiumi bulira!

Így hangzott a megrendelés a függetlenített KISZ-titkár szájából. Akiknek szólt – Gyárfás Endre negyedéves és Baranyi Ferenc harmadéves bölcsészhallgatók –, némán bólintottak és bevonultak a Múzeum kávéházba.

Mindez ezerkilencszázhatvanban történt. Szombat délután volt. Gyafival két-három óra leforgása alatt létrehoztuk az Ördögi Színjátékot, azaz a Bölcsészoperát. A keretjáték azzal kezdődött, hogy Dante Alighieri feltámadt halottaiból és felvételét kérte az ELTE Bölcsészettudományi Karára. Elkezdtek káderezni:

- Neve?
- Dante Alighieri.
- Született?
- Firenze városában, 1265-ben.
- Apja foglalkozása?
- Polgárosult nemesember.
- Apja foglalkozása 1245 előtt?
- Maszek kereskedő.

Puff neki! X-es származás! Bizony, ha szegény Dante nem jelentkezik az egyetem akkortájt alakulató dalárdájába, fel nem veszik, erre esküszöm! Ám volt annyi toszkán bölcsesség benne, hogy jelentkezett – és így aztán Vergilius, mint végzős hallgató, végigvezethette őt az egyetem poklán. És vándorlásaik során országos szégyeneket is kibeszéltek, tercinákban társalkodva.

Mi történt? A KISZ megbízatását renitenskedésre használtuk fel, mindjárt a szocialista numerus clausus bírálatával kezdvén? Megmutatkozott a korlátok között, hogy mesterek vagyunk?

Nem ez a fontos. Főképpen az mutatkozott meg, hogy ez a – manapság oly gyanakodva méregetett – nemzedék már indulásakor is csak szolgálni volt hajlandó. Kiszolgálni soha.

Jókedvünk volt, ennyi az egész. És közéleti érzékenységünk még önfelelt pillanatainkban sem hagyott el bennünket. A helyenként komoly gondokról tudósító veretes tercinák súlyát népszerű áriabetétekkel könnyítettük: közismert operaslágerek dallamára írtunk mindenféle marhaságokat. Gyárfás így emlékszik vissza a közös munkára:

„...A Múzeum-presszóban – megfelelő mennyiségű szesz mellett – összekovácsoltuk a részemeleket, megírtuk a pótlásokat. (Volt olyan ária, amelynek páratlan sorait Feri írta, a párosokat én.) Munkánkat különösen az a tény lendítette előre, hogy *helyette* vizsgákra kellett volna készülnünk. A hosszú szerepeket boldogan vállalta néhány Eötvös-kollégista. (Vizsgaidőszak volt.) Az összerendezés sztárja volt Bokros János költő és dalár, Benkő Éva, Kárpáti József, Baranyi Ferenc... és még sokan mások. A zongorán Kecskés András diktálta az iramot. Jó negyven percig tartott az előadás. Utána ittunk. (Előtte is.)”

Hát így volt valahogy. íme egy rövid részlet mutatóba:

Vergilius (egy komor ajtó előtt megállva):

A legsötétebb hely ez a pokolban:
a vizsgáztató professzor szobája.
Innét nem lehet kijönni, csak holtan.

Fölötte zordul hirdeti a tábla:

**KÉSZÜLETLEN BELÉPNI NE MERÉSZELJ,
ELÉGTELEN LESZ BUTASÁGOD ÁRA –**

ÉS, HA BELÉPSZ, HAGYJ FEL MINDEN REMÉNNYEL!

Dante: Mester, megvallom, elborzaszt e látvány,
nadrágom s szívem telve rémüléssel.

Vergilius: Meg ne ijedj, ne fuss remegve, sárgán,
nézd e vizsgára jövő kárhozottat,
még első évről halasztotta gyáván –

lássuk, mit végez odvában a profnak.

Vizsgázó pária (holtsápadtan jön s a Levélária dallamára panaszolja el bánatát):

Ó, megvallom, hogy úgy félek bemenni,
tételt emelni,
aztán – már látom – nem jó eszembe semmi!
Előre látom, hülyén fogok nézni.
És a tanár majd
érdemjegyem bevési,
érdemjegyem bevési!
Ó, meg kell buknom, bár úgy vágyom élni!
Úgy vágyom élni!

Mindez miért is jutott eszembe? Talán mert ősz van, a gólyabálok évszaka. Vajon a mostani egyetemisták tudnak-e annyi jókedvet – és olykor pimaszságot is – „szállítani” a saját rendezvényeikhez, mint mi annak idején?

De profundis

A nyolcvanas évek elején Gerelyes Endre özvegye, Schlattner Edit rendelkezésemre bocsátotta azokat a leveleket, amelyeket férjével váltott ismeretségük kezdetétől Gerelyes haláláig. Roppant izgalmas volt végigolvasni ezt a számomra igen kedves paksamétát, hiszen nemcsak egy – időközben szövetséggé edződött – kamaszszerelem bontakozott ki előttem, hanem nyomon követhettem a – bátran mondhatom – legjobb barátom készülődését is a nagy küldetésre. Feltárult előttem életének az a szakasza, amelyben még nem ismertük egymást, s így, utólag, a barátságunk is tovább mélyült egy fontos dimenzióval.

A Gerelyes házaspár levelezéséből tanulságos „párbeszédet” montíroztam össze, a kis könyv 1986-ban jelent meg az Ifjúsági Lapkiadó Vállalat Könyvszerkesztősége gondozásában, Tavaszi futás címmel. A napokban levettem a polcra, belelapoztam, s néhány levélrészlet emlékek áradatát indította el bennem. Egy-két merítésnyit hadd adjak közre belőlük.

Megmelegedett a szívem, amikor például a következő sorokra leltem a könyvecskében: „Editkém, remekül telnek a napok, és olyan dolgokban van részünk, hogy nem is képzelné az ember Pesten. Képzeld, ágyban alszunk, bort iszunk (az igaz, hogy a Sághegyen), és az a nyavalyás Baranyi kicipelt egy ócska focimeccsre. Most megint Celldömölkön vagyunk, majd otthon elmesélek mindent.”

Pontosan emlékszem: 1961 novemberében utaztunk Vas megyébe. Jánosházán volt a főhadiszállásunk. Azért mentünk oda – SZÖVOSZ-ösztöndíjjal –, hogy tanulmányozzuk a vidéki életet. (Mint hogy csaknem húszesztendő korunkig mindketten vidéken nevelkedtünk, a feladat nem látszott megoldhatatlannak...) Végigiszogattuk az utat, de korántsem üresjáratban: Bandi a bortól tüzesedve mind hevesebben agitált, hogy Dante-tanulmányomat, amelynek tétova tervét a vonaton említettem neki először, feltétlenül írjam meg! Olyan magával ragadóan és szakszerűen érvelt, mintha az egész addigi életét Dante-kutatásokkal töltötte volna el... Nem kis mértékben köszönhető neki is, hogy a dolgozat végül is elkészült, és az 1965-ben kiadott Dante-emlékkönyvben napvilágot is látott.

Nagyon jól éreztük magunkat Jánosházán. Elutazásunk előtt Váci Miska – az Új írás szerkesztőjeként – a lelkünkre kötötte, hogy lapjának küldjünk el mindent, amit írunk. A sok pincészer közepette erőnkéből mindössze egy – meglehetősen obszcén – balladára futotta, amely a nép egyszerű nyelvén (népen itt most fuvarosok és szeneslegények értendők) panaszkolta el, hogy a lányhiány hatalmasan sújt minket. (A fiatalok akkortájt ugyanis elszőkdöstek a falvakból a téveszesítés elől.) Az arcpirító opusznak csupán a legszelídebb négy sorát merem idézni (egyébként De profundis lett a mű címe):

*Testvéreink! A mély kiált felétek,
a mély, amelyből ketten révedünk,
Budapesten, amíg buzgón kefélték:
kérjétek az ég irgalmát nekünk!*

A művet aztán elküldtük az Új írásnak a következő – Bandi által fogalmazott – kísérőlevéllel: „Barátaink! Etikai problémákkal vívódó nemzedékünk, úgy érezzük, ismét letett valamit az Új írás asztalára. Reméljük, hogy rezonáns lényetek visszazeng a mű harangszavára, és leküzditek a közlés elé tornyosuló dogmatikus akadályokat!”

Nos, nem küzdötték le...

Az Új írással függ össze Bandi következő cetlije is: „Édes, ha délután nem jössz haza, csak éjjel találkozunk, mert megcsináltuk az Új írás-asztalt. Ma először lesz.”

Ez 1962. január 9-én, kedden volt, a Százévesben gyűltünk össze. És azután is,

évekig, minden hónap első keddjén. Nagy szeretettel gondolok vissza ezekre a keddekre, hiszen ilyenkor Tamási Áronnal, Tersánszky Józsi Jenővel, Veres Péterrel és más hírességekkel ülhettünk egy asztalhoz.

A másik gyülekezőhelyünk a Fiala Művészek Klubja volt a Népköztársaság útja 112-ben (ma Andrassy út). Megint csak egy beszédes cetli: „Elmentem a klubba, Antal Imrétől kértem 30 forintot, de csak estig tudott adni. Légy szíves ezt feltétlenül bevinni neki. (Esetleg kölcsön, Koczkáséktól.) Holnap majd szerzek pénzt.”

Hát igen, azok az életmentő húsz-harminc forintok! Kalló Viktornak, a kitűnő szobrásznak még most is tartozom negyvennel. Ez úgy jött össze, hogy Bandival egy délután a Vörös Csillag traktorgyárban hirdettük az ígét. (író-olvasó találkozó volt.) Utána diszkrétén két kitömött borítékot nyújtottak át nekünk. Rögtön az élet királyainak éreztük magunkat, nagyképpen taxit rendeltünk, és elsuhantunk a Népköztársaság útja 112-be. Amikor fizetni akartunk, kiderült, hogy a borítékok tíz-tíz darab húszforintos könyvtalványt tartalmaznak... A lábtörlő alatt kúsztam be a klubba, s megvágtam Kalló Viktort egy negyvenessel, hogy a taxit ki tudjuk fizetni...

No. Még egy levéltöredék, 1963. szeptember 30-án kelt. Bandi akkor már adjunktus volt a szegedi Tanárképző Főiskolán. így számol be Editkének a tanévkezdésről: „Nagyon jól érzem magam, pihentem, csupa sturm és önbizalom vagyok, tartottam ma három remek (tényleg) szemináriumot. Holnap debütálok a kis elsőéves banda előtt, akiket nagyon szeretek, és remélem, viszont.”

Szegedi működése alatt történt meg velünk az, amit már legendaként emlegetnek. Meghívott a főiskolára, író-olvasó találkozóra. Abban maradtunk, hogy egy szerdai napon este hatkor találkozunk a szegedi állomás restijében, és hétkor kezdjük el az anlcétot. Aztán a megbeszélte szerdai nap programja úgy alakult, hogy korábban el tudtam indulni Szegedre, és már délután kettőkor odaértem. A tanszéken azon nyomban megkerestem Bandit, aki bizony jócskán meglepődött. Nem is attól, hogy korábban érkeztem, hanem hogy egyáltalán megérkeztem, annak ellenére, hogy megígértem.

No, volt öröm. S az öröme áldomást iszik a magyar. Mi is felkerestük szaporán a Hágihoz címzett vendéglátóipari objektumot, ahol aztán alaposan elidőztünk.

Hat óra előtt tíz perccel Bandi a karórájára meredt:

– Gyerünk az állomásra!

– Minek?

– Jön a Baranyi!

Elkerekült szemmel néztem rá:

– Megőrültél? Hiszen itt vagyok, te szerencsétlen!

Kicsit eltöprengett, hova is tegyen. Aztán megengedő jóindulattal javasolta:

– Nem baj, gyere te is!

Hát így esett a dolog.

A történetből később Simonffy Andris remek abszurd novellát kanyarított, amely Várunk rám címmel látott napvilágot.

Istenem, őt is hant takarja már!...

Miért nem csak a férgese hull?

Litera-túrák

Harri Kaasalainen, az ismert – és fiatalon elhunyt – finn költő mesélte egyszer, hogy harmadik verseskötetének megjelenése után szülővárosába, Tamperébe utazott egy napon. A vasúti kocsiban egy decens öregúrral ismerkedett meg. A bemutatkozásnál az aggastyán szinte felragyogott:

– Kaasalainen, a költő? Örülök, hogy megismerhettem. Éppen most vettem meg a verseskönyvét.

Harriból őszinte-hirtelenséggel tört ki a csodálkozás:

– Ó, hát maga volt az?

...Igen, a költők meglepődnek és meghatódnak, ha valaki érdeklődik a műveik iránt. Épp ezért nehezen tudnak nemet mondani, ha író-olvasó találkozóra invitálják őket. És megilletődöttségében még afölött is szemet huny az ember, ha egy-egy kis faluban nem egészen anyakönyvi kivonati pontossággal prezentálják. Mert voltam én már Baranyai János is, méghozzá városban. Czine Mihályt, Fodor Andrást és szerény személyemet pedig a következő plakát fogadta egyszer Heves megyében: „Czine Márton, Fodor József és Baranyi Imre irodalmi estje.” Még csak véletlenül sem stimmelt egyikünk neve sem. A Fodor Józsefet és a Baranyi Imrét meg lehetett magyarázni, mert az idős költő és a debreceni irodalomtörténész még élt akkor. Ám hogy a Czine Márton miképpen jött össze – azt már senki ki nem deríti.

Az aztán már csak betetőzte a dolgokat, hogy a rendezvényen Fodor Bandi tiszteletére a helybeli általános iskola legcsengőbb hangú nebulója Fodor Jóska bácsi Piros fejfák című versét mondta föl. Hagyd rájuk – súgtam oda Bandinak a folyamat már visszafordíthatatlan...

Igaz, ami igaz: jó néhány derűs bosszúság is kijut az írónak, aki nem riad vissza attól, hogy író-olvasó találkozón nézzen farkasszemet olvasóival. Olvasóival? A legtöbben akkor hallanak először róla, amikor ott áll előttük teljes életnagyságban. És még akkor sem biztos, hogy valóban ő áll ott, ugye. Elmondok erről még egy történetet.

Siheder lírikus voltam még. Valamelyik év könyvhetének nyitóestjén Székesfehérváron olvastunk fel írásainkból, többen, idős és fiatal írók vegyesen. Másnap a megye falvaiba spricceltünk szét egyenként, ki-ki a megyei könyvtár előzetes szervezése szerint. Engem a könyvtár dolgozói közül az azóta megboldogult Csukly Alajos kapott a szárnyai alá, s váltott mikrobuszokkal száguldott velem a megye egyik kisközsége felé. Zámolyon áthaladva büszkeséggel jegyezte meg:

– Ennek a falunak az egy ezreléke József Attila-díjas költő.

– ???

– Kétezer lelkes a község, és itt született Csoóri Sanyi, valamint Csanádi Imre.

Továbbrobogtunk. Végre elértük a megcélzott falut is. A helyi kultúrház igazgatója virágcsokorral várta – Weöres Sándort, merthogy ő volt eredetileg beharangozva. Sanyi bácsi azonban váratlanul megbetegedett. Gyorsan hozzáfogtam a magyarázkodáshoz:

– Weöres Sándor nem jól érzi magát, én jöttem helyette, a nevem ...

– Ne is folytassa! Forгатom én a Szép versek antológiát. Ismerem én a költők ábrázatát a benne lévő művészi fotók jóvoltából!

A kultúrteremben várakozásteljes duruzsolás fogadott. Az igazgató ünnepélyesen megköszöri a torkát, majd szárnyas szavakat röptetett az egybegyűltek fülébe:

– Kedves barátaim! Weöres Sándor, sajnos, nem tudott eljönni. De íme itt van helyette fiatal költőink legkiválóbbika... (itt felém fordult, felém, aki szinte feltündököltem a büszkeségtől) Simon Lajos elvtárs!

Na. Talán túlságosan is művésziek voltak azok a fotók a Szép versekben. Mindenesetre nem égethettem le a falu egyik notabilitását. Szerettem Lajos verseit, az életét is jól ismertem. Elvállaltam hát a dolgot. Még ma is emlegetik Lajost abban a faluban, olyan hangulatos találkozót tartott, pedig hát ott sem volt.

Befejezésül térjünk vissza a finnekhez, akikkel kezdtem ezt az írást: 1963-ban Helsinkibe utazott egy íróküldöttség, amelynek én is tagja voltam. Veres Péter bácsi nem tudott betelni a zsíros finn tejjel, Darvas Jóska bátyám az egészségedző szaunával, én meg a búzaszőke lányokkal. Azaz, hogy hű maradjak az igazsághoz: csak szerettem volna legalább egyfel „betelni”, de hát a finnek állítólag testvéreink, s a tiszta testvéri érzés mindig elhessegetni köteles a vérfertőzésre bujtogató bűnös gondolatokat...

Így aztán rezignált megadással vettem tudomásul, hogy az utolsó napon engem ültettek a Pen Club díszvacsoráján az elnök asszony mellé. Hatvanéves volt, és valamiféle apácázárda-főnöknői szigor sugárzott belőle. Láthatóan örült, hogy egy ifjú s – el-elbárgyuló ábrázatából ítélve – finom lelkű lírikus lett az asztaltársa. Hevesen fejtegette – természetesen tolmács útján – a líra primátusát a prózával szemben. Nem nagyon figyeltem rá, de azért időnként egyetértően közbeszóltam:

– Persze, persze, igaza van.

Minden egyes ilyen közbeszólásomnál fagyosabb lett az idős hölgy. Úgy cirka az ötödik-hatodik helyeslésemnél haragos pír öntötte el az orcáját, és felháborodva távozott mellőlem. Megkérdeztem a kultúrattasénkat:

– A koros női entellektüelek nem szeretik errefelé, ha egyetértenek velük?

– ???

– Úgy értem, ha helyesel nekik az ember.

– Csak nem ejtetted ki a szádon azt a szót, hogy „persze”?

– De igen. Baj?

– De még mennyire! Ez a szó a finn nyelvben annyit jelent, hogy ülep, csak sokkal vulgárisabban. Ugyanúgy ejtik, mint mi a magunk perszójét. Ígérd meg, hogy többé nem mondom társaságban, legalábbis itt!

– *Persze* hogy nem!

Csókos ajkú demizsonok

Hatvanegy kora nyarán egy szimpatikus, szemüveges fiatalember óvakodott be az Új írás szerkesztőségének ajtaján. Bal kezében cső alakúra göngyölt kartonlapok, jobbáiban a zavartan markolászott semmi.

– Rajzokat hoztam – nyögte ki végre. S nyomban kiteregette a portékát: egytől egyig portrék voltak, az egyik a következő sajátos címet viselte: Fiú, kis daccal.

A hórihorgas szerkesztő tüzetesen áttanulmányozta a rajzokat, majd a következő tanácsba bújította a véleményét:

– Tudja mit? Hozzon inkább novellát.

Az elutasításnak ezt a tréfásan áttételes formáját a fiatalember parancsnak fogta föl: alig néhány nap múlva tíz sűrűn gépelt oldallal bukkant fel a redakcióban. A szerkesztőt mulattatta meg bosszantotta is a dolog. Illendőségből azért belepillantott a kéziratba, s ahogy a bepillantás folyamatos olvasássá állandósult, úgy olvadt le szigorú arcáról a bosszúság. Nofene – dűnnyögte meglepetten, s a kézirat végére érve újra csak

azt mondta a nagyobb nyomaték kedvéért: nofene.

A novella hamarosan meg is jelent. A Csupasz Idegen volt a címe.

Így indult az akkor húszesztendőös Simonffy András pályája. Akkor épp kirakatrendező (vagy postaműszaki tisztviselő?) volt, grafikus szeretett volna lenni – s „csak” író lett belőle.

Olasz szakos bölcsészhallgató korában „gépíróőnek” szerződtettük az Egyetemi Lapokhoz, hogy legyen valami kis jövedelme. Kopogta a flekkeket veszettül. Simonffy Andrea néven jelentettük be a vállalatnál, nehogy elzárkózzanak az alkalmazásától. Aztán évekig együtt riporterkedtünk ugyanabban a szerkesztőségben, vele drukoltam az újabb és újabb novellák megjelenéséért, vele örültem első kötete, a Lázadás reggelig sikerének, fültanúja voltam, amikor saját filmjei bemutatóján idegesen nyikorgatta a székét. És rengeteg íróolvasó találkozón „homorítottunk” közösen az ország legtávolabbi zugaiban. A legtöbbször vele mentem „párban” vidékre. Elszánt gerilladuónk olykor – más pályatársakkal feldúsítva – gerillacsapattá duzzadt, a meghívók igénye szerint.

Egyszer, a hatvanas évek közepe táján hatalmas megtiszteltetésben volt részünk: magával Tersánszky Józsi Jenővel egészültünk ki. Hármunkat hívtak meg ugyanis az ünnepi könyvhét egyik megyei megnyitójára.

Jenő bácsit ismertem már akkor. A Nádor utcában voltam albérlő, s gyakran szálltam alá dantei kíváncsiságtól hajtva a Vigyázó Ferenc utcai pinceborozóba. Jenő bácsit csaknem mindig ott leltem napközben, nem tudni, mi szél fúttá át a Dunán, hiszen a Déli pályaudvar környékén lakott. Háromdecis pohárból itta a bort, és szeneslegényeket tartott szóval. Láthatóan jobban érezte magát, mint ha valamiféle irodalmi szalonban kellett volna feszengenie. Olykor még pikulázott is a díszes társaságnak, mert erre a tudományára igen-igen büszke volt mindig.

Nos, ama nevezetes könyvhéten a Déliben szálltunk vonatra, mi hármak. Jenő bácsi két demizsont hozott magával az útra, és már Budafok-Hároson megcsókolta az elsőt, Érd-alsónál pedig a másodikat. Aztán átnyújtotta nekünk is őket, akár a pap az úrvacsorás kelyhet. Martonvásárnál már igen optimisták voltunk, és rettenetesen szerettük egymást. Jenő bácsi kijelentette, hogy én kétszer akkora költő vagyok, mint Jankovich Ferenc. (Nem tudom, miért éppen Feri bácsi volt az etalon.)

A dunántúli városka könyvtárában már nagyon vártak bennünket. Zsúfolásig megtelt a nagyterem. Az igazgató, aki civilben nagy tekintélyű helyi tollforgató volt, a kezdés előtt félrehívott engem és Simonffy:

– Veletek indul a műsor, de senki sem rátok kíváncsi itt, hanem az Élő Klasszikusra, úgyszólván legyetek rövidek, rendben?

Bólintottunk – és minden úgy történt, ahogy az igazgató kívánta. Én elhadartam négy epigrammát, Andriska pedig a legkurtább tárcáját darálta el. Ilyenformán már a nyolcadik percben az Élő Klasszikusra szegeződhetett minden szempár, nagy-nagy várakozással.

Jenő bácsi feltápáskodott. Nem ment könnyen, mert a demizsonok csókjainak bódulatából még nem egészen tért magához. Megköszörülte a torkát, s a következő szárnyas szavakat röptette a jelenlévők fülébe:

– Maguk is unnak minket, mi is unjuk magukat. Mindenki menjen szépen haza.

Ennyi volt a produkció. Jenő bácsi, mint aki jól végezte dolgát, visszaült a székére és szeretettel nézte döbbszent rajongóit. A könyvtárigazgató felrohant a dobogóra, és suttogva unszolt minket, fiatalokat, hogy akkor talán mi olvassunk még fel a műveinkből. El lehet képzelni, hogy abban a légkörben ez milyen kockázatos vállal-

kozás lett volna... Megráztuk hát a fejünket – és véget ért a találkozó. Azt hiszem, ez volt az évszázad legrövidebb irodalmi estje.

Aztán odébbálltunk egy másik megyébe, ahol három napot töltöttünk. Ott derült ki, hogy hosszú távon Jenő bácsi inkább legény a gáton, mint mi. Részt vett valamennyi „igehirdetésen”, az éjszakákat is átdorbézolta velünk a szálloda bárjában. A negyedik napon, a visszaúton, Andris meg én alig láttunk már a fáradtságtól, jobbra-balra dűledeztünk, mint a hasábfák, Jenő bácsi viszont igen-igen életes volt, az újratöltött demizsonokat buzgón csókolgatta. A Délibe érve mi taxiba tántorodtunk, gondoltuk, Jenő bácsi hazaballag gyalog, hiszen közel lakott a pályaudvarhoz. De ő beült mellénk a taxiba.

– Vigyetek át a Cunámhoz, Pestre – mondta. – Még nem akarok hazamenni.

Istenem! Andris és én még csak huszonévesek voltunk akkor, de a nyühetetlenséget talán még jobban irigyeltük Jenő bácsitól, mint a halhatatlanságot.

Hordó a padláson

A hatvanas évek végén fáklyaláng lobbant fel a képernyőn. Akkor indult be ugyanis a televízió háromhavonként jelentkező irodalmi folyóirata (vagy stílszerűbben: folyónézete), a *Fáklya*, amely aztán két évig pislákolat hősiesen, olykor talán gyér, de mindig tiszta és meleg fényt sugározva, amíg aztán csöndesen ki nem hunyt a lángja. Talán nem hagyott rossz emléket maga után.

Hogy is volt? *Lendvai György* dramaturg, a *Fáklya* hajdani szerkesztője, 1968 elején fürkésző szemekkel vizsgálta az írótól hemzsegő presszók és kiskocsmák törzsvendégeit, szeme lámpásával keresvén az „igazit”. Már mint az igazi műsorvezetőt, aki író is, de azért a „szövegeléshez” is ért valamelyest. S akkor tapasztaltam először, hogy az írók nemcsak féltékenykedni és irigykedni tudnak egymásra. Mert pályatársak javasoltak műsorvezetőnek, akik fültanúi voltak egy-két sikerültebb ankétomnak Karcagon, vagy éppen Mezőkovácsházán.

Az első nyilvános beszélgetést *Váci Mihállyal* folytattam a televízióban, a másodikat *Hubay Miklóssal*. Váci – láthatóan – sokkal jobban izgult az én kérdéseim kerekdedségéért, mint a saját válaszai szabatoságáért. Hubay Miklós pedig szakszerűen előre elkészítette majdani „spontán” dialógusunk dramaturgiai vázlatát, hogy szégyent ne vallják már a kezdet kezdetén, hiszen oly hatalmas gombóc volt a torkomban, hogy hónapokig nem tudtam lenyelni. Törődésük oly szeretetteljes és tanulságos volt, hogy jóval később a *Simon Istvánnal* készített „nyíltszíni” riportot már átbotában sem kellett előre megbeszelnünk: leültünk a kamerák elé és – minden átmenet nélkül – oly fesztelen csevegésbe kezdtünk az ország színe előtt, mintha egy tarkaabroszos vendéglátóipari objektumban véletlenül futottunk volna össze.

Noha a *Fáklya* – mint már voltam bátor említeni – két évig tartó pislákolás után kihunyt, én továbbra is virítottam a képernyőn. A televízió különböző szerkesztői „rám haraptak”: mindenféle irodalmi műsorok vezetésére kértek fel. *Egri János* a *Nem babérra megy a játék* című sorozatra, *Farkas Kati* az *Új versek, fiatal költők* című, pályakezdő tollforgatókat bemutató félórás levezésnylésére. Nem valamiféle szereplési viszketegség miatt örültem ennek, esküszöm a Pegazusra, amely nekem a legszentebb állat. Nem. Én csak Illyés Gyula nevezetes lépcsőfokain szerettem volna feljebb segíteni az embereket a humánusabb szférák felé. Erre kaptam lehetőséget és ezért voltam boldog.

Egyszer aztán *Bánki László*, a TV Zenés Színházának vezetője megkért, hogy vállaljam el egy rendszeresen jelentkező operaműsor vezetését a képernyőn. A földöntúli öröm és a páni rémület egyszerre kerített a hatalmába. A földöntúli öröm azért, mert mindig is nagy-nagy szerelmem volt az opera: gyermekkoromban, a ceglédi zeneiskola növendékeként operakomponistának készültem, ma pedig az ország egyik leggazdagabb operalemez-gyűjteményét mondhatom a magaménak. (Egyéb javam sincs.) A páni rémület pedig azért tört rám, mert – gondoltam – mindenki okkal megkérdézheti: hogyan kerül a hordó a padlásra, amikor annak a pincében a helye? Hogy jön egy lírai költő ahhoz, hogy operaműsort vezessen a televízióban?

Aggályaimat Bánki egyetlen mondata oszlatta el:

– Neked jobban elhiszik a nézők, hogy érdemes szeretni az operát, mert te nem belőle élsz...

Aztán úgy alakult, hogy belőle éltem én is. Státuszba vettek és munkaköri kötelességem lett a zenei ismeretterjesztés. Szívem szerinti kötelesség volt, hiszen a magam szerény eszközeivel mindig is cáfolni kívántam *Pierre Boulez*-t, a világhírű francia zeneszerzőt és karmestert, aki szerint fel kellene robbantani az operaházakat. Cáfolni kívántam úgy, hogy ezt az arisztokratikusnak kikiáltott – és sokak szerint halálra ítélt – műfajt megkedvelteim igyekeztem azokkal, akiknek érdeklődésétől újjáéledhet: a kétkezi dolgozók tömegeivel. Ezért volt minden „önkínzás” az én részemről és minden „ének” a legkiválóbb operisták részéről a képernyőn. Az *Operabarátok magazinja* után ezért volt a *Mesterdallamok* című sorozat, de a *Szó, zene, kép* című kulturális ajánlóműsor is. Fordítóként vagy librettistaként a *Televízió Zenés Színházának* is besegítettem olykor. Ez az „intézmény” nagyszerűen működött. Programja kezdettől fogva egyértelmű volt: az opera- és operettirodalom klasszikus alapértékeinek bemutatása mellett megismertetni a tömegeket a zenés színpad legmodernebb kísérleteivel is, ugyanakkor ösztönözni a magyar komponistákat új operák, daljátékok és musicalek létrehozására. Bánki Lacus összességében igen jó ízléssel alakította ki mindig a megfelelő arányokat. Sajnos, már nincs köztünk. S vele a TV Zenés Színházat is eltemették...

Nem tudom, mekkora kárt okoztak ezzel a magyar kultúrának. Én csak azt tudom, hogy Erkel mindannyiunk számára kötelező dalművei (*Hunyadi László*, *Bánk bán*, *Névtelen hősök*), valamint a legnépszerűbb külföldi szerzők megunthatatlan darabjai (*Otello*, *Bajazzók*, *Gianni Schicchi stb.*) a legjobb minőségű színházi előadások és rádióközvetítések ellenére sem váltak volna szélesebb körben annyira ismertté, mint a televízió jóvoltából. A televízió nagyhatalom: felbecsülhetetlen károkat képes okozni a tömegízlésben, de a minőségi kultúra terjesztésében elért eredményei is lehetnek felbecsülhetetlenek. Itt nincs mese, az operaszerepekre a legmegfelelőbb hang- és alkati adottságokkal rendelkező művészeket kell kiválasztani. Kilencvenkilós szopránénekesnő itt nem alakíthatja a *Traviata* törékeny Violettaját, még ha összes befolyásos ismerősét mozgatja is meg a tévészereplés érdekében. Színpadon a szép hang feledtetheti a hősszerelmes tenorista hordónyi pocakját, a képernyőn viszont nem. Itt hiába tökéletes zeneileg a produkció, ha látványnak nem túl szívderítő, bizony sokkal több kárt okoz a műfajnak, mint amennyit használ.

Én használni akartam és vezettem a műsorokat rendre. Nem mondom, vezettem én már mást is, nemcsak műsort (például tehenet kölyökkoromban), de egyik vezetés sem boldogított úgy, mint a műsorvezetés. A műsor ugyanis sokkal inkább vezethető, mint az ember, mert ő maga nem kíván még hosszú távon sem vezetővé válni, így a műsorvezető helyét ebben az esetben legalább a vezetettje nem veszélyezteti... És még egy előnye van a műsorvezetésnek: senki sem féltette tőle a költészetemet.

Miért mondom ezt? Mert jó két évtizeddel ezelőtt, amikor kineveztek a

Szórakoztató és Zenei Főosztály helyettes vezetőjévé a televízióban – tehát amikor már nemcsak műsorokat vezettem –, megható élénkséggel érdeklődtek úton-útfélen az ismerősök:

– És mondd: nem sínyli meg a költészeted ezt a magas pozíciót?

Érdeklődésük – mint említettem – mélységesen meghatott, mert aggodalmat véltem kicsendülni belőle. S hogy csak akkor kezdtek aggódni – ez mindenképpen tapintatukra vallott. Amíg éveken keresztül szabadúszóként kerestem a kenyeremet, éjjel-nappal végezvén – mert költészetből élni nem szabad – a gyakran lélekölő irodalmi segéd-munkákat, s télen-nyáron koptatván a szárnyvasutak kormos ablakú vagonjainak rozoga üléseit, hogy – missziós céllal és jelképes tiszteletdíjért – az isten háta mögé is eljussak hirdetni a tudat-tágító ígét: addig érdeklődésüktől is megkíméltek, aggodalmukkal sem terheltek, hiszen úgyis épp elég bajom volt... Akkor viszont intenzív aggódásba fogtak, úgy vélték, hogy a magas hivatal lelkileg elhájásít, lefegyverezi indulataim lázadó szabadcsapatát.

No, nem fegyverezte le. Sem a főosztályvezető-helyettség két éve, sem a műsorvezetés évtizedei. A televízióhoz is ugyanazzal a szándékkal közeledtem mindig, mint aminővel az isten háta mögé bumliztam rendszeresen: szerettem volna hasznosan hatni a közízlésre, a közgondolkodásra. Magyarán: emberebbé igézni a honfitársaimat.

Ma már – lévén nyugalmazott főmunkatársa a televíziónak – ezt csak költőként mívelem, tekintve, hogy az irodalomból nem tisztességes dolog nyugdíjba menni. Ám tévés évtizedeimet változatlanul költői életművem részének tekintem.

A szerelem harmadik éve

*és dacos kalózhajónk engedelmes már a szélnek
durva gyönyörtől halad s kifinomult kín felé megy*

*vállainkban még zokog éhes ujjakról az emlék
érintésük fodrozott – kőnek is lemosva szennyét*

*ám talonba tett öröm ül le már csak asztalunkhoz
elfelejtett zongorák billentyűin ujja futkos*

*test-csodája még remek – láthatár zárul be rajta
s árnya szavaim alatt rejlő arcát már takarja*

A szerelem harmadik éve: a szerelem sorsdöntő éve. S hogy miért éppen a harmadik? Talán mert ennek a számnak különleges misztikája támadt az évezredek során. Péter apostol akkor hasonlott meg önmagával, amikor harmadszor is megtagadta azt, akire addig esküdött. Turandot hercegnő három enigma megfejtésére szólította fel Kalaf tatár fejedelmet, s a harmadik rejtvénynél tetőzött igazán az izgalom, hiszen feje vétetett volna az ifjúnak, ha nem tud válaszolni. A mesebeli hősöknek mindig három kívánságuk van, s mindig a harmadik a sorsdöntő.

A próbatétel, a változást előidéző krízis mindig a folyamat harmadik fázisában jelentkezik. Juhász Ferenc híres versének egyik – mintegy refrénként visszatérő – sora szinte már szállóigévé vált: „a harmadik napon a legnehezebb, a harmadikon”. Itt a harmadik nap jelképes, korántsem a harmadszori huszonnégy órát jelenti, mint ahogy a

szerelem harmadik éve sem konkrét – háromszázhatvanöt napos – esztendőt jelent. A szerelem harmadik éve elérkezhet a hatodik héten is akár, de a nyolcadik esztendőben is.

A „versképződés” folyamata nyomon követhetetlen. Nehéz tetten érni a pillanatot, amikor a benyomás, az impresszió vagy az élmény költői képekké kezd átalakulni a poéta agyában. Mindenesetre valami konkrét impulzus kell; csakis akkor van esélyük verssé szerveződni a benyomásoknak, az impresszióknak vagy az élményeknek, ha személyes indulatot váltanak ki a költőből.

...Ott kezdődött a dolog, hogy a lány, akit már régóta szerettem, egyszer csak felkelt az ágyból, és a zongorához ült azon ritka délutánok egyikén, amikor titokban együtt lehettünk. Chopint játszott valamiféle anakronisztikus érzelmességgel és mégis lélekzsongítóan. És szép volt, jó volt az a délután a halk szomorúságtól, ami a dallamokból áradt. Másképpen volt szép és jó, mint évekre visszamenően az előzőek. Addig nem is tudtam, hogy a lány tud zongorázni, ezt a talonba tett, témaszegény és testileg jóllakott időkre tárolt örömszerző képességét azon a délutánon vette csak elő. Akkor, amikor az egymáshabzsolás kívánsága már nem volt annyira mohó és telhetetlen, hogy kitölthette volna azt a két-három órát, ami adatott nekünk az idegen lakásban. Zongorázott, hogy nehogy elkezdjük unni egymást. S akkor, a Chopint játszó lány látványától nyilallt belém ez a két verssor:

*„... talonba tett öröm ül le már csak asztalunkhoz
elfelejtett zongorák billentyűin ujja futkos”*

Igen, akkor köszöntött ránk a szerelem harmadik éve, amikor bennem is tudatosodott, hogy „dacos kalózhajónk engedelmes már a szélnek”. Más szóval: szerelmünk, amely kalóz – tehát törvényen kívüli – hajóként csakis a saját kénye-kedve szerint volt hajlandó suhanni a határtalanság tengerén, boldogan dacolva az elemekkel is, most a szelíd megcsöndesedés szakaszába lépett. Immáron nem öntörvényei, hanem a természet – a dolgok természetének – törvényei szerint alakul tovább, szándékunktól szinte függetlenül. „Engedelmes már a szélnek”, azaz a szerelmek történetében mindenütt érvényesülő dramaturgiának, amely sematikusan felvázolva így fest: ismerkedés – boldogság – megszokás – elhidegülés vagy beletörődés a sírig. A megszokás – mert végül is miért ne mernénk nevének nevezni a megcsöndesedést – a harmadik fázis. A szerelem harmadik éve.

Az első és a második esztendő „durva gyönyörében” a folytonos izzástól észre sem lehet venni az alattomos, aprócska pörkölődéseket, a féltékenység pengéként villanó pillantásainak ezernyi döfése érzékelhetetlenné jelentékteleníti a kicsinyes gyanakvások parányi tűszúrásait. Ám a „kifinomult kín” felé hajt a dolgok természetének a szele minden kapcsolatot, ahol a tűszúrás döfésként fáj már, és elemésztő izzású a pörkölődés is.

Pedig a szerelem harmadik évében még ott zokog a vállakban az emlék az éhes ujjakról, amelyeknek érintése nyomán nemrég még szétfodrozott a szeretett lény teljes „felületén” a szerelem megtisztító varázslata, oly gyengéd gyűrűzéssel és mégis oly erővel, hogy még a belénk kövesedett szennyet is képes volt kioldani. Igen, ha a másik testének felfedezésére indulnak az éhesujjú kezek, megváltó delejt visznek át, „kőnek is lemosva szennyét”. Mert a másik teste még a szerelem harmadik évében is remek, sőt „láthatár zárul be rajta”, azaz még mindig ő a világban a kezdet és a vég, a mindenség határa, karcsú fényjelenés az ég peremén, csak éppen az arc, amelynek könnyű költői szavak színes túlljei és habfelhős fátylai kendőzték el két éven át a

valóságos vonásait, nos, csak az arc búvik a végérvényes megismerhetetlenség árnyékába immár, mert azt az árnyékot maga a lány veti a saját arcára, mert rejtelmességét a kijózanult költő letépett szavainak túlljei s fátylai nem szavatolják többé – önmagának kell tehát biztosítania azt a saját árnyékával. És rejtelmesség nélkül nem létezhet nő a világban, de szegényebb is lenne a világ a nők rejtelmessége nélkül.

A gondolatoknak ilyenfajta örvénylése vetette ki ezt a verset lelkemnek iszapos medréből. Ám mindenképpen kellett egy apró kavics, amelynek csobbanása nyomán a gyűrűzés örvénnyé terebélyesedik. S ez a kavics az a pillanat volt, amikor a lány kikelt hirtelen az ágyból és ruhátlanul zongorázni kezdett a félhomályos szobában. És én már jobban figyeltem a zenére és a gondolataimra, mint az ő ruhátlanságára.

Akkor, Chopin g-moll balladájával kezdődött el szerelmünk harmadik éve, amit a „talonba tett”, addig titkolva tartalékolta örömei még sokáig nagyon széppé varázsoltak.

A szépség huligánja

Ladányi Miska egyik versében a „szépség huligánjának” nevezte magát. Volt kritikus is, aki így tartotta számon. Modern Villonnak tartották mások, aki kültelki italmérések teríték nélküli asztalain vetette papírra verseit, szeneslegények és kocsi-kísérők fröccseit fogyasztván. Mindenki tudni vélte róla valami pikáns históriát, szerkesztők mesélgették mímelt-bosszúsan, hogy nem tudják hova utalni a versekért járó csillagászati summákat... Miska lakcímei valóban követhetetlenek voltak, még a barátai számára is. Több levelét őrzöm, az egyiket szó szerint közreadom, teljes terjedelmében. Íme: „Finnel Kirúgott az asszony, különböző csajoknál dekkolok. Lakcímem nincs, csak postafiókom, de legalább nincs tanács, amely megadóztathatna.”

Munkahelye – már amikor volt neki – sohasem tüntethette ki törzsgárdajelvényel, mert igen hamar kerekelt oldott mindenünnen. Házasságon kívüli és törvényes gyermekeinek számát illetően csak találgatások folytak szerte az irodalmi berkekben. Aranyköpéseit a bennfenteskedők szelvényben-hosszában citálgatták. Sokan esküsznek rá, hogy tőle származik a szocialista realizmus legmeghökkenőbb definíciója, miszerint akkor valósul majd meg, amikor megszűnik embernek ember által való ábrázolása... Fenegyereknek mondták, akit hol megsimogatott, hol meg fenéken billentett a rendszer, két ízben József Attila-díjjal tüntetvén ki a tehetségét, másszor meg hosszú szilenciumra kárhoztatva őt. Mindazonáltal az üldözött költő pózában sohasem tetszelgett, kitüntetéseiről pedig olykor így emlékezett meg: a József Attila-díjasok tömegszervezetéhez tartozom... Nekem ő volt az igazi ellenzéki. Nem riszált a hatalom előtt, és nem akart semmiféle üldöztetést kiprovokálni. Tisztességgel tette a dolgát. Csavargó volt világéletében, de ahogy fogyatkozott iszákjából az elemózsia, úgy szaporodtak a versek benne. Jártában-keltében osztogatta magát, mindig tudta, hogy kinek kell odaadnia a remény hetedik krajcárját.

Egyetlen igazi java – és egyben tuszkulánuma – a csemői szőlő volt. Ami bora termelt, azt eladta az ismerőseinek, mert a bor árából nem vonhattak le semmiféle gyerektartást... És mi vettük a borát, pedig savanyú volt istentelenül. Vettük, mert a verseit sohasem megpimpósodva mérte szét. A jó versek mámoráért még a rossz bor csömörét is vállaltuk.

Sprőd, pikírt versek voltak azok. Megtisztelte a rendet azzal, hogy szinte szünet nélkül haragos volt érte. Ellene soha. Csak éppen számon kérte az elméletet a gyakorlaton. Jutalma az lett, hogy teljes kitaláltságban halt meg 1986-ban a csemői

szőlő karói között. Azt a putrit, amelyet ő alkotóháznak nevezett, azóta Ladányi-múzeummá alakítottak át.

No de nem akarok elérzékenyülni. Szívesebben idézem a derűs emlékeket, hiszen alapjában véve nem volt ő komor ember. És odaadó híve volt a gyengébbnek mondott nemnek. Meg aztán a bort is szívesen megitta, feltéve, ha nem a saját boráról volt szó...

Egy ízben Nógrád megye egyik kisvárosába igyekeztünk, már kora reggel. A Költészet Napjáról voltunk hivatalosan megemlékezni ott egy matiné keretében, merthogy éppen április tizenegyedikét mutatott a naptár. Csípős tavaszi nap volt, a hőmérséklet mindenesetre indokolttá tette, hogy útközben meg-megálljunk egy-egy vendéglátóipari objektumnál, melengető vodkák besuhintása végett. Miska lelke egyre lobogóbb lett, orcája pedig egyre pirosabb. Úgy éreztem, hogy most fogom életem legszárnyalóbb költészetnap megemlékezését hallani.

A kisváros könyvtárában szép számú közönség gyűlt egybe. Főleg diáklányok, matrózgallérosan és hamvasan. Miska szinte tündökölt a boldogságtól, ifjú hölgyek körében mindig nagyon elemében érezte magát. A bibliotekárius köszöntője után ő emelkedett először szólásra, merthogy egy-két évvel idősebb volt nálam. Áhítatos volt a csend, hiszen KÖLTŐ készült megszólalni a KÖLTÉSZET NAPJÁN. A diáklányok szinte lélegzetet sem tudtak venni, úgy meg voltak illetődve.

Mihály pedig köszörült egyet a torkán, majd kérdést intézett az egybegyűltekhez:

– Tudják-e, melyik a földkerekség leggazdagabb nyelve?

Senki sem mert megszólalni, mert még mindig súlyosan ünnepélyes volt a várakozás csendje. Miska tehát maga felelt:

– Természetesen a magyar. Egyik nyelvben sincs ugyanis annyi szinonimája a szeretkezik igének, mint a miénkben.

És elkezdte sorolni: kamatyol, subrint, gyak, mórázik és így tovább, egészen a b-vel kezdődő alapszóig. Nem hagyott ki egyet sem. A tanárok levegő után kapkodtak, egyik-másik el is ájult. A matrózgalléros, hamvas arcú gimnazista lányok először rémülten meredtek a kortárs líra neves és jelentős képviselőjére, majd kuncogni kezdtek – s ez a kuncogás úgy a negyvenhetedik szinonima táján harsogó hahotává bátorodott.

Érdekes: Miskát soha többé nem hívták meg abba a városba. Gőzöm sincs, hogy miért. Hiszen lehet, hogy ünnepélyesebb rendezvény sok volt azon a napon ország-szerte, de emlékezetesebb aligha...

Amikor kilencvenhétben a csemői iskola felvette Ladányi Mihály nevét, az avatóünnepségen mindenki elérzékenyülve nézegette a felsorakozott hamvas diáklányokat.

Csak én röhögtem magamban egy szívmelengetőt.

Fordulatok

Valamikor a hetvenes években egy téli hajnalon Kapuvárról indultam volna Budapestre, egy igen kellemes irodalmi est után. Hirtelen hatalmas hőtömeg zúdult le a gyanútlan városra.

Lezúdult – és harsány-fehéren borította el a hajnali csöndességet. Valóban, olyan

éles volt a fehérsége, hogy szinte kiabált a moccsatlan, tömbbé fagyott sötétségben.

A menetrend szerinti autóbusz megállóját a megszokott VOLÁN tábla jelezte, mellette fedett topogó hívogatott, menedéket kínálván a várakozóknak. Igénytelen kis váróbódé volt, az eleje teljesen nyitott, két szélső és hátsó oldalát üvegfalak alkották. Sokat ugyan nem ért ezen a hajnalon: épp szemből vágott a szél, hordván be a havat a tenyérnyi alapterületű helyiségbe, amelyben sokan szorongtak.

Kora reggel mindenki zárkózottabb, mint rendesen. Van, aki megszakadt álmát gondolja tovább, van, aki jobban begombolkozik, hogy az otthonról hozott ágymeleget addig marasztalja a teste körül, amíg át nem itatja ruháit a mindent elárasztó szél, és van, aki alázatosan összébb töpörödik, mert törpének érzi magát az óriás elemek – tengernyi hó és gigantikus szél – színe előtt. Hajnalban a legmerevebbek az arcok, de a tekintetek olyankor a legtisztábbak: őrzik még az éjszakai nyugalom békességét.

Egykedvűen ácsorogtunk vagy húszán az üvegbódé jégvirágos falai között. Eleinte egykedvűen, később egyre türelmetlenebbül, mert a megváltó autóbusz sehogyan sem akart jönni. Az utat egyre járhatatlanabbra havazta be a tél, mindinkább úgy éreztük, hogy sose kerülünk el arról a helyről.

Piros képű tűzoltó lépett ekkor a bódéba, friss derűvel az arcán, amit nem sötétített még el a várakozás bosszúsága, szinte szökellve dobbantgatta le csizmáiról a havat, kezeit hevesen dörzsölgette, és fürge szemeit buzgón járatta körbe-körbe.

– Jó reggelt – köszönt illedelmesen, majd – észrevéve, hogy a hátsó falon be van törve az egyik üvegtábla – huncut odakacsintással hozzátette még:

– Mi az, szellőztetnek? Úgy látszik, fullasztó meleg lehetett ebben a bodegában.

A bosszúság úgy hagyta el az arcokat, mint vert sereg a harcálláspontot. Felengedve, elmosolyodva fogadtuk sorban a piroszposzgás tűzoltó köszönését:

– Magának is jó reggelt, jó ember.

– Magának is.

És mindenki beszélgetett már valakivel. Az emberek egymás közötti közlekedésének melengető duruzsolása már feledtetni látszott a valóságos közlekedés miatti dermedt hangulatot.

...Illyés Gyula olyasmit ír Az Éden elvesztése című oratóriumában, hogy egyetlen szó, egy megfelelő időben megértéssel kiejtett, meleg emberi szó sok-sok lépcsőfoknyi előrelépést jelent az emberiség nem is olyan túl nehezen elérhető magaslataihoz. Én akkor, azon a havas reggelen megértettem valamit a művészet rendeltetéséből: olyan jóindulattal, olyan magától értetődő derűvel és egészséggel kell szólni az emberekhez, hogy azok legalább egy pillanatig azt érezzék: nincsenek annyira egyedül. Úgy kell szólni az emberekhez, hogy jobb indulattal viseltessenek egymás iránt, hogy – mintegy varázsütésre – lerövidüljön az út „lélektől lélekig”.

Az ütött-kopott Ikarus szuszogva vergődött a „bodega” előterébe, amelyből ha nem is fullasztó, de emberi meleg áradt a büntudatos ábrázatú, védekezően morcos vezető felé, aki ugyancsak meglepődött, hogy szitkozódás helyett ilyesmiket hall:

– Szép jó reggelt, pilóta bácsi.

– Csakhogy megjött, már nagyon vártuk.

– Rá se rántsón a késésre, a győri gyors is egész biztosan elakadt valahol a hóban. Nem késhetjük le, még mi várunk majd az állomáson.

A vezető értetlenül pislogott egy darabig, majd szaporán túráztatta fel a jobb napokat látott járgány öreg motorját. Nem érthette, hogy varázslat történt az üvegbódében. Varázslat történt, mert költő volt közöttünk.

És a költő – akkor, ott, a kapuvári buszmegállóban – nem én voltam.

Olyan ember lobbantotta fel bennünk a jóakarát aprócska rőzselángjait, aki egyébként a tűz oltásával foglalkozik.

A kapuvári busz egy pesti buszon jutott eszembe a minap, amikor is hasonló varázslatnak lehettem tanúja. A 7/A jelzésű viszonylat belsejében futball-labdányi stoplámpákként virítottak a méregtől elvörösödött fejek. A Baross tér araszoló átszelésének legkilátástalanabb percei neheztedek ránk, minden egyes utason valamiféle klausztrófóbiás ingerültség uralkodott el. Valamennyi szem a hermetikusan záró ajtókra tapadt: hátha megkönnyörül rajtunk a vezető, s futni hagy bennünket? De a szabály az szabály: az ajtó csak akkor nyitható ki, amikor a jármű teljes terjedelmében a megállóba ért már. Jaj, de hol voltunk még ettől? Mindenki a gépkocsivezetői tanfolyamok oktatóinak liberalizmusát szidta, amely jogosítványhoz juttatta a busz előtt tehetetlenkedő úrvezetőket. Meg voltunk ugyanis győződve arról, hogy kizárólag ők az okai a mi mozdulatlanságunknak, mert ők voltak közvetlenül előttünk. Mi legalábbis őmiattuk nem tudtunk továbbhaladni.

Nos, bővöltük az ajtókat: szezám, nyílj meg! Leplezetlen irigységgel néztük a járókelőket, akik akadálytalanul hömpölyögtek az Emke irányába. Akik némi irodalmi tájékozottsággal rendelkeztek, Karinthy Frigyes A Csömöri úttól a Filatori gátig című írására gondoltak. Akik nem rendelkeztek irodalmi tájékozottsággal, egészen másra gondoltak. Hogy mire, azt itt nem merem leírni.

Ám minden kálvária véget ér egyszer. Elérkezett a várva várt perc: üggyel, de főleg bajjal elvergődtünk a Huszár utcai megállóig. Az utasok felpattantak a helyükről. Nemcsak az a négy-öt ember, aki egyébként is itt szándékozott leszállni, hanem a börtönné vált autóbushoz csaknem a teljes közönsége. Azok is, akiknek úti célja eredetileg a Móricz Zsigmond körtér volt. Gyalog ugyanis sokkalta több esély mutatkozott eljutni odáig.

A vezető nyitni kezdte az ajtókat, miközben beledörgött a mikrofonba:

– Huszár utca. Nagykörút következik.

Majd egy villanásnyi szünet után sóhajtva hozzátette:

– Hogy mikor, azt csak a jóisten tudja.

A felbőszült tömeg megtorpant. Szokatlan volt az együttérző emberség hangja a csak megálló bejelentésére és utasítások osztogatására rendszeresített hangszóróból. És a szokatlan hang csodát mívelt: a kocsis utasainak felborzolt idegein végigsimított a nevetés. Mindenki visszaült – vagy visszaállt – a helyére, kivéve azt a négy-öt embert, aki – mint említettem – egyébként is a Huszár utcáig igyekezett. Ok szinte sajnálkozva szálltak le a buszról.

S a végre-valahára kitárult ajtókon a rosszkezd, a bosszúság is távozott körünkből.

Olyannyira, hogy azt a fél évszázadot, ami alatt a Körútig elérkeztünk, már szinte vidám hangulatban töltöttük el...

Ez a második buszos kaland sokkal nagyobb örömet szerzett nekem, mint a sok évvel ezelőtti.

Hogy miért?

Isten tudja. Talán, mert az a havas, bodegás história akkoriban akár naponta is előfordulhatott. Azóta azonban tovább hűlt a bolygó – és az, ami a hetes buszon történt, már nagyon is egyedi esetnek számít.

Nagy az értéke tehát, mint mindennek, ami ritkaság számba megy.

Halhatatlanságom története

Valamikor a hatvanas évek végén Zsurzs Éva felhívott a televízióból. Elmondta, hogy zenés film készül Jókai Mór *Sárga rózsza* című kisregényéből. Felkért a dalbetétek megírására. Közölte, hogy a zeneszerző Behár György lesz, jó lenne, ha mielőbb felvenném vele a kapcsolatot. No, fel is vettem, még aznap. Izgatott a feladat: népdalszerű verseket írni...

A Hortobágyon játszódó históriában Decsi Sándor, a csikóslegény és Lacza Ferkó, a gulyásbojtár ugyanazt a lányt szereti. A végén meg is verekszenek érte. A számos pusztai szituáció, életkép, nyers konfliktus valóban izgalmas dalok, együttesek és kórusok írására adott alkalmat.

Már javában benne voltunk a munkában, amikor Behár Gyuri felhívott egy este.

– Szeretnék az egyik öreg juhász szájába egy balladát adni, amely a Kilenclyukú-hídról szól. Basilides Zoltán adná elő Melis hangjával. Biztos van valamiféle eredetlegendája a hídnak – te filosz vagy, nézz utána a nagy könyvtárakban.

No, én valóban filosz vagyok, de a leglustább fajtából való. Nyűgösen válaszoltam neki: – Gyurikám, tudod ki fog ilyen gyönyörű strandidőben könyvtárakban kutakodni. Majd én kitalálok egy tetszetős és főleg hihető eredetlegendát.

– Mit bánom én, csak mielőbb kapjam meg versbe szedve – így Behár.

Öt teljes percig facsartam az agyamat, a hatodik percben megvolt az eredetlegenda. Egy jó óra múlva pedig a dalszöveg. Kifundáltam egy Árva Jóska nevű hortobágyi betyárt, aki kilenc szeretővel dicsekedhetett. Mindig a pusztacsárdájában múlatta magát. Egy ízben pandúrok vették körül a csárdát, hogy a Jóskát vasra verjék. Csak a víznek menekülhetett volna, de a Hortobágy-patak megáradt, nem lehetett rajta gázlót találni. És most már a megfelelő verssorokkal folytatom:

*...Kilenc kislány összeszaladt
szép testéből rakni hidat,
kilenc karcsú termet íve
ráhajlott a sebes vízre.
Jóska rajtuk átugratva
beleveszett a viharba,
messze röppent, mint kilőtt nyíl,
hallgat róla szóbeszéd, hír.
Kilenc lány is hallgat róla
rákövülve a folyóra.*

A kész szöveget elküldtem Behárnak, tetszett neki, szép zenét csinált hozzá. Aztán a film is elkészült, bemutatták, még szerény sikere is volt.

Eltelt vagy tíz esztendő. A egyik könyvhéten Debrecenbe hívtak író-olvasó találkozókra. Szállodai szobám éjjeliszekrényén idegenforgalmi szóróanyagok tömegét találtam. Az egyik kiadvány a Hortobágyot ajánlotta a turisták nagybecsű figyelmébe. Előadta, hogy a kilenclyukú hídnak szépséges eredetlegendája van. A néphit szerint – és így tovább, és így tovább. Következett az én történetem úgy, ahogy Behárnak kifundáltam annak idején. Hatalmas büszkeség dagasztotta a keblemet, mert „néphit” lettem. Folklór. Legalábbis az IBUSZ hajdúsági részlege szemében.

És még mindig nincs vége a történetnek. Két-három évvel ezelőtt mindezt elmeséltem a Magyar Rádió népszerű folklór-magazinjában. Nem sokkal az adás napja

után levelet kézbesített címemre a postás. Akasztóról érkezett. *Réthey-Prikker Miklós*, az ismert népdalkutató írta. Tudatta, hogy éppen szalonnázott, amikor a rádióban elhangzott a történet. Meglepetésében kiesett a bicska a kezéből. Merthogy ő ezt az Árva Jóska-balladát nem is oly rég „begyűjtötte” egy helyi öregasszonytól, és már meg is jelent az általa szerkesztett, paraszti dalokat tartalmazó antológiában.

Ebben a pillanatban csapott meg a halhatatlanság szele. Mert hogy is írta *Váci Miska*?

*Akit a nép ajkára vesz, vállára veszi azt,
akit a nép vállára vesz, szívébe zárja azt,
akit a nép szívébe zár, nem hal meg soha az.*

KÉT ELBESZÉLÉS A HATVANAS- HETVENES ÉVEKBŐL

Kavicsok és fél liter vörös

- Ha meg nem sértem: hány éves maga, kislány?
- Tizenhét.
- Gyermek. Zsenge gyermek. És mondja csak: mi lesz, ha megnő?
- Vendéglátóipari tanuló vagyok. Jelenleg gyakorlaton az egyik közeli üzemegységben.
- Ne mondja! És amikor egy pajzán természetű vendég megsimogatja a gömbölyűségeit, mit csinál?
- Nyakonverem. Nyakon én.
- És magát még átengedték? Nem tanították meg arra, hogy a minimum, amit el lehet várni egy felszolgálótól, hogy ne ütlelje a fizetővendéget? No, majd én megkorrepetálom, de tüstént.
- Mit csinál maga velem?
- Megkorrepetálom. Gyakoroljuk egy kicsit a mesterségét, jó? Ez a rönk itt nem más, mint egy asztal. Nem mondom, hogy kocsmaasztal, mert még sértené az ön-érzetét. Én magam türelmetlen vendég vagyok, aki várja a pincért. Tessék, jöjjön.

Akkor már legalább fél órája váraoztak, a lány az Ujjatlan felől esedékes, a katona meg az odatartó buszra. A megállót telefonpóznára szögeit táblácska jelezte csupán, amelyről a zománc jócskán lepattogzott már, olyannyira, hogy csak a beavatottak tudhatták a feliratát. Mert csak tudni lehetett, elolvasni már régóta nem. Az országút

két oldalán kivágták a jegenyefákat, de a csonkig égett gyertyákhoz hasonlatos tuskók egyelőre még a földben voltak. A lányt meg a katonát ezekre ültette le a hosszú várakozás. A tuskók szegte út egyébként a Duna mellett futott, párhuzamosan a folyóval. A buszmegállótól alig húszméternyire húzódott a kavicsos part.

A katona sokáig nem szólította meg a lányt s amikor megtette, akkor sem volt benne sok köszönet. A tavasz, a kamaszodó természet szuggerált talán valamiféle kamaszesetlenséget leplező pimaszságot belé: azt kérdezte meg tőle, hogy hány óra. S nyomban utána azt, hogy hány éves.

– No, jöjjön már – türelmetlenkedett a katona, mint egy valódi csapszékben.

– Kinevet. Nem megyek, nem én.

– Az ördögnek van kedve nevetni hajnali hatkor. Játsszunk egy kicsit, jobban megy az idő. Pincér!

– Hát... Nem bánom.

Tétován felállt, elől lesimította a ballonját, mintha kötény lenne és odament a katonához.

– Mit parancsol, uram?

– *Apportez-moi, s'il vous plaît, un demi litre du vin rosé.*

A lány értetlenül nézett rá. Emeltebb hangon ismételte hát:

– *Du vin rosé! Vite!*

A lány bizonytalanul toporgott egy ideig, majd sebesen letépett három szál aszatvirágot és a katona elé tette a före.

– Itt a rózsája, ne lármázzon már annyit. Ezenkívül mit parancsol?

– Ó, maga mezei virágszál! Akár önmagát is vázába rakhatná egy kisvendéglő asztalán. Vörösbort kértem, fél litert. Mi lesz, majd ha igazi francia vendég téved be abba a kocsi..., szóval abba a kocsonyasütőbe, ahol dolgozik?

Fakó lett a lány arca, mint a lefosztott kukoricahéj. Visszaült a rönkjére és sokáig nézett maga elé. Aztán csöndesen megszólalt:

– Először is: a kocsonyát nem sütik. Nem kell mindent a lángossal összekeverni. Másodszor: ahol én dolgozom, oda nemigen tér be francia vendég, de még pesti sem. Igenis, kocsi, az, szövetkezeti üzemegység, ahová sáros csizmájú kubikosok térnek be egy-két nagyfröccsre vagy néhány korsó sörre. Nehéz járású parasztok jönnek hajnalban s féldeci kisüsti szilvát kérnek illedelmesen, mert nekik eszükbe sem jut szemtelenkedni vagy bizalmaskodni egy fiatal lánnyal, akinek az anyja együtt gürcöl velük naphosszat a földeken. Az étlapon nincs más, csak körömpörkölt meg pacal, esetleg kocsonya, ha már mindenképpen „kocsonyasütőbe” szán engem. Ezeket is csak özvegyember kéri, mert akinek faluhelyen felesége van, a világért sem fanyalodik kocsmái kosztra. Megszólnák a feleségét.

Ezzel elnézett Ujjatlan felé, mintha ki akarná bűvölni a buszt a messzeségből.

A katona nagyon elszégyellte magát. Lesétált a folyópartig, mert szégyellte a szégyenkezését is. Apró kavicsokat kezdett hajigálni a vízbe. Eleinte dühösen, aztán egyre nyugodtabban. Látszólag nagy összpontosítással végezte ezt a műveletet, de a szeméből kilátszott a messzeség. Már mint az, hogy igen távol van attól, amit momentán művel. Figyelmének iránya nagyon eltért tekintetének irányától.

Amikor a lány mögéje lépett, a katona hirtelen visszakapta figyelmét a vízre, anélkül, hogy a szeme egy picit is megrebbe volna. A lány egyszerűen kérdezte:

– Mit csinál?

A katona fel se nézett:

– Csesztetek.

– Az jó. Csak nem tudom, mit jelent.

– Én angyalföldi vagyok. Amikor tavaszodni kezd, a haverjaimmal mindig kiülünk a vizafogói Duna-partra a sóderbánya mellett. Hunyorogva ejtőzünk a bátortalan napsütésben és lapos szögben kavicsokat dobálunk a víz színére. Hármát-négyet is ugrik ilyenkor a kavics a vén Duna hátán. Ezt a műveletet nevezik csesztetésnek.

– Tehát maga most csesztet.

– Igen. Kavicsot dobálok lapos szögben a víz színére. Itt még jobban ugrál a kavics, mert ez holtág. Áll benne a víz.

– De az első kavicsból megmozdul a víz egy picikét. A második már növeli ezt a tétova kis mozgást. S ha volna türelme egymás után egymillió kavicsot „rácseztetni” a tóvá merevült holtág tükrére, lassan mozgásba jönne az egész víztömeg és kicsapna medréből a tó.

– Csacsi. Egyetlen zseblámpa nem világítja meg az éjszakát, mégha egymilliószor villan is fel egymás után. Egemillió lámpa egyszeri felvillanása kell hozzá. Az első kavics nyomán alig észrevehető borzongás fut végig a tó színén, ami egykettőre el is ül. A következő kavicsot már újra közönyösen sima víztükör fogadja. Egemillió kavicsot egyszerre kellene lapos szögben rásuhintani a tóra s úgy megmozdulna, mintha ringana alatta a meder, mint a bölcső.

– És az miért lenne jó? Megfulladna a tavirózsa és összekócolódna a békalencse. A halak rémülten úszkálnának a tébolyult vizekben s viharfelhős lenne az emberek homloka a parton.

– De legalább kifordulna a medréből ez az átkozottul moccanatlan vízi világ, érti? Megőrjít a moccanatlanság, a rezzenéstelenség. Hát csesztetek, eszelősen, még ha kilátástalan is az egész, érti? A, dehogyan érti maga ezt.

A lány ráhagyta, hogy nem érti, nehogy felbillenjen a fiú nehezen visszanyert, önvédelmi fölényre. Hallgatott néhány percig, aztán megkérdezte:

– Ha angyalföldi, akkor hogy kerül ide? Felúszott a Dunán vagy száz kilométert?

A katona igazából csak most hagyta abba a szégyenkezést. Sugarasra mosolyodott az ábrázata:

– Úsztam? Inkább kúsztam, még hozzá laposkúszásban, ahogy jó harcoshoz illik. Előfelvételis bölcsészhallgató vagyok, de előtte egy évig katona. Nem sok van már hátra. Most néhány hétig kiséítő munkán van a századunk az ujjatlan betonelemgyárban.

A lány elgondolkodott a hallottakon. Aztán inkább évődve, mint érdeklődéssel kérdezte:

– Aki bölcsészhallgató, az bölcs eszket hallgat?

A katona nem tudta, hogy vicceljen-e vagy komolyan válaszoljon:

– Hát... nagyjából.

– És az maga is bölcs eszű lesz a végén?

– Ez az, ami nem mindig biztos, látja – könnyebbült végre ironikusra a fiú.

– És maga, ha befejezte a hallgatást, mit csinál majd? – folytatta a faggatást most már őszinte kíváncsisággal a lány.

– Lehet, hogy tanár leszek abban a faluban, ahol maga pálinkát mér a parasztnak. Lehet, hogy unalmas riportok írásával keresem majd a kenyerem valamelyik újság

szerkesztőségének a kötelékében. De az sem lehetetlen, hogy kiadói lektor válik belőlem és az lesz a munkám, ami másnak a passziója: olvasnom kell reggeltől estig.

– Érdekes könyveket?

– A legritkább esetben. Többnyire gügye vagy fontoskodó kézirat tokát.

– Aztán ki dönti el, hogy a sok közül melyiket csinálja végül?

– A mázli, kedves, a mázli. Meg a könyökerősségi együtttható. De ennek a számát ne is keresse a fizikakönyvekben, mert csak a közéletben találja meg.

– De hát mégis: mihez volna leginkább kedve?

– Mihez? Nem is tudja, milyen nehezett kérdezett. Talán ahhoz, hogy kavicsokat dobáljak moccsanatlan vizek színére. Teljesen mindegy, hogy milyen minőségben. De legesleginkább tudja mihez lenne kedvem? Magát megcsókolni, itt és ebben a pillanatban.

A lány nem riadt meg a váratlan fordulattól, csak egy kicsit elkedvetlenedett tőle:

– Miért gúnyol engem? Elhiszem, hogy unalmas itt maguknak. De ne velem szórakozzon, jó? Tudom, biztosan tudom, hogy nagyon butának tart engem. Igaza van, mert valóban buta vagyok. Magához képest különösen. Miért akar visszaélni ezzel?

A katona inkább jóságos volt, mint ingerült:

– Ide figyeljen! Nem azt mondtam, hogy feleségül veszem és szüret után lesz az esküvőnk. Azt sem, hogy magába szerettem. Őszinte fickó vagyok, csak azt közöltem, amit momentán érzek. Becsületszavamra kedvem volna megcsókolni magát. Tetszik, ennyi az egész.

A lány még mindig kedvetlen volt, de már nem annyira. Már egy kicsit tudatosan volt érteden:

– De hát mi tetszik rajtam, az ég szerelmére?

– Mit tudom én. Talán az, hogy napok óta maga az egyetlen valamirevaló lány, akivel szót válthatok. Tényleg, ki tetszik nekem? Maga? Vagy ez a szép vidék? Még nem tudom. Magától szépül meg ez a táj vagy a táj varázsolja szépre magát? Lehet, hogy a pesti tarka forgatagban meg se látnám. De ezen a szédült mezőn szerény sugara lángolásnak tűnik fel s ez megperzsel engem. Aztán, hogy valódi perzselés-e ez vagy csak a perzselés illúziója? Nem tudom. Csak annyit tudok, hogy szeretném megcsókolni.

A lány dévajkodó hangja teljesen váratlanul érte a katonát:

– Azért nem ártana, ha eldöntené: a táj tetszik vagy én? Nem akarnám, hogy elhamarkodottan nekem adja, ami a tájnak dukál.

A katona ingerült lett egy kicsit, mint minden férfi, aki olvasni vél a női szívekben s rá kell döbennie a vállalkozás reménytelenségére:

– Eh, nem érdemes magával nyíltan beszélni. Nem azt mondtam, hogy megcsókolom, hanem azt, hogy kedvem lenne hozzá. Nagy különbség. Erre maga eljártssa nekem a megbántott szüzet, aki úgy óvja eregyeit, mint anyaoroszlán a kölykeit. Nem érzi, hogy mennyire modoros ilyenkor? Pedig leginkább az tetszett magában, hogy természetes volt. Én nem tudom, de a nők mindig szerepet játszanak bizonyos helyzetekben. A vérükben van, hogy fel kell háborodni, ha valaki első blickre megkívánja őket, még ha a szívük mélyén hízeleg is nekik a dolog. Mitől van ez vajon? Mitől? Mi ez a mű-riadalom, ami a maga arcán is átsuhant? Avagy iszony talán? – szomorodott el hirtelen a katona hangja.

– Dehogy – mondta a lány és riadalomnak, iszonynak nyoma sem volt az arcocskáján. – Én nem éreztem, hogy bármi is átsuhant volna a képemen. Ám ha mégis – az

semmiképp sem lehetett félelem vagy iszonyodás. Talán olyasvalami, mint a felhő árnyéka kék tavon vagy a vánkoson egy könnycseppnyi folt. Olyan öröm, ami nagyon tud fájni. Nem tudom.

A katona felcsillant:

– Öröm? Azt mondta, öröm?

A lány összerezzen, mint aki bódulatból ébred:

– Jaj, istenem, mindjárt itt a busz! Vissza keli mennem a megállóba, mert még majd itthagyl!

A lába azonban nem mozdult. Csak állt földbe gyökerezve, a tekintete húzott is, taszított is. A katona győztesen lépett hozzá és úgy csókolta meg, ahogy kell. Semmi sem mozdult a tájban, csak egy vadméhecske szállt a csókbabörtönzött lány hajára, mert biztos volt abban, hogy virágpport talál rajta.

A busz berrentette szét végül is őket, a lány egyenesen a fiú melléről röppent föl a jobb napokat látott, kopottas csotrogányra.

– Hol találalak szombaton délután? – kiáltott utána a katona.

– Majordomb, Béke falatozó – kiáltott vissza a lány. A nevét már nem tudta megmondani, mert az önműködő ajtó kérelhetetlenül becsapódott s a jármű nehézkesen nekiveselkedett a messzeségnek.

A táj hajnalban lezuhanyozott és szinte vasárnapi tisztát öltött, noha még csak péntek volt. A katonának, ahogy a megállóban ácsorgóit magányosan, rögtön egy versor jutott az eszébe: „harapni friss a levegő”. Valóban: a zápor utáni jóízű ajert szinte habzsolni támadt kedve az embernek. A katona legszívesebben futott volna egy nagyot, hogy lihegni kelljen, mert ebből a – szinte vitamindús – levegőből minél többet szeretett volna nagy mohósággal elfogyasztani.

A nap már élénken sütött, de a szárítkozó növények ízletes párolgását még nem szippantotta fel egészen. A katonát valami megmagyarázhatatlan öröm kerítette a hatalmába: boldog volt, hogy szép és üde reggel virradt rá, boldog volt, hogy még huszadik életévét sem töltötte be, de a legjobban annak örült, hogy holnap délután újra láthatja ezt a harmat-ízű lányt.

Az okkersárga Porsche úgy állt be a buszmegállóba, mintha ő lenne a menetrend szerinti járat. Negyven körüli, jól öltözött, kellemes hangú férfi szólt ki belőle:

– A buszra vár?

A katonának kedve lett volna így válaszolni: á, dehogya, a harmadik világháborúra, de olyan kedvesen mosolygott rá az úrvezető, hogy végül is „szabályszerűen” felelt:

– Igen, a buszra.

– No, akkor szálljon be, mert a jó öreg csotrogányt lerohadva láttam vagy három kilométernyire innen. A betonelemgyár felé igyekszik, ugye?

– Igen, Ujjatlanra.

– Azon úgyis át kell haladjak, ha akarom, ha nem – tárta ki egészen a félig nyitott kocsiajtót az idegen, és egy térképet, valamint néhány színes lapot könnyedén hátra-szórt a maga mellett lévő ülésről, hogy a katonának helyet csináljon.

Ahogy a fiú beszállt, a kérdezősködés tovább folytatódott:

– Itt védi a hazát? – adott gázt az idegen és nekilódultak a messzeségnek.

– Igen, itt.

– És hogyhogy nincs kocsija? – vegyült egy csöppnyi évődő íz a férfi kellemes hangjába. – Manapság egyáltalán nem ritka a saját kocsin furikázó kiskatona.

A fiúban azon nyomban felhorgadt a dac:

– Nekem nem kell kocsis. Deformálja a jellemet, fennhéjázóvá, önzővé tesz.

A katona ezt személyes sértésnek szánta egy kicsit, de az idegen csak elmosolyodott:

– No, azért nem mindig. Szerintem inkább a felelősséget, a döntőkészséget és a koncentrátságot növeli a legtöbb emberben.

– Ugyan már! – fakadt ki a katona, kicsit ingerülten attól, hogy a sértés nem talált gazdára. – Kasztot különít el az emberi társadalomban, az autósok kasztját!

– A, dehogy! – nevetett a férfi. – Értelmes életre int.

A katona ráhúlt a tekintetével:

– Az autó?

– Az autó.

– Nevetnem kell! – élesedett tovább a katona hangja. – Mi a nyavalyáért van akkor, hogy a mai magyar novella- és regénytermésben az „autós pali” rendszerint negatív figuraként bukkan föl?

– És az miért van – kontrázott változatlanul mosolyogva az idegen –, hogy teszem azt egy mai olasz regényben sohasem attól negatív egy figura, hogy autója van?

– Miért, miért? Mert ott már nem luxuscikk, hanem tömegcikk a kocsis.

– De hát itt is az lesz hamarosan! S mihelyt olyan „köznapi komédia” lesz az autó, mint most a kerékpár, tulajdonosa mentalitását sem deformálja többé.

– Köszönöm! – csapott le a katona. – Ezzel a mondatával akarva-akaratlanul elismerte, hogy *most még* hatást gyakorol az emberi magatartásra az autó. Legalábbis nálunk. Adott gazdasági szinten, nem egészen kielégítő tudati fokon korántsem a közösségi életre nevelést munkálja az emberekben, inkább az individualizmus – amúgy is túlon túl életképes – palántáit locsolgatja a lelkekben, dús burjánzásra ösztönözvén őket.

– Azért nem kell mindent az autó rovására írni. Aki annyira műveletlen, annyira sznob, annyira felemás jellemű, hogy egy gépjármű birtoklása szinte az egész emberi képletét megváltoztatja, annak a lelkében azok a bizonyos palánták amúgy is elburjánoznának. Ha nem lenne autója, egy telek vagy egy kacsalábon forgó villa éppúgy kihozná belőle az individualizmust, a magakellető önteltséget, mint a gépkocsis. Nemrég még a frizsider dicsekvési alap volt. Ma már nem az. Mert csaknem mindenki rendelkezik vele. Vagy ha nem, hát egyáltalán nem azért, mert nem volna pénze rá...

– No, azért a két dolog nem ugyanaz! – védte makacsul az álláspontját a katona. – Még a frizsider „uralkodása” idején sem lehetett bevágódni azzal egy nőnél, hogy kisanyám, nekem van ám egy Lehel hűtőszekrényem! De azzal, hogy van egy Opel Recordom, mindig is be lehetett – és be lehet –vágódni, sőt, ez a leggyorsabb és a legeredményesebb módja a bombabiztos bevágódásnak, nem egyre kevésbé, hanem egyre inkább. Lehetnék kopasz, púpos és tökhülye – ha kocsim lenne, szocialista hazám legjobb nőit bírhatnám.

– Nézze, ez nem ilyen egyszerű – komolyodott el végre az idegen. Az autó nemcsak technikai konstrukció, hanem szemlélet és filozófia is. Tényező, amely társadalmi folyamatokat befolyásol. Hiszen az autózás elterjedése új úthálózat építését követeli meg, falvak, kisvárosok jelentősége nő meg azáltal, hogy közvetlenebbül bekapcsolódnak az európai vérkeringés áramába. S az új településrendszerek kialakulása is nagyban attól függ, hogy hol futnak a korszerű autóutak. Sötét hajlamaink leküzdésében is segíthet az autó, amely végeredményben guruló iskolának is felfogható. A KRESZ nem

más, mint egy bizonyos együttélési szabályzat az élet meghatározott szituációjában. A tisztességes ember önfegyelmét csak növeli az autó: ha ittam, nem vezetek. Ha temetésről jövök, nem vezetek, mert feldúlt a lelkiállapotom, szétszórt a figyelmem. A mindennapi lét egy meghatározott régiójában komolyan számít a közlekedő társadalom a felelősségtudatomra s ez emberileg mindenképpen nemesít. A szocialista társadalomban meg kifejezetten az a tendencia, hogy a korrektség, a közösségi érzés legyen a sikk, s egy ilyenné alakuló légkörben egyáltalán nem vétkes könnyelműség volánhoz engedni a honpolgárok sokaságát.

– Csakhogy a légkör egyáltalán nem ilyenné alakul – ellenkezett most már nem csupán sportból, hanem igazából a katona. – A légkör, uram, a törtető önzést, a „kaparj, kurta, neked is lesz” szemléletet bátorítja, ezt nagyon jól tudja maga is.

– Persze, hogy tudom – sötétedett el az idegen arca, először a beszélgetés folyamán. – Én nem is a jelenlegi homlokráncoltató tünetekről szóltam, hanem arról a tendenciáról, amely most alig-alig kitapintható ugyan, de mégiscsak a leghaladóbb eszme természetéből fakad, tehát meg kell lennie valahol, csak éppen eltűnt átmenetileg talán, mint a bűvópatak. A lényeg azért lényeg marad: az autó civilizációnk jellegzetessége, a technikai fejlődés képviselője és hordozója, valamint a műszaki ismeretek terjesztője is. Ezért beszélhetünk automobilizmusról, egy olyan korszakról, amelynek kezdete, jelene és fejlődési távlatja egyaránt érdekes. Ez a tény, ezt tudomásul kell vennünk. S ahelyett, hogy álhumánus aggályoskodással szónokolunk a gépkocsi ellen, az immár letagadhatatlanul létező és terebélyesedő automobilizmus által kitermelt újfajta emberi problémakörökkel kellene foglalkoznunk egy kicsit. Korszerűen, differenciáltan és a tények maximális figyelembevételével.

A katona nyelt egyet, mert megérezte, hogy ezt viszont az idegen szánta személyes „sértésnek”. Nyelt egyet, de rögtön utána el is mosolyodott magában, mert most ő kerekedett felül, hiszen ezúttal az autós jött ki egy icipicikét a sodrából. Hallgattak mind a ketten. A katona azon töprengett, hogy ki lehet ez az ember, aki kéretlenül felszedte őt a makadámút széléről. Községi vagy járási funkcionárius biztosan nem lehet, ahhoz túlságosan intelligens, széleskörűen művelt. Orvos vagy maszek kisiparos sem lehet, ahhoz meg túl kollektivista a gondolkodása. Vidéki pedagógusnak pedig nem telik ilyen elegáns kocsimárkára. A katona úgy döntött, hogy csakis kiváló szakember lehet az illető, mérnök vagy más efféle, aki valamelyik pesti nagyvállalatnál tölt be fontos funkciót, s most fejkendő édesanyját látogatta meg a közeli falvak valamelyikében, ahol az egyedül él és nagyon büszke a fiára. Az idegen falusi származására semmiféle külsődleges jel vagy jegy nem utal egyébként, sem modorbéli szögletesség, sem pedig táj-stich a beszédben. A katona abból gyanította csupán, hogy egy kényelmetlen kátyú rugalmas „átugrását” követően a férfi olyan szeretettel veregette meg a műszerfal sima felületét, mintha ló nyakát veregette volna meg, akadályokon átröpülő vágta után.

Elhagytak egy kanyart és hirtelen eléjük toppant a falu. Pillanatok alatt elérték és elhagyták az *Ujjatlan* feliratú táblát.

– Hol tegyem ki? – érdeklődött az idegen és megint mosolyogtak a szemei.

– Talán a buszmegállónál, hiszen eredetileg oda kellene megérkezniem.

Az idegen szótlánul bólintott és egy kicsit sem lassított *Ujjatlan* mértani közepéig. A katona ettől érzett valami meghatározhatatlan csalódásfélét: annak az embernek, aki mindazt meggyőződéssel és meggyőzően mondta el, amit elmondott – esze ágában sem volt hatvanra visszkapni a sebességet, amikor beértek a lakott területre. Mégiscsak valami itteni tartományúr, helyi hatalmasság lehet, szocialista Csák Máté, csak éppen jobban kikupálódott a többinél – gondolta a katona. Különben honnan tudta volna, hogy itt katonák dolgoznak?

A kocsi fékezett és megállt Ujjatlan epicentrumában, a buszmegállóban.

– Hát... köszönöm – szállt ki a katona, és már kintről nyújtotta vissza búcsúparolára a jobb kezét.

– Nincs mit. És legyen máskor is szerencsénk egymáshoz – szorította meg a katona kezét az idegen és barátságosan rámosolygott még egyszer, mielőtt becsapta volna az ajtót. Aztán elhajtott.

A katona a kocsi után nézett és sóbálvánnyá vált a megdöbbenéstől.

Az okkersárga Porschének francia rendszáma volt.

Mozdulatlanul állt, amíg az autóból valami is látszott. Aztán megvonta a vállát és a telepükhöz sietett. Ott lopódzott vissza a hálókörletbe, ahol kilopódzott az előző este, hogy apai barátja, a szigetrohonyi gátőr pincészerén részt vehessen. Ahol katonák vannak, ott előbb-utóbb mindenütt kialakulnak a dobbantás rejtekútjai, demonstrálván a magyar honvéd ügyességét és találékonyságát. A katona lábujjhegyen osont végig a hálókörleteken, hiszen az éjszakai műszakosok nemrég szenderedhettek csak el, nem szerette volna felriasztani őket. A helyiségekben példás volt a tisztaság és a rend, a gazdátlan ágyak „elválogólag” voltak bevetve. Noha szekrény sehol sem volt, mégsem igen lehetett látni szerte heverő ingeket, zubbonyokat, kapcákat – minden a szabályosan felfüggesztett hátizsákokban lapult. A tágas zuhanyozóban egy póre legény épp tisztálkodott, egy meg pelyhedző képét pamacsolta.

A katona csak a szemeit mosta meg, aztán gyorsan levetette a kimenőruhát, hogy munkához öltözhessen. Hét óra is lehetett már, amikor kilépett a hosszúkás, földszintes épület udvarára. Az épület környéke egyébként egy kellemes SZOT-üdülő benyomását keltette. Az árnyékban asztal és néhány szék kínálta magát, hisz a szabad ég alatt sokkalta bizakodóbb hangú szerelmes levelek fogalmazódhatnak, mint az eléggé zsúfolt hálókörletekben. A füves udvar közepén pingpongasztal terpeszkedett, hetykén koppant rajta a csöpp, izgága labda. Két fiú vívott ádáz küzdelmet éppen. Az egyik katona volt – ezt csak a „kincstári” alsónadrág árulta el, mert ugyancsak nekivetkőzött a legény –, a másik civil. A katonák lakhelye ugyanis nem képezett megközelíthetetlen rezervátumot, a betonelemgyár fiatal munkásai bármikor átjöhetnek sportolni, tévét nézni.

A katona – miután meggyőződött arról, hogy senki sem törődik vele – léptei folyását a G–2-es üzem felé irányozta. Ott zajlott a tübinggyártás, az ipari csarnok-elemek készítése. A hatalmas hodályban, ahol fülsiketítő volt a zaj, legalább ötven katona nyüzsgött, különböző brigádokban, civilekkel keveredve.

– Hé – fogta vállon egyiküket a katona –, nem buktam le?

– Már hogyan buktál volna le? – ordította a kérdezett, mert pokoli volt a zúgás. – Ha dobbantasz, az a minimum, hogy ébresztőre visszaéj.

– Hol a Malmos?

– A műhely túlsó végén. Atyai aggodalommal figyel, hogy nem mászkál-e valamelyik elábrándozóbb legénye a mozgó daru alatt.

– Harapós kedvében van?

– Eléggé. Ébresztő után nekem meg a Jamesnek ötször kellett bevetnünk az ágyunkat, gyors egymásutánban. Súgtam is a Jamesnek, hogy a sorakozónál Malmos „jó reggelt, elvtársak!” rikkantására mi így válaszoljunk: túró a fülébe, százados elvtárs!

– Mi értelme lett volna? – üvöltötte oktató hangon a katona.

– A többi úgyis a szabvány-választ mennydörögte, elnyomták volna a kettőtök hangját.

– Épp ezért ígérkezett veszélytelennek a vállalkozás.

– Jellemző a lázadástokra: hóbörögjünk, de csak a tömegzaj fedezékében. Méltó gyermekei vagytok korunknak. Na, szia.

Átballagott a műhely túlsó végébe, ahol Malmos százados valóban a daruk mozgását figyelte. Megállt mellette szabályszerűen:

– Százados elvtárs, kérek engedélyt a...

– A, isten hozta, fiam – fordította metsző mosolyát a katona felé a negyven év körüli, zömök ember. – Örülök, hogy megtisztel bennünket a jelenlétével. Remélem, nem tekinti sértésnek, ha érdeklődni bátorodom: hol tartózkodott az éjjel?

– Százados elvtárs, jelentem, pincészerre hívott meg az egyik közeli ismerősöm.

– Úgy. És miért nem kért eltávozást tőlem?

– Mert délelőtti műszak előtti éjszakán úgysem tetszett volna elengedni.

– Így aztán az elvtárs saját magát engedte el.

– Úgy gondoltam, hogy itt, félig-meddig a civil életbe kihelyezve, eleve kisebb a szigor, mint a laktanyában.

– Szóval úgy gondolta – ment át metszöből fáradt-kesernyésbe a tiszt mosolygása.

– És arra nem gondolt, hogy itt jobban szem előtt vagyunk valamennyien? Itt maga nem egy katona a sok közül, hanem maga a katonaság. Itt egyetlen rossz mozdulattól sok ezer mundér szakad. Ha elnézném az apró fegyelmetlenségeket, a gyár munkásai, akik maradéktalanul befogadták már magukat, talán még ünnepelelnének is: no, egészen jó ember ez a százados, nem is annyira katonás. Ám amíg a világ olyan, amilyen – egyetlen százados sem engedheti meg magának, hogy ne legyen katonás. Nézze, három hétig leszünk még itt. Én mind a három hétvégi kimenőjét megvonom. És ne higgye, hogy ez nekem öröm. Most pedig haladéktalanul álljon munkába – és visszaemelte tekintetét az egyik darura, amely a rábízott legénykéek néhányára fölött lebegtetett éppen egy gigantikus méretű tübingelemet.

A katona dühödten dolgozott egész nap. A hajnali lány úgy foszlott szét az emlékezetében, mint a ködkép. Unos-untalan próbálta felidézni a lány kedves arcát, de ahogy teltek az órák, ez egyre kevésbé sikerült neki. Oktalan haragja rohamosan nőtt a százados iránt. Azért rohamosan, mert maga is tudta, hogy oktalan ez a harag. De valakire muszáj volt haragudni egy szép tavaszi álom szétfoszlásáért. És még túlságosan csenevész a tudatunk ahhoz, hogy magunkra haragudjunk, amikor pedig úgy volna rendjén.

Az esti sorakozónál Malmos végignézett a munka felsorakozott, egyenruhás hősein:

– Jó estét, elvtársak.

A katona bent állt a sorban. Már nem volt mérges, inkább csak szomorú. Üres, földre esett tekintettel dűnnyögte maga elé:

– Túró a fülébe... túró a fülébe, százados elvtárs.

De senki sem hallotta meg, talán még önmaga sem, mert körülötte nyolcvanhét magyar állampolgár zengte-zúgta, kicsattanó jókedvvel, barnán és emberesebbé izmosodva, fáradtan ugyan, de színültig telve a jól végzett munka örömeivel:

– Erőt, egészséget, százados elvtárs!

*

Alkonyodott már, de még szikrázott a levegő. Ilyen tunyítóan meleg tavaszra az

öregesek sem nagyon emlékeztek. Azért a járdát senki sem volt rest felseperni a háza előtt, hiszen szombat volt. A Béke falatozóban egy tömbben állt a levegő, amikor két nagyon jól öltözött, negyven-negyvenkét év körüli férfi lépett be a sarkig tárt ajtón. Szinte egyformának látszottak, bár az egyik magasabbnak tetszett egy árnyalattal. Fejükkel biccentettek a lány és az üzletvezető felé, majd helyet foglaltak az egyik helyeske kis, kerek asztalnál. A lány kötelességtudóan odasietett hozzájuk:

– Mit parancsolnak?

– *Un demi litre du vin rosé* – mondta a magasabbik, és nem volt semmi különös a hangjában.

A lány szeme bepárasodott egy pillanatra, aztán némán bólintott és egy perc múlva már hozta is a fél liter szekszárdi kadart, két decis poharat is mellékelvén hozzá.

– Köszönöm, kisasszony – szólalt meg most magyarul az alacsonyabbik férfi –, nem is tudja, milyen nagy szolgálatot tett nekem.

– Maguk magyarok? – kérdezte kicsit megrovóan a lány, léha viccelődés nyulát gyanítván a bokorban.

– Nem, csak én vagyok magyar – mosolyodott el az idegen –, a barátom originál francia. Én a párizsi magyar intézetben dolgozom, öt évre szerződtem ki, jövőre jár le a megbízatásom. Anyám itt lakik Szigetrohonyban, nyaranta mindig meglátogatom. Most elcsábítottam az egyik francia barátomat is, hadd ismerje meg a mi kis országunkat. Tegnap hoztam meg a repülőtérről, ma portyázunk egy kicsit a környéken. Dicsekedni akartam a hazámmal és azt mondtam – vakmerő felelőtlenséggel – Jean-Claude-nak, hogy itt még a falusi kocsmákban is rendelhet az anyanyelvén. Ez a falatozó esett először az utunkba, itt tettünk hát próbát. Amúgy is meg akartunk inni ketten fél litert, annyit még a szonda sem nagyon mutathat ki... Bevallom, nagyon szorongtam az eredménytől. Köszönöm, hogy megmentette a dicsekvésemet. Egy büszke magyar állampolgár, aki büszkeségét magának köszönheti, kifejezhetetlenül hálás magának, hogy tud franciául.

A lány nagyon halványan elmosolyodott:

– Dehogyan tudok én, kérem. Ezt az egyetlen mondatot tudom csupán.

Az idegen jó viccnek fogta fel a dolgot:

– Éppen ezt a mondatot! Jó humora van, kislány. A megszámlálhatatlan francia mondat közül valami földöntúli csoda és a vak véletlen folytán éppen ezt az egyetlen tanulta meg, hogy megmentse nemzeti mundérunk becsületét, kihúzván engem is a vízből. És vajon miért esett a választása éppen erre a mondatra?

A lány nem felelt rögtön. Az ablakon át a messzeségbe nézett egy kis ideig, aztán nagyon halkán mondta:

– Mert szép mondat. Szelíden lehajló ívelése van. Mint a vízre röptetett kavicsnak.

Az idegen nem egészen értette a választ, kicsit zavarba is jött ettől, aztán a franciával együtt a lányra köszöntötte a poharát. Hamar végeztek a fél literrel, fizettek és távoztak. Az idegen még búcsúzásakor is hálásan mosolygott a lányra, aki az ajtón túl is követte őt és társát a tekintetével, és látta, hogy egy okkersárga, Porsche márkájú luxuskocsiba ülnek be. Aztán a Szigetrohony felé távolodó kocsit is jó darabon elkísérte a szemeivel.

Meleg volt. Nem moccan semmi a Duna mentén. Csak az ujjatlan betonelemgyár lüktetett valahol a messzeségben, mint a szívdobogás.

Előtáncos és utóvéd

A szövetkezeti kisvendéglő portól homályos ablakain át valahogy sejtelmesebb volt a világ. Péter úgy érezte, hogy egy kiszolgált televíziós készülék homályos képernyőjén figyelő Majordomb vasárnap délelőttjét. Gépkocsi röpítette idáig: Bodor százados, akit a mosonverőcei Fegyveres Erők Klubjából ismert, meglátta őt ácsorogni a városka buszmegállójában, s – maga is Majordombra igyekezvén – ideröpítette Ladájával. Így tizenhárom perccel korábban érkezett meg, Juli nem is várhatta még. Betért hát három cent kisüstire a kocsmába, amely a falu főterén állott, innen jól láthatta a buszmegállót is, ahol Julinak előbb-utóbb fel kellett bukkannia, hiszen úgy beszéltek meg, hogy várni fogja a busszal érkező Pétert.

A templomhoz – amely a tér másik felén fehérlett – zömmel varjúfeketeségű öregasszonyok igyekeztek minden irányból, de jó néhány tündökletesre suvickolt csizmájú férfiút is fel lehetett fedezni az Isten házába sietők között, és nem is csak öregeket.

Péter közvetlenül a söntéspult melletti asztalnál ült, hogy azonnal fizethessen és távozhasson, amikor meglátja Julikat. A csapos az orra előtt szolgálta ki az állva fogyasztókat, akik egyre ritkultak a nagymise kezdetének közeledtével.

– Szép ez a kis templom – szólt oda Péter a csaposnak, aki most éppen senkit sem szolgált ki, a térre bámult ő is az ablakon át. Péterre egyáltalán nem volt jellemző, hogy beszélgetést kezdeményez idegenekkel, de valahogy ma akkora békesség terpszkedett a lelkében, hogy percekig sem tudott emberi szó nélkül maradni.

A csapos is megörült a hozzá intézett szónak, mert majd kifúrta már az oldalát a kíváncsiság, hogy ki is lehet ez a jó kinézetű fiatalember, akit eddig sohasem látott a faluban.

– Most már igen – mondta közlékenyen –, most már szép a templom. Pedig a tavaszon ugyancsak megtépázta egy ördögfűtta, nagy erejű szélvész. Meg hát az idő vasfoga is belekapott itt-ott a tartóoszlop-végtagokba és a stukatúrozás szövetrendszerébe.

– És máris rendbe hozták?

– Rendbe ám, de hogyan! Százhúszezer forint kellett volna a teljes helyreállításához. Adakozzunk! – hangzott a kurta kérés a szószékről, s nem is bátortalanul, hiszen minden remény megvolt arra, hogy a hívek rövid idő alatt összedobják a szükséges összeget. Jómódú itt a tévész, kérem, van mit aprítani még a miseborba is.

– No, és összedobták a pénzt?

– Az eredmény meglepő volt: mise után az egyik állatgondozó félrehívta a plébános urat és egymaga felajánlotta a nem csekély summát, azzal a feltétellel, hogy majd a megújított templomban készíttessék egy külön pad az ő családja számára, amely legalább fél méterrel magasabban álljon, mint a többi ülőalkalmatosság. Hiába: az alázat is jobban esik, ha kevélyen gyakorolhatjuk.

Péter elmosolyodott a történeten. Szekula és Bakula históriája jutott hirtelen eszébe, hiszen Bakula is félrevonta a papot, mondván: ne csak azt kántálja ezután, hogy „secuia seculorum”, de azt is, hogy bakula bakulórum...

– És belement a pap? – érdeklődött tovább.

– Nem tehetette, mert a templomban nem lehet kiváltságos senki. Legalább ott látszódjon úgy, hogy Isten színe előtt mindenki egyenlő. Máshol már úgysem nagyon látszódik úgy...

Péter egy kicsit elszomorodott az egyszerű ember kesernyés félmondatától. És már a jópofa történetet sem találta annyira mulatságosnak. Belegondolt: Iám, hiába

kupálódunk ki, ha ostobán rivalizáló idők reflexeit dédelgetjük továbbra is az idegeinkben.

A csapos félreértette Péter elkomorodását, azt hitte, „rosszul szólt” azzal a bizonyos fél mondattal. Jóvá akarta hát tenni a dolgot:

– Azért az a fő, hogy tehetők az emberek, nem igaz?

– Persze – hagyta helyben Péter. – De azért a rongyot nem kellene ennyire rázni.

Péternek ez a megnyilatkozása újabb adag olaj volt a csapos tüzére, megint elvesztette tőle politikai óvatosságát és őszinte keserűséggel tört ki:

– Esküszöm, nem szeretek az óvodába elmenni a kisfiamért, akit pedig a világon a legjobban szeretek. De nem szívesen megyek érte, mert bosszant az agyonöltöztetett gyerekek látványa. Ó, korántsem azokat az időkét sírom vissza, amikor az idősebb testvérünktől örökölt ruhadarabokat hosszú-hosszú viselés után továbbtestáltuk a nálunk is fiatalabb családtagokra. Volt olyan madárlátta báránybekecsem, amely annak idején – olykor megyehatárokat is átlépve – sorjában végigmelengette a kiterjedt rokonság összes ügyeletes kisiskolását. Tisztelettel emlékezem ezekre az időkire, de nem visszavágyódással. Örülök, hogy szépen tudjuk járatni a gyerekeinket, gyakran vásárolunk új cuccokat nekik. De túlruházni azért nem kellene őket. Elég ugyanis, ha csak egyetlen gyerek jelenik meg vadonatúj külföldi pulóverben a tavaly épült óvoda hupikék falai között, máris megmozgattatik a fél Európa, hogy a saját csemetére még különb kerüljön.

Péterben a kifinomult ízlés határozottan élvezte a csapláros beszédének szép szenvedő szerkezeteit: készítették, megmozgattatik. Úgy látszik, nyelvi sajátosság ez errefelé – gondolta. Az ízlés élvezkedett, az elkötelezettség viszont háborgott benne. Nagyon is igazat adott a csaposnak. Már éppen hangot akart adni mélységes egyetértésének, amikor meglátta Julit a megállóban. Gyorsan a bádognyitra csördített hát egy fémtízest és sietve elkészönt:

– No, Isten áldja. Majd folytatjuk még – és már kívül is volt az ajtón.

A csapos gondterhelten nézett utána. Szorongás fogta el, mert kitárulkozott egy idegennek, akiről végül is nem derült ki semmi. Talán ez a szorongás tette, hogy fenyegetést vélt kihallani Péter sietve odavetett, teljesen közömbös búcsúmondatából.

A fiú ezalatt átóvakodott a terecskén, a lány mögé lopózott és befogta a szemét:

– Ki vagyok? Gyorsan mondd meg?

A lány ijedelménél csak öröme volt nagyobb:

– Péter! Hogy kerülsz te ide?

– Mintha meghívott volna valaki.

– No, de a busz előtt!?

– Egy úrvezető ellenállhatatlan kényszert érzett, hogy felszedjen a mosonverőcei megállóban. Arra gyanakszom, hogy az orcámról sugárzó értelem vakította el, s nem vette észre, hogy kani vagyok és nem szuka. Mire észbe kapott, már itt is voltunk Majordombon, korábban a kelleténél, Karikó Julianna őszinte sajnálatára.

– Sőt kifejezetten a bosszantására! – borult boldogan a fiú mellére a lány.

Így álltak egy darabig, néhány másodpercig csupán, de Juli úgy érezte, hogy most, igen most, részese lett az öröm örökkévalóságának. Péter viszont tudta, hogy amit Faustus doktor is hiába sóvárgott, az neki sem sikerülhet: nyakon csípni és egy kicsit maradásra bírni a pillanatot, csupán azért, mert gyönyörű. Tudta, hogy az öröm nem lehet vég nélküli, de még csak tartós sem, hiszen óhatatlanul megkopik a „hosszú használat” során. Viszont azt is tudta, hogy az öröm varázsa éppen pillanatnyiségében,

illékonyságában rejlik. S akinek kijut néhány pillanat az igazi örömből, az sohasem cserélne többé a tartósan elégedettek öntelt seregéből senkivel. Inkább tovább űzi az utolérhetetlen pillanatot, akár egy teljes életen át, hátha elcsípheti még egyszer. Péternek ebben a pillanatban fogalma sem volt, hogy jövendő sorsa miképpen alakul: egykedvű életű nyárspolgár lesz-e vagy a mindig jobbra török szünet nélküli küzdelme vár rá. Egyet azonban biztosan megérezett, itt, a majordombi autóbusz-megállóban: ilyen békessége a világmindenséggel sohasem lesz, mint most, ebben a néhány másodpercben. Magyarán: ilyen boldog nem lesz már többé, bármi is történjék vele. Pedig csak a mellére hullt egy szőke leányfej a vasárnap délelőtti sugárzuhogásban a templomba siető, kifényesített lelkű emberek között. Ennyi történt mindössze, de Péter bizonyos volt abban, hogy élete legtokéletesebb eseményének vetett véget Juli azzal, hogy hirtelen megindult:

– Anyám már vár bennünket.

Csend volt az erdőben, csupán az ágak neszezték időnként, amikor megzörrentette őket a gyöngye szeptemberi szél. A széllel – alig kihallhatóan – már az elmúlás üzenete érkezett, mégis az életről harsogott körös-körül minden, hangtalanul és lelket gyönyörködtetően. A hunyor a színével harsogott még mindig, a siskanád magabiztos és diadalmas lengedezésével.

És Péterben is szinte harsogott a békesség. Örült, hogy a bölcsészkaron szerzett vörös diplomájával nem maradt Budapesten, hanem vállalta a vidéki tanár mindig kétes kimenetelű sorsát Mosonverőcén. Pedig, ha nem is lett volna olyan vörös az a diploma, akkor sem lett volna semmi gond: apja miniszterhelyettes volt, így válogathatott volna a pesti gimnáziumok között. Ám Péterben – megengedem: nehezen hihetően – még pislákoltt valami abból az idejétmúlt érzeményből, amit sommásan kötelességtudatnak vagy hivatásérzetnek neveztek valaha. Elszegődött hát egy mosonverőcei szakközépiskolába, történelmet és orosz nyelvet okítani. És nyomban jelentkezett munkásörnek, ugyanattól az idejétmúlt érzeménytől sarkallva. Kollégái nem győzték csóválni a fejüket: minek ekkorát vetődni? Hiszen már a miniszterhelyettes apukával is ki lehetne fogni a sors gólba tartó labdáit, mire jó hát a helyezkedésnek ez a józan ésszel fel nem fogható mértéke? Munkásör az legyen, akinek jóvá kell tennie valamit, vagy a kelletténél gyorsabban akar előre jutni a pályáján! – vélekedtek a kartársak, és értetlenül álltak Péterrel szemben. Péter viszont tudta, hogy neki, mint „kádergyereknek”, fokozott figyelemmel kell ügyelnie a játékszabályok betartására a boldogulás terén. Tudta, hogy olykor önsorsrontónak kell szinte lennie, hogy elhiggyék róla: maga intézi a maga sorsát. Saját magát gáncsolta sokszor titkon, hogy futása sportszerűnek hasson. A hozzá hasonlókról nehezen tételezte fel bárki is, hogy nem csupán haszonélvezői, de őszinte hívei is a szocialista rendnek. Az áldozatvállalást tehát lelkiismereti kérdésnek, mi több: harci feladatnak tekintette. Szív szerint volt munkásör, mint ahogy pedagógus is szív szerint volt. És a kisvárosban hamarabb otthonra talált így: estelente eljárt a Fegyveres Erők Klubjába, ahol mindig szívesen látták. Nem kell hát csodálkozni azon, hogy – noha alig két hete élt csak még Mosonverőcén – máris volt társasága.

Juli, a büféslány, már az első estén több mosolyt sugárzott rá egy árnyalatnyival, mint másokra – s ő ezt jóleső érzéssel vette tudomásul. A vonzalom olyan természetesen szökött szárba köztük, mint a pitypang a pusztán. S íme, most itt vannak egy szinte rezzenéstelen falu nyugtató közegében: Juli a majordombi búcsúba hívta meg Pétert, no meg özvegy édesanyjának is be akarta mutatni a fiút.

Hallgatagon érkeztek a házhoz, amely a Főszögnek nevezett utcásor közepe táján helyezkedett el. Ez a néhány ház az erdősávon túl nem volt annyira hivalkodó, mint a falubéli épületek zöme, de tiszta és rendes volt valamennyi, egyáltalán nem hatott szegényesnek egyik sem.

– Édesanyám, megjött Péter – toppant be Juli a különálló nyári konyhába, szinte vonszolva maga után a kicsit tétova fiút.

– Isten hozta nálunk – fordult meg a tűzhely mellett sertepertelő, feketekendős asszony. Talán ez a kendő tette, hogy nem lehetett eldönteni: ötvenéves-e vagy csak harmincöt? Juli életkorától lehetett éppen harmincöt is, hiszen faluhelyen tizenhat-tizenennyolc éves korban már férjhez mentek annak idején a lányok és úgy szültek, mint a parancsolat.

– Kezét csókolom, Biró Péter vagyok – hajolt meg bizonytalanul a fiú, és rögtön tudta, hogy stílustörést követett el, hiszen mind a meghajlás, mind pedig a „kezét csókolom” valahogy kilógott ebből a nyári konyhás, fekete fejkendős világból.

– Örülök, hogy el tetszett jönni – mondta visszafordulva a tűzhelyhez az asszony, és fakanállal belekavart az egyik fazékba. – Tessenek csak helyet foglalni odaát a szobában vagy itt kinn, a diófa alatt. Én majd kotyvasztok valamit ebédre, adja Isten, hogy rendesre sikeredjék. A búcsúba el se mentetek még? – ez már a lányának szólt.

– Ó, ilyenkor még nincsen ott élet, maga is tudhatja, édesanyám – mondta Juli. – Majd délután, akkor igen!

– Én azt hittem – szólalt meg Péter is –, hogy egy ilyen búcsú az egész falut „elborítja”. Ám itt eleddig még semmi jelét nem tapasztaltam annak, hogy búcsú van.

Ez az „eleddig” népies stíluselemnek volt szánva.

– Nem is az igazi már a búcsú se – mondta Karikóné, kicsit túlzó sajnálkozással. – Azelőtt valóban beborította az egész falut a búcsú, most csak a sportpályán vernek fel néhány sátrat.

– Azért körhinta van, ugye? – kotorta elő filmekből szerzett ismereteit Péter.

– Persze, még hajóhinta is – nyugtatta meg Juli és kivonszolta a konyhából, a becsületben megöregedett diófa alá, amelynek hatalmas koronája alatt aztán délig üldögéltek. Nem is nagyon beszélgettek, csak hallgatták a közeli erdő neszeit, furdették arcukat a nyárvégi szellő selymes hullámvásában, és figyelték a tisztára seprert, kicsinyke udvar mikrokozmoszát, kapirgáló jércéivel és a hetedik nap megszentelésére fittyet hányó, tevékeny hangyabrigádjaival.

Az ebéd is csendben zajlott le fönt a házban, az ünnepi abrosszal letakart konyhasztalnál. Péter unszolás nélkül repetázott a fölséges tyúklevésből és a rántott csirkecombok sokaságát is akkora étvágygyal tüntette el a bendőjében, amekkoráival csak egy közel huszonnégy esztendő fiatalember rendelkezhet vasárnap, déli tizenkét óra és fél egy között. Juli örült, hogy Péternek ízlik az ebéd, Karikóné sem lankadt a kínálgatásban, noha egész lényéből hiányzott valahogy a szívélyesség, ami pedig úgy hozzátartozik a parasztasszonyokhoz, mint a haranghoz a kondulás. Volt valami kimértség minden szavában és mozdulatában, s nem lehetett tudni, hogy ez a kimértség a beidegződött alázat leplezését szolgálja-e, azét az alázatét, amit a fejkendős asszonyok vasalt nadrágú fiatalurakkal szemben ősidők óta éreznek, vagy egész egyszerűen az asszony alaptermészetéből fakad. Péter nem sokat töprengett a dolgon, noha tagadhatatlanul zavarólag hatott egy kicsit rá.

– Jaj, kávéról meg nem gondoskodtunk! – csapott fejére sopánkodva Juli, amikor már a tőrös lepényen is túljutottak. – Pedig a pestieknek éltető eleme a kávé.

– Ó, sose izgasd magad, nem fontos – szabadkozott Péter, gyérecske meggyőződéssel, mert megrögzött koffeinista volt, kora kamaszkorától fogva.

– Azért átszaladhatnál, lányom, a Czunyiékhoz – mondta az asszony –, náluk mindig van kávé, kérj kölcsön egy főzetre valót.

– Máris megyek – ugrott föl Juli és már ott se volt.

Péter azt gondolta, hogy most néhány másodpercnyi kínos csönd következik, majd torokköszörülésekkel beinduló, kényszeredett disputa. De csalatkozott. Alighogy Juli kitette a lábát, Karikóné keményen Péterre nézett és kendőzetlenül, határozott hangon megkérdezte:

– Biró úr, mit akar maga az én lányomtól?

Péternek szinte elakadt a lélegzete, olyan váratlanul érte őt a kérdés. Egy ideig szóhoz sem tudott jutni, s amikor végre megjött a hangja, akkor is hebegve nyilatkozott meg:

– Hogyan..., asszonyom..., bocsásson meg... nem értem egészen a kérdését.

– De nagyon is jól érti – mondta Karikóné kérlelhetetlenül, és Péternek csak most szűrt fület, hogy a „tetszikezésből” egyértelműbb, öntudatosabb magázás lett egyszerre.

– Kérem, asszonyom – próbálta magát összeszedni Péter, menet közben érezvén meg a megszólítás nem egészen helyénvaló voltát, de hát mit csináljon? Az sehogyan sem jött a nyelvére, hogy Karikó néni, mert az asszony – mint már tudjuk – épp úgy lehetett harmincöt éves, mint ötven. – Kérem, asszonyom, nem akarok én a lányától semmit, csak éppen megkedveltem őt.

Özvegy Karikónét nem hatotta meg a frappáns fogalmazás, ő pontos fogalmazást akart.

– Valóban megkedvelte, vagy csak tetszik magának?

Péter nem egészen értette a dolgot.

– Ahhoz, hogy megkedveljem, először tetszenie kell. És tetszik annyira, hogy joggal Élhetem: megkedveltem őt.

Az asszonyt ez nem elégítette ki.

– Biró úr, kérem, ne köntörfalazzon. Arra feleljen, de őszintén: megismerte már a lányomat?

– Már hogyan ismertem volna meg? – álmétkodott Péter. – Összeismerkedtünk, alighogy Mosonverőcére kerültem.

– Nem úgy értem – mondta változatlan keménységgel, de kicsit megbocsátóan az asszony, mert belátta, hogy egy huszonnégy esztendő városi fiúnak, aki már nem tanult hittant, nem kell feltétlenül tisztába lennie a szavak bibliai értelmével. – Pontosabban teszem fel a kérdést: hált maga a lányommal?

Noha a dolog így is biblikusán volt megfogalmazva egy kicsit, Péternek nem lehetett többé kétsége afelől, hogy mire kíváncsi az asszony. Nagyon kínos volt ez így. Korántsem azért, mintha Péter valaha is vizolygott volna a nyílt válaszoktól, szinte tüntetően volt őszinte mindig, akkor is, ha fájdalmat okozott vele. Nem, most nem a színvallástól reszketett, hanem attól, hogy a választ nem tudja pontosan megfogalmazni. Néhány mondattal akarta volna ugyanis megértetni az asszonnyal mindazt, aminek a megértéséhez még jó néhány évtizednyi megváltozott életforma kell a falvakban. Felelete tehát nem attól volt felemás, hogy híve lett volna a kitérő válaszoknak, hanem attól, hogy a megfogalmazás reménytelensége egyértelmű volt már a mondatot intonáló apró köhintéskor is.

– Khm... azt szeretném, ha pontosan értene: akár háltam a lányával, akár nem, a kettőnk között nem egészen két hét alatt kialakult kapcsolat természete és jellege arra késztet, hogy a jövőmmel kapcsolatos töprengéseim során egyre inkább számoljak Juli személyével is.

– Elveszi vagy nem? – elégelte meg hirtelen az asszony az intellektuális csűrészavarást.

Péter belátta, hogy itt nem lehet felelős árnyaltsággal fogalmazni, mert ellenkezőleg süllhet el: elterelő locsogásnak, valóban csűrés-csavarásnak tűnhet föl a dolog. Egyszerűbben felelt hát.

– Úgy érzem, hogy igen. Tudni, persze, nem tudhatom még.

– Nem tudja?! – csattant fel az asszony, és már szinte rikácsolt a hangja. – Nem tudja?! Azt bezzeg tudta, hogy mi módon kell egy hiszékeny falusi lányt levenni a lábáról. Mi magának ez az egész? Unaloműző, léha kirándulás, egy hónap múlva talál egy magához való tanárnőt, és a nevére sem fog emlékezni Julinak. De nekem ez a lány a mindenem, érti? Azért szedem a krumplit, egyelem a répát, töröm a tengerit a földeken, hogy ez a lány szívárványosabb életű legyen, mint én. Azt akarom, hogy rendes ember jusson neki férjül, aki megbecsüli őt és kiszabadít minket a magányosság hínárosából. De ha maga itt tönkreteszi a jó híret és otthagyja megalázottan vagy – ne adj’isten – megesetten, akkor erre a lányra ujjal fognak mutogatni még vénasszony korában is, és nem szívárványos, de jégverte lesz az élete, amíg csak meg nem váltja őt a jótékony halál.

Péter ezt egész egyszerűen nem hitte el. Teljesen kizártnak tartotta azt, hogy a huszadik század utolsó harmadában a szüzesség hajadonkorban történő elvesztése elegendő legyen egy falusi lány élete vonatának teljes kisiklásához. Karikóné kitörését tehát nem az őszintén aggódó anya természetes megnyilatkozásának tekintette, hanem valamiféle ravasz színjátéknak, amely szinte tetten érhetően a férjfogást tűzte ki célul. Vagy legalábbis a kiházásítási esélyek csökkenésétől való riadalomból fakadt indulatnak. Mindegy. Akár ez volt a kitörés, akár amaz, Péter azonnal begombolkozott tőle, és lelkében szinte gombnyomásra feltámadt a dac, amitől cinikus is lett, kedve ellenére:

– Megesik, hogy megesnek a lányok, de ez manapság már nem nagy eset, kéremszépen.

Ebben a pillanatban az asszony csontos, a kíméletlen földmunkától minden bársonyosságát és érzékenységét elvesztett tenyere hirtelen felröppent és iszonyatos erővel Péter bal arcához csapódott. Pofon volt ez, szabályos és visszavonhatatlan, amilyen a nagy könyvben meg van írva.

Péternek egy csapásra kitisztult az agya, egy pillanat alatt megvilágosodott előtte minden. Nem böszült fel a pofontól, ahogy várni lehetett volna, nem borította el a láng a képét (leszámítva a becsapódás tenyérszerű felületét, de ezt nem lelki, hanem fiziológiai tényezők okozták); egyszóval: az indulatokat nem megvadította ez a pofon, inkább lecsendesítette. Az asszony is, mintha minden erejét ebbe a pofonba adta volna, elgyengült hirtelen, mint akit találat ér. Összetöppedve ült, jelentéktelenül és törekenyen, fakó tekintettel bámulva maga elé. És Péter tudta, hogy az a jó két évtized, ami férfi nélkül telt el ennek az asszonynak az életében, magyarázatul szolgál minden valószínűtlen megnyilatkozására: a szinte eszelős számonkérésre, az egy csapásra emancipáltabbá vált beszédstílusra és a hisztérikus tettlegességre egyaránt. A paraszti tudat jégkorszakát még nem kezdte ki igazán a csak nagyon lassan erősödő napsütés, nem olvadt még a jég, csak repedezett. A parasztasszonyok tudata még engedelmesen tűrte a nemzedékeken át rárakott béklyókat, idegeikbe viszont már beszüremkedett – akarva-akaratlanul – a huszadik század, a maga zaklatottságával, ágyjelenetekben dúskáló televíziós filmjeivel, türelmetlen racionalizmusával. Ezek az asszonyok görcsösen ragaszkodtak még a régi tudatukhoz, de már egyáltalán nem tartották természetesnek ezt a ragaszkodást, amelynek magától értetődő voltáról anyáik és úkanyáik engedelmisségre szoktatott idegeikkel is meg voltak győződve.

Péter biccentett a fejével, és halkán csak ennyit mondott:

– Köszönöm az ebédet.

Az asszony meg se rezdült, amikor elhagyta a házat. Sietve tette, mert nem akarta, hogy Juli egy ilyen kényes szituációba toppanjon bele, gyanútlan jókedvével. Szerencsére darátatlan lehetett a kávé Czunyiéknál, mert a lánynak nyoma sem volt az utcában. Péter szinte futólépésben ment az erdőig, nem a keskeny sávot átszelő, hanem az erdő belsejébe vezető ösvényre tért, és olyan határozottan nyomult a fák közt egyre beljebb, mintha meghatározott cél felé igyekezne. Pedig csak bele akart veszni egy kicsit az erdőbe, nem kívánt embereket látni, ennyi az egész. Sokáig bolyongott, míg végül ott heveredett le, ahol a legselymesebb volt a fű. Hanyatt vágta magát és órákig bámulta a fák koronái között átkandikáló kék eget. Az idő múlását egyáltalán nem érzékelte, de nem is akarta érzékelni. Gondolatait is szélnek eresztette, most valahogy nem volt szüksége rájuk.

A négyes körül ólálkodott már az óramutató, amikor Péter visszakeveredett a faluba. Egyenesen a kocsmába tartott, mert csak ott volt ismerőse: a csapos.

A csapos láthatóan megkönnyebbült, amikor meglátta Pétert. Nem szerette a kiderítetlen ügyeket, egész délután bosszankodott, hogy arról a jóvágású fiúról, aki délelőtt három cent kisüstit fogyasztott nála, végeredményben nem tudott meg semmit. Annyit látott csupán, hogy a fiú elé Karikó Juli jött ki a buszmegállóba, és hogy együtt távoztak. Most tehát megkönnyebbülve nézte a fiút, mert a sors új lehetőséget kínált fel arra, hogy a végére járjon ennek a dolognak. Illetve több dolognak:

1. Ki a fiú?
2. Mi közükhöz?
3. Árthat-e neki, ha nem szűri meg kellőképpen a szavakat?

Péter mindebből csak annyit vett észre, hogy a csapos megőrül neki. Jólesően nyugtázta a dolgot, s úgy érezte, hogy a rokonszenvnek ezt a leplezetlenségét honorálni kell valamivel. Már délelőtt az volt az érzése, hogy a csapos nagyon szeret beszélni, csak ritkán akad olyan ember, aki hajlandó türelmesen végighallgatni őt. Ezért aztán Péter azt gondolta ki, hogy beszélteti a csapost, és így szerez neki örömet. Kért egy pohár sört és azt hozta szóba, ami már a téren átsétálva is szemet szűrt neki: feltűnően sok civil rendszámú kocsis haladt lépésben a főutcán.

– Hova masírozik ez a temérdek autó ilyen ünnepélyes komótosággal? Netalán gépesítették már a körmenetet is? – adta föl a labdát Péter.

És a csapos – a lelke mélyén bosszankodva – azon kapta magát, hogy már megint ő vall, készségesen, sőt engedelmesen.

– Nem mennek azok, kérem, csak az utca végéig.

– És ott mit csinálnak?

– Megfordulnak és visszajönnek a másik végéig. És így ingáznak az utca két vége közt, órákon keresztül.

Péter legalább úgy elképedt, mintha egy masztodont látott volna felbukkanni az ivó bejáratában:

– És az mire jó?

És a csapos most lendült bele igazán. Azzal a szaporasággal kezdett el beszélni, amely leginkább a kisebbségi érzéssel küszködő emberek sajátja. Azok ugyanis nem hisznek saját érdekességükben, folyton az a kényszerképzetük, hogy legfeljebb csak egy-két percre szerezhetik meg embertársaik figyelmét. Ezt az egy-két percet akarják tehát maximálisan kihasználni, egy szuszra igyekeznek eldarálni mindazt, ami az ő megítélésük szerint érdekes lehet. Közben azonban egy másodpercre sem szűnnek meg szorongva lesni a másikat, hogy nem jelenik-e meg a szemében a messzeség, ami a

gondolatok elkalandozásának, a figyelem elpártolásának csálthatatlan jele.

– Kéremszépen, faluhelyen íratlan törvény volt mindig is a vasárnap délutáni korzózás. Most is ez történik, csak éppen gépkocsival. Fiatalabb koromban magam is felöltöttem mindig a rendszerint sötétkék anyagból készült...

– Gépkocsival korzóznak? De hisz ez nevetséges!

– Én inkább elszomorítónak tartom. Szomorú dolog, hogy a majordombi téesztag vasárnap délután százszor tesz meg egy kilométert, holott azzal az erővel megtehetne egyszer száz kilométert is, és máris egy érdekes városban, másfajta lelki klímában találná magát, szülőfaluja határáig terjedő világképe mindenképpen tágulna egy arasznyival, de legalább száz kilométerrel. S ez a szellem hossz mértékére átszámítva sem csekély távolság...

Péter most nézte meg igazán magának a csapost, mert hirtelen gyanús lett neki, hogy egy „egyszerű” ember ilyen kifejezéseket használ: lelki klíma, világkép, szellem hossz mértéke. Hirtelen csapott le a kérdéssel, hogy a csaposnak ne maradjon ideje köntörfalazni.

– Mondja, mi volt maga, mielőtt szeszes italok kimérésére adta a fejét?

A módszer bevált, a nagy darab férfi szinte ijedt-engedelmesen válaszolt:

– Tanár voltam, kérem.

– Tanáááár?! – hördült föl Péter, mint akit megsebeztek.

– Igenis, tanár – mondta a világ legtermészetesebb hangján a csapos, elcsodálkozva Péter felindulásán. – Miért, mi van abban? Egy-két kisebb-nagyobb botlás minden ember életében akad.

– Ember! Maga botlásnak tartja azt, hogy iskolában taníthatott?

– Igenis, annak – keményedett most már dacosra a csapos.

És Péter szívét akkor marokra fogta a keserűség. Hirtelen eszébe jutott, hogy a délelőtti beszélgetés során milyen ijedt sietséggel toldotta meg egy közhelyszerű vörös farokkal sóhajnyi bírálatát a csapos. Egyszerre tisztába jött az emberrel, akit a megye, a járás, a község szeszélyei, fölényeskedő leckéztetései óvatoskodóra silányítottak. A pedagógus, akit a népszámlálástól kezdve az ünnepélyek lebonyolításáig mindenféle közéleti segédmunkákra felhasználnak, inkább méltatlan tevékenységbe menekül, csak hogy megaláztatásainak véget vessen – gondolta keserűen Bíró Péter középiskolai tanár.

A csapos sóhajtott egy nagyot, és úgy érezte, hogy lelepleztetésével kivívta magának a kíváncsiskodáshoz való jogot. Úgy döntött, hogy végre elérkezett a cselekvés ideje: meg kell tudni valamit erről az anakronisztikusán kétségbeeső, szomorúra szótlanodott fiatalemberről. Péter olyan szerencsétlennek tetszett, hogy a csapos teleszaladt bátorsággal mellette: azon nyomban a második, a legkényesebbnek ígérkező kérdést kezdte el firtatni a betervezettek közül, nevezetesen, hogy mi köze a fiúnak Julikához? A hirtelen megszorodott bátorság is csak egy nagyon bizonytalan, szinte félénk kérdésre volt elegendő persze, mert az ember – kiváltképp az olyan töltését vesztett ember, mint a csapos – csak félszegen képes feltenni olyan kérdéseket, amelyekre könnyen ezt kaphatja válaszul: mi köze hozzá? A csapos tehát így, bátorsággal teleszaladva is maga volt a szorongás.

– Ugye, Karikóéknál volt? – kérdezte meg végre, fojtott hangon.

Péter meg se hallotta a tétován tolakodó kérdést. Az egész dialógusban az volt számára a legszörnyebb, hogy közben a csapos a piszkos poharak elmosogatását egy pillanatra sem hagyta abba.

A csapos annyit megértett, hogy a fiú hallgatása nem néma visszautasítás, így hát emeltebb – vagy legalábbis köszörültebb – hangon ismételte a kérdést:

– Karikóéknál volt?

Péter most már felrezzent.

– Honnét gondolja?

– Láttam, hogy Juli várt magára – mondta a csapos, és a hangja újra elvékonyodott egy kicsit, mert úgy érezte: a fiú most fogja kikérni magának azt, hogy a magánügyei iránt érdeklődjenek. Ám Pétert nem nagyon érdekelte most az ilyesmi, egykedvűen vontá meg a vállát.

– Igen, náluk.

És a csapos szívéről újra lepottyant a szorongás köve. Olyasmi lehetett ez a kövecske, mint valami zsilipzár: ahogy lepottyant, nyomban feltört nyomában a szóözön, mint a gejzír.

– Karikóné igen rendes asszony – kezdte nagy lendülettel, és már azt sem vette észre, hogy nagy-nagy információéhségében már megint ő informál. – Igen rendes asszony. Mindig sokat dolgozott, hogy rendszeren felnevelhesse a lányát. Nincs is oka panaszra: kedves, tisztelettudó lány a Juli, magam is tanítottam annak idején, még általános iskolás korában. Sosem volt eminens, de azért nagy bajok nem voltak vele soha. Szegényke kétéves sem volt, amikor elvesztette az apját.

Péter ezt tudta. Juli mesélt neki Karikó Imre zetorosról, akiről egyetlen elmosódó emlékképet őriz csupán: élénkpiros masinája tele volt hintve egyszer fehér virágszirmokkal, mintha rózsalugason gázolt volna át. És olyan vidáman mászott le a gépről, mintha ő maga lett volna a virágzás, amely beszirmozott maga körül mindent. Többet nem tud elővarázsolni az apjából, akinek valahol Szurdokrohony határában egyszer megcsúszott a gépe a sárral telehordott makadámon, és olyan szerencsétlenül fordult az árokba, hogy rögtön agyonnyomta a vezetőjét.

Péter tehát önkéntelenül bólintott, mikor Juli apjára szaladt a szó. A csaposnak ettől a bólintástól még jobban megjött a mesélő kedve.

– Kár a Karikó Imréért, derék ember volt, szerette mindenki. És becsülték is, mert olyankor vette feleségül Juli anyját, amikor az még kiállásnak számított.

Péter most kezdett igazán odafigyelni. Miket fecseg ez itt összevissza megbecsülésről, kiállásról? Tisztázni akarta a dolgot.

– Miért kiállás az, ha valaki megházasodik?

– Azért, kérem, mert Karikó Imre ezerkilencszázötvenkettőben házasodott meg.

– Na és?

– A menyasszony nem vált díszére a káderlapjának.

– Miért, hát ki volt a menyasszony?

– A Budapestről kitelepített volt tanügyi államtitkár: Bárdoss Géza leánya. De hát azt hittem, hogy ezt tudja maga is.

Péterrel megfordult a világ:

– Mit? Azt akarja mondani, hogy Juli anyja nem originál parasztasszony?

– Hát originálnak nem éppen originál, merthogy államtitkár volt az apja, méghozzá a Horthy-rendszerben. Ha jól emlékszem, még bárói címmel is rendelkezett. Persze, aztán hamar elparasztosodott a lány, itt nem is tehetett egyebet. Akkor volt virágba szökkenőben, amikor idekerültek. A tizennyolcadik életévét sem töltötte be, amikor Karikó Imre oltár elé vezette őt. És nem úgy nézett ki a dolog, hogy a Bárdoss lány

úgy ment volna hozzá egy zetorshoz, mintha megadta volna magát a sorsának. Nem, kérem, ez szerelmi házasság volt a javából. Azt a tíz évet, ami adatott ennek a frigynek, a legtökéletesebb harmónia, sőt nem félek kimondani: boldogság jellemezte. Juli a kilencedik évben született. Karikó Imre szinte egyetlen napon sem tért haza virág nélkül. Már, persze, a virágtalan téli hónapokat leszámítva.

Péter úgy érezte, hogy a legváratlanabb pillanatban verték fejbe egy bunkóval. Súlyosan felállt a székéről és tántorogva elhagyta a helyiséget. Még fizetni is elfelejtett.

A csapos nem értette – vagy legalábbis nem különösebben akarta érteni – a dolgot. Mindazonáltal nem szólt a fiú után. Vendégem volt egy pofa sörre – gondolta magában és tovább mosogatta a poharakat.

Péter szédelgett a téren, a korszó kocsik és a körmenetre gyülekező emberek között. Iszonyú vihar volt benne kitörőben, kábultsága lassan feneketlen dühvé változott át. Valamiféle féktelen ösztön a sportpályára húzta őt, a hevenyészve felvert sátrak közé, amelyekben csiricsáré, bóvli portékák voltak felhalmozva nagy-nagy mennyiségben. A bóvlik éppen úgy gazdára találtak hamar, mint mondjuk ötven évvel ezelőtt. Am a szemlélődő azt is észrevehette volna, hogy a vásárlók között nagyon sokan vannak már olyanok, akik csak „brahiból”, a humor kedvéért vesznek meg egy-egy tükrös huszárt, kacsintásra sikerített női arcképet vagy éppen nyakláncot, hírneves színművész fotójával súlyosbított fityegővel felruházva. A szemlélődőben ez az észrevétel bizonytalannal halovány reményt ébresztett volna a tömegizlés fejlődésének perspektíváit illetően, de Péterben a harag most nagyon is elnyomta a szemlélődő kedvet, amely normális esetben egyébként olyannyira jellemzője volt.

Péter bevágta magát egy hajóhintába és hevesen hajtani kezdte. Valamelyik filmben látta, hogy az ilyen alkalmatossággal át lehet fordulni, noha csöppet sem veszélytelen a vállalkozás. Pétert viszont éppen ez vonzotta: a veszedelem. Olyan veszettül hajtotta hát a hintát, hogy sokkal hamarabb érkezett el az átfordulásig, mint a mellette taposok.

Akkor is épp tótágast állt a levegőben, amikor Julit észrevette. A lány célratartó szívóssággal verekedte át magát a föl-le hullámzó sokaságon, hiszen ösztöne szinte megsúgta neki, hogy Pétert a legveszedelmesebb helyen kell keresnie.

Amikor Péter észrevette őt, már ott állt a hintasor előtt és aggódva bámult a fiúra. Szólni nem mert, attól való félelmében, hogy a fiú esetleg meglepődik és kipottyán a hintából.

Péter az átfordulás holtpontján néhány másodpercre mindig megállt ég és föld között. Most is így volt és kegyetlen kedvét lelte abban, hogy a magasból, fordított helyzetből nézzen farkasszemet a lánnyal. Juli észrevette, hogy Péter meglátta őt, és azon nyomban könyörgőre fogta a dolgot.

– Péter, gyere le az isten szerelmére, még a nyakadat töröd. Egész délután kerestelek, nagyon kérlek, gyere le, beszélnem kell veled.

Péter nem válaszolt. Tovább hajtotta dühödten a hintát, és minden átfordulásnál keményen Julira nézett, visszajáról. Julinak egyre sírósabb lett a hangja.

– Miért kínozol, gyere már le! Nem haragudhatsz rám, nem tehetek arról, ami történt.

Péter úgy érezte, hogy nevetségessé válna az egyre inkább odafigyelő emberek előtt, ha tovább folytatná ezt a hintázó dacolást. Érezte, hogy minden további perc „lány-duzzogássá” békítené férfias „haragvásait – és lelke igazságosnak vélt indulatát durcáskodássá lefokozni semmiképp sem akarta. Abbahagyta hát a hinta hajtását, és amikor már olyan kicsi volt a kilengés, hogy kiléphetett a hajóból, sötétben a lány elé zötytyent.

– Péter, drága Péter – ölelte volna tétován a lány –, csakhogy megtaláltalak! Tudok mindent és borzasztóan restellem a dolgot. Anyám is bánja már, hidd el. Meg szeretne követni.

– Nocsak – villant Péter hangja, mint a késpenge, miután elhárította a lány ölelését –, a kegyelmes asszony nem nervóz már, és fogadni is méltóztatik megkorbácsolt jobbágyát?

Julinak fáj a gúny.

– Megértelek, Péter, de ne légy igazságtalan. Anyám rengeteget dolgozik és nagyon, szinte túlzottan félt engem.

– Félti a kisasszonyt, természetesen – metszett mindjobban Péter hangja. – Pedig a kisasszonyt, a búbajos baroneszt nem kell félteni, tudja ő magától is, hogy kinek a személye körül kell őgyelegni mindig, kívánatos-hamvasan.

– Péter, te megháborodtál! Miket beszélsz? Istenem, miket beszélsz? – rebegte a lány elképedt rémülettel.

– No, ne játszd meg magad! – váltott nyersre, de még inkább durvára Péter hangja. – Jól kifőztétek, hogyan kell a deklasszálság bélyegét a legeredményesebben eltüntetni a homlokodról. Válasszuk ki a legkáderebb fütyit, mi? Azt a fickót a klubból, akinek nagy kutya az édes apucikája. Nagy – és főképpen vörös – kutya. S erre a menlevélre a kiszemelt fickó munkásór volta üti a mindenható pecsétet!

Juli iszonyodva meredt a fiúra:

– Elment az eszed? Nem értelek, egyszerűen nem értelek! Fogalmam sincs, hogy mi bajod velem.

– Az, picikém – sziszegte Péter –, hogy eltitkoltad előlem a származásodat, ami egyáltalán nem érdekelt volna, ha tőled tudom meg. Ha mertél volna véresen őszinte lenni, fütyültem volna rá, hogy kék a véred. De te eljátszottad a bájosan bugyuta parasztlányt, hogy meghass engem és megszerezd az én vérem pirosát. Az a bajom veled, hogy nem direktben, hanem áttételesen vagy kurva.

A lány akkora pofont húzott le neki, hogy majdnem ő halt bele. Aztán a hajóhintasor korlátjára dőlt és keservesen zokogni kezdett.

Péter meredten állt egy pillanatig a lány parányi tenyerének nyomával az arcán, aztán – merthogy egyre nagyobb kör képződött körülöttük – sietve sarkon fordult, átvágott a gyűrűn és meglódult a buszmegeálló irányába.

Szerencséje volt: alig tízpercnyi várakozás után megjelent egy autóbusz Szurdokrohony irányából, dugig tömve emberrel. Csaknem valamennyien a majordombi búcsúra jöttek, mert a jármű szinte teljesen kiürült. Ilyenkor, alkonyat felé válik igazán érdekessé a népünnepély, amikor elkezdődik a körmenet. Ott mindenki kiadásán kiájtatoskodja magát, tisztába teszi a lelkét, hogy aztán még jobban beszennyezhesse este a mulatságon, féktelen mohósággal áldozván a bacchusi örömöknek.

Azért felszálló is akadt elég, mire Péter bekerült a buszba, már alig volt üres hely.

– Szabad? – kérdezte meg egy harminc körüli fiatalember, és letelepedett a Péter melletti üres ülésre. Ahogy elhelyezkedett, rögtön elkezdte az ismerkedést, úgy látszik, nem szeretett hallgatagon, a táj szemléletébe feledkezve utazni.

– Mosonverőcére? – fordult mosolyogva Péter felé.

Péter csak bólintott.

– Szinte lesír magáról, hogy friss diplomás, nemrég még egyetemista volt. Bárcsak az lehetnék még én is – sóhajtott nosztalgikusan a fiatal férfi.

– Aztán mitől lehet azt tudni? – szólalt meg most már Péter is, eléggé

barátságatlanul.

– A jóég tudja. Talán a tekintetük tisztaságából. Nincs még benne semmiféle sunyiság, megtörtség, de önteltség és magabízó gőg sem. Csak bizakodás és mérhetetlen öntudat.

No, az én szememben most éppen pizok sok bizakodás lehet – gondolta Péter, és kesernyésen elmosolyodott. Ez a mosoly mintegy azt is jelezte, hogy nem zárkózik el a beszélgetés elől.

– Milyen egyetemre járt? – kérdezősködött tovább az idegen, felbátorodva a mosolytól.

– A Bölcsészkarra, Pesten.

– Az szép – bólintott az útitárs. – Én az állatorvosira jártam, de ennek már hat esztendeje.

– Én most kerültem Mosonverőcére. Mint egy kivesző állatfaj: a hivatását még úgy-ahogy komolyan vevő ifjú értelmiség utóvédje.

– Én pedig itt dolgozom, Majordombon.

– És itt is lakik?

– Nem. Pagonyszezen, a megyeszékhelyen.

– Akkor nem sok érzelmi köze lehet a faluhoz – mondta fel Péter a vidéki értelmiség problémáival foglalkozó vitacikkek egyik állandó fordulatát, halvány hamiskás mosoly kíséretében.

Az útitárs megütődött kissé. Aztán elkomolyodva, lassan mondta:

– Valamennyi azért csak van.

– Hát már hogyan lenne? – incselkedett Péter. – Beoltja a bikákat meg a tyúkokat, megelleti a teheneket, aztán: irány Pagonyszeg! Azt csodálom, hogy nem saját kocsival.

– No, nem egészen így van azért! – mosolyodott vissza az útitárs. – Megesik, hogy egy világra jönni készülő kiscsikó egész éjszakára itt marasztal. Olyankor valóban használni kell a kocsimat. Nem ritka az sem, hogy egy beteg disznó visszarendel vásárnapra is. Meg aztán a táncos lányaimmal és fiaimmal is foglalkozni kell, nem is egy estéjén a hétnek.

– Táncos lányai? Csak nem éjszakai lokált üzemeltet Majordombon? – ráncolta össze komikusán a homlokát Péter.

– Nem, nem – nevetett az állatorvos. – Az úgy volt, hogy amikor hat esztendővel ezelőtt idekerültem, éppen az alkotmányt ünnepelték a faluban. S bizony, a szépen megrendezett ünnepélyen egy félmaréknyi ember jelent meg mindössze. Még alig voltam majordombi – valójában most sem vagyok az –, de máris bántott a községi vezetők kudarcra, pedig én aztán végképp nem tehettem róla.

– És mi köze az alkotmánynak az éjszakai lokálhoz? – vetette közbe még mindig incselkedve, de már érezhető érdeklődéssel Péter.

– Már mondom is. Még az ünnepélyen megkörménykeztem az iskolaigazgatót, bejelentvén, hogy a tanév kezdetétől igényt tartanék néhány fürge lábú nebulóra. Fiúra és lányra egyaránt. A derék direktor el nem tudta képzelni, hogy mire kell a „lódoktornak” az a néhány gyerek, de azért teljesítette a kérést. Gondolta: kell, aki baromfioltáskor összefogdossa a csirkéket...

– És nem arra kellett?

– Nem bizony. Táncsoportot alakítottam belőlük.

– Táncsoportot? Az állatorvos?

– Miért ne? Faluhelyen nemcsak azoknak kell a kultúrát terjeszteniük, akiknek foglalkozásuk, mondhatnám: hivatali kötelességük a népművelés. Ne csak a kultúrház-igazgató, a művészeti előadó, a községi könyvtáros és egy-két lelkes pedagógus zaklassa kultúrával a komótos szellemű lakosságot, hanem mindenki, akinek – épp a „lakosság” jóvoltából! – egy csipetnyivel több értelem jutott a fejébe, legyen bár patikus, erdőmérnök vagy éppen állatorvos.

– Maga nagyon szerethet táncolni – szolt Péter.

– Legyen erős: én nem tudok táncolni, ölfalábakkal vert meg a teremő. De annak idején az egyetemen én kísértem zongorán a táncsoportot, s klimpírozás közben fél szemmel a táncfigurákat is ellestem. A gyerekeknek aztán „elméletileg” leadtam a figurákat, a legügyesebb kislányt, Karikó Julit bízva meg a bemutató jellegű gyakorlati megvalósítással, majd odaültem a kultúrház ütött-kopott, jobb napokat látott zongorája mellé, meghagytam a gyerekeknek, hogy utánozzák az előtáncos kisleányt, a billentyűk közé csaptam – és megkezdte működését az azóta már igen jó hírű majordombi népi táncsoport. S a november hetedikéi ünnepélyen már tele volt a művelődési otthon: akkor léptek először színre a gyerekek, s mindegyiknek eljött az apja, anyja, nénje, bátyja, ángyikája egyaránt.

Péternek hirtelen elszorult a szíve, amikor az állatorvos kiejtette Karikó Juli nevét. Közömbösnek szánt hangon megkérdezte:

– És abból a hat év előtti előtáncos lányból mi lett? Felvették az Opera balettkarába?

– Dehogy, vendéglátóipari dolgozó, jelenleg Mosonverőcén. Nem hiszem, hogy találkozott vele, mert a tiszti klubban dolgozik – s mit keresne ott egy tanár? Rég láttam már őt, az az igazság. Talán érdeklí a története, hiszen nem mindennapi história: szegény kislány hamar elvesztette az édesapját, aki zeteros volt. Az anyja valami kitelepített előkelőségnek a lánya, de erről Juli mit sem tud. Szülei előtte is eltitkolták a dolgot, nehogy komplexusai támadjanak később. No meg azért is, hogy egy zeteros lányaként, munkásszarmazásúnak besorolva talán könnyebben érvényesül nálunk. (Bár manapság már ki tudja?) S bámulatos, hogy egy pletykás falu mennyire tapintatos tud lenni emberi ügyekben: nem akadt egyetlen „áldott jó ember” sem Majordombon, aki felvilágosította volna a lányt.

A busz hirtelen nagyot zökkent egy sóderbuckán. Péter szíve kiugrott a helyéről, kiröpült a nyitott ablakon, majd az úttestre zuhanva a könnyörtelen kerekek alá gurult.

Snéden Norina:

Baranyi Ferenc életrajza és munkássága

Életrajzi adatok

1937. január 24-én született Pilisen.

Szülei: néhai Baranyi Ferenc jegyző és néhai Kuzsma Katalin tanítónő. Felesége: Büki Erzsébet tisztviselő. Gyermek: Péter, unokája: Flóra.

Édesapja monori születésű, segédjegyzőként Pilisen, főjegyzőként Nyáregyházán is dolgozott. Édesanyja Csornádon, Albertirsán, majd a monori Kossuth Lajos Általános Iskolában tanított. 1933-tól 1939-ig Pilisen, 1939 és 1950 között Nyáregyházán éltek.

Baranyi Ferenc 1950-től 1957-ig Monoron, 1957-től 1962-ig Budapesten, az Eötvös Kollégiumban lakott. Azóta él Budapesten, 1979 óta a XIII. kerület lakója, 1998-ban a kerület díszpolgára lett.

Elemi iskolai tanulmányait Nyáregyházán végezte, az általános iskola 5–6. osztályát a ceglédi Táncsis Mihály Általános Iskolában (ugyanakkor a zeneiskolát is), a 7–8. osztályt Budapesten végezte.

Szintén Budapesten, a Lónyay utcai Református Gimnáziumban az I. osztályt, a Kölcsey Ferenc Gimnáziumban a II–IV. osztályt végezte és érettségizett 1955-ben, bejáró diákként.

1957-ben kezdte meg egyetemi tanulmányait az ELTE Bölcsészettudományi Kar magyar–olasz szakán és 1962-ben diplomázott.

1959-ben UNESCO-meghívással ösztöndíjjal Franciaországba ment nyelvet tanulni és nyári gyermektáborokban nevelősködött.

1964-től több alkalommal járt ösztöndíjjal Olaszországban, pl. Dante-kutatás céljából.

Az érettségi után egy évig a Nyugati pályaudvar Szerelésvezetőségén dolgozott segédmunkásként, majd egy évig az OTP Monori Járási Fiókjában volt pénztáros.

Az egyetemi tanulmányok befejezése után rövid ideig sajtópropagandistaként a Földművelésügyi Minisztérium Könyvtérjesztő Vállalatnál dolgozott.

1963 és 1968 között az Egyetemi Lapok munkatársa.

1965-ben a MUOSZ Újságíró Iskolájában szerzett oklevelet.

1967-ben – UNESCO-ösztöndíjjal – a franciaországi poitiers-i egyetemet látogatta.

1968-tól 1969-ig az Ifjúsági Magazin főszerkesztő-helyettese, 1969 és 1971 között a Magyar Ifjúság irodalmi rovatvezetője.

1972-től néhány évig szabadfoglalkozású.

1976-tól 1992-ig a Magyar Televíziónál dolgozott, 1976-tól a Szórakoztató és Zenei Főosztály helyettes vezetője, 1978-tól szerkesztő, majd 1985-től lőmunkatársként irodalmi és művészeti műsorokat készített és vezetett.

1984 és 1990 között a Családi Lap irodalmi rovatának vezetője. 1984-ben és 1985-ben a Palócföld szerkesztője.

1988 és 1992 között az Ezredvég c. folyóirat főszerkesztője társadalmi munkában.

1992-ben ment korengedménnyel nyugdíjba.

Társadalmi tisztségei

1962 óta tagja a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének és a Magyar írószövetségnek,

1988 és 1992 között a „Z-füzetek” Alapítvány elnöke,

1988 óta a Zrínyi Miklós Irodalmi és Művészeti Társaság alelnöke, 1992-től a Haladó Erők Fórumának elnöke,

1992-től a József Attila Művészeti Centrum Alapítvány kuratóriumának elnöke,

1997-től vezeti a Béres Ferenc emlékbizottságot,

1999-től főtájkára a Művészetbarátok Egyesületének, elnökségi tagja a Nagy Lajos Irodalmi és Művészeti Társaságnak és a Quasimodo-díj kuratóriumának.

Kitüntetései

KISZ-érdemérem 1970,

SZOT-díj 1974,

József Attila-díj 1976,

Magyar Vöröskereszt Centenárium Emlékérem 1981,

Zrínyi Katonai Könyvkiadó Nívódíja 1981,

Madách-díj 1986,

Passo d'uomo Díj (Emberi léptékkal, olasz irodalmi díj) 1989,

MSZOSZ Művészeti Díj 1993,

Premto Brianza (az egyik legrangosabb olasz irodalmi díj) 1993,

Forintos-díj (az írószövetség legmagasabb műfordítói kitüntetése) 1995,

Magyar Köztársasági Érdemrend kiskeresztje (polgári tagozat) 1997,

Demény Pál Emlékérem 1999,

a Honvédelmi Minisztérium és a Magyar írószövetség nívódíjai,

a Magyar Rádió és a Magyar Televízió, valamint több kiadó nívódíjai.

Irodalmi munkássága

Újságíró, költő, író, műfordító.

Első verseskötete, a Villámok balladája 1962-ben – egyetemista korában – a Könyvhétre jelent meg.

Műfordítóként elsősorban olasz, francia és orosz versfordításai szerepelnek különféle kötetekben. Versei Olaszországban, Franciaországban, Belgiumban és a Szovjetunióban jelentek meg nagyobb számban, néhány pedig Angliában, Csehszlovákiában és Jugoszláviában.

1992-ben Olaszországban nagy, kétnyelvű kötete jelent meg *Dal Danubio soffia il vento* (Dunáról fúj a szél) címmel, a korábban Olaszországban különböző folyóiratokban megjelent verseinek válogatása, neves olasz költők fordításában.

Francia sanzonokat, olasz dalokat (pl. nápolyi dalokat) fordított, melyek szerepeltek rádióban, tv-ben, filmen és hanghordozókon.

Operalibrettókat fordított, pl.:

Puccini: Tosca; Bizet: Gyöngyhalászkok; Gounod: A galamb; Dallapiccola: A fogoly; Cilea: Az arles-i lány stb.

Nagyoperettek dalainak szövegét is fordította, pl.:

Lehár Ferenc: Víg özvegy, A cárevics.

Maciej Malecki és Adam Slawinski–Agnieszka Osiecka: Ő meg Ő című minimusical verseit fordította.

Operettekhez, zenés játékokhoz dalszövegeket írt, pl.:

Behár György: Sárga rózsa, A fekete rózsa, Primadonna; vagy az egész daljáték szövegekönyvét ő írta:

Bágya András: Erdők szép virága.

Operalibrettókat is írt, pl.:

Tamássy Zdenkó részére: Vendégek; Olasz vendéglő;

Behár György részére: Erős és Psyché, továbbá

Dubrovay László számára, ezt II ricatto (A válságdíj) címmel olaszul, a svájci televízió részére.

Televíziós dokumentumjátékai szinte felsorolhatatlanok, többek között Rossiniról, Csajkovszkijról, Wagnerről készült életrajzi játéka, műsorvezetésével.

Donizetti: Rita című operájának tv-változatához írt keretjátékot és verses összekötő szöveget.

A Rádió Dalszínháza mutatta be:

Darvas Ferenc–Mikszáth Kálmán–Baranyi Ferenc: Mindenki lépik egyet,

Bágya András–O’Henry–Thierry Árpád–Baranyi Ferenc: Háromkirályok ajándéka és

Gyulai Gaál Ferenc–Tabi László–Baranyi Ferenc: Színésznő születik című zenés, verses darabokat.

Színpadi művei

Baranyi Ferenc–Gyárfás Endre: Bölcsészopera (verses zenés paródia az egyetemi életről);

Baranyi Ferenc: A lónak vélt menyasszony (vásári komédia), mely a Magyar Elektra előjátékaként került színre.

Színpadi művekhez írt dalszövegeket, verses betéteket:

Juhász István–Illés Lajos: Félbehagyott nők (vígjáték);

Száraz György–Balázs Árpád: II. Rákóczi Ferenc (zenés színjáték); Köves József–Balázs Árpád: Nyakigláb, Csupaháj, Málészáj (mesejáték).

Rádióműsorai közül a legemlékezetesebbek:

Sanzonpódium,

Muzsikáló délután.

Nevezetesebb tv-műsorai:

Fáklya (irodalmi műsor),

Új versek – fiatal költők,

Nem babérra megy a játék,

Operabarátok magazinja,
Vitriolvasóköri,
Költőnk és kora,
Mesterdallamok,
Szó, zene, kép,
Olvasólámpa,
Sanzonpódium,
Zene, táj, város (Czigány Györggyel).

1962 óta közel 30 kötete látott napvilágot, valamint rendszeresen jelennek meg versei és írásai folyóiratokban, pl. az Ezredvég, a Palócföld, a Tekintet és az Új Horizont című folyóiratban. Kéthetente jelenik meg írása a XII. kerületi polgárok lapjában, a Hegyvidékben.

Baranyi Ferenc rövid válogatott bibliográfia 1962–2001 cím alatt megtalálhatók könyv alakban megjelent főbb művei, fordításai, továbbá válogatások, összeállítások és szerkesztések (esetenként verseivel, fordításaival, elő- és utószóval, jegyzetekkel).

Baranyi Ferenc rövid válogatott bibliográfia 1962–2001

Bevezető

Ez a rövid válogatott bibliográfia Baranyi Ferenc írói munkásságából a könyv alakban megjelent *önálló műveit* (versek, válogatott versek, próza), *fordításait*, továbbá a *válogatásokat*, *összeállításokat*, *szerkesztéseket* (esetenként Baranyi Ferenc verseivel, fordításaival, elő- és utószavával, jegyzeteivel) időrendben sorolja fel.

Az azonos évben megjelent művek a szerzők családneve, illetve a címek szerinti betűrendben.

A többszöri, változatlan kiadást az első megjelenés tételénél soroltuk fel, a bővített új kiadást a megjelenés évében tüntettük fel.

A kétnyelvű kiadásnál: magyar cím – eredeti cím és (kétnyelvű kiadás) jelölést alkalmaztunk.

Az összeállítás csak a kiadás évét tünteti fel, nem szerepelnek a közreműködők, a kiadók és a megjelenés helye, valamint az oldalszám.

A rövid válogatott bibliográfia nem tartalmazza:

- Baranyi Ferenc verseinek, prózai műveinek, fordításainak saját kötetin kívüli, más helyen történt megjelenését, kivéve, ha más műben volt az egyetlen megjelenés.
- Azokat a műveket, amelyeket Baranyi Ferenc ajánlással, bevezetővel, előszóval vagy utószóval látott el.
- Baranyi Ferenc folyóiratokban megjelent tanulmányait, hozzászólásait, egyéb természetű írásait.

– Baranyi Ferenc sanzon- és táncdalszövegeit tartalmazó kiadványok és hanghordozók felsorolását.

– Baranyi Ferenc idegen nyelven megjelent verseit tartalmazó műveket (kivéve: Dal Danubio soffia il vento címen 1992-ben, Olaszországban megjelent válogatott verseskötetét).

– Baranyi Ferencsel készült riportokat, műveiről és róla szóló írásokat (kivétel: Szerelmes élet. Baranyi Ferenc pályafutása a sajtó tükrében, szerk.: Németh János István).

(A hiányok pótlására részletes bibliográfia készül.)

Baranyi Ferenc
rövid válogatott bibliográfia 1962–2001

1962

1. Baranyi Ferenc: Villámok balladája (versek), 1962

1964

2. Baranyi Ferenc: Hazatérés (versek), 1964

1966

3. a) Baranyi Ferenc: Az a merészség (versek), 1966
b) Baranyi Ferenc: Az a merészség (versek), 1966
(Hanglemez-melléklettel, a verseket a költő mondja el)
4. Baranyi Ferenc: Az endecasillabo mint kifejezőeszköz Dante Színjátékában
– Dante a középkor és a renaissance között (tanulmány), 1966
– Különlenyomat

1968

5. Baranyi Ferenc versei: Piros karikák (lírai történet két határörről)
– Baranyi Ferenc–Gyárfás Endre: Piros karikák (versek), 1968

1969

6. Baranyi Ferenc: Túl az éjszakán (versek), 1969

1972

7. Baranyi Ferenc: Töltsétek ki a csöndet (elbeszélés)
– Szép szó. Antológia, 1972
8. Baranyi Ferenc: Változó szelek (versek), 1972

1973

9. Baranyi Ferenc: A lónak vélt menyasszony (vásári komédia egy felvonásban)
– A lónak vélt menyasszony. Három egyfelvonásos komédia, 1973
– Dufla pofon. Egyfelvonásosok, komédiák, 1988

1975

10. Baranyi Ferenc: Esőveréssel (válogatott és új versek), 1975
11. Baranyi Ferenc: Esték a verandán (irodalmi szociográfiai riportok)
– Írószemmel, 1974, 1975
12. Pest megye versekben (Antológia)
Szerk. és részben vers Baranyi Ferenc, 1975

1976

13. Baranyi Ferenc: Harckocsizó szonáta I–V. (riport versekkel)
– Örökös őrségben, 1976
– Inter arma, 1981

1977

14. Baranyi Ferenc: Szimfónia. 30 év lírai története (Antológia)
Vál., szerk., bev. és részben vers Baranyi Ferenc, 1977

1978

15. Ki-ki maga mesterségét. Irodalmi műsor általános iskolásoknak Összeáll. Baranyi Ferenc, 1978

1979

16. Baranyi Ferenc: Magyar márciusok (vers)
– A kívánságfa (A huszonöt éves Kisdobos emlékkönyve), 1979

1980

17. Baranyi Ferenc: A szerelem harmadik éve (versek), 1980

1982

18. Baranyi Ferenc: Hétköznapi istenhozzád (versek 1979–81), 1982

1983

19. Baranyi Ferenc: Pannon panoráma. Részlet a Járom a hazámat című készülő riportkönyvből
– Nyitott ablak, 1983

20. Baranyi Ferenc: Szerelem és háború. Adaptációk a világirodalomból,

21. Baranyi Ferenc: Kavicsok és fél liter vörös (elbeszélés)
– Rózsák a Vérmezőn. Válogatás három esztendő legjobb katonaprójájából és verseiből, 1984

1985

22. Baranyi Ferenc: Elótáncos és utóvéd (elbeszélés)
– Egy mondat helyett. Elbeszélések, 1985
23. Baranyi Ferenc: Magvas beszélgetés, Téli szünet, Utazás, Őszi labdajáték (gyermekversek)
– Csigalagzi. Magyar költők gyermekversei, 1985

1986

24. Baranyi Ferenc: Levélmények
– Lancelot nélkül. Emlékkönyv Gerelyes Endréről
Szerk. Baranyi Ferenc, Kojnok Nándor, Laczkó Pál, 1986
25. Tavaszi futás. Diákszerelem (Gerelyes Endre és Schlattner Edit levelezése)
Összeáll., elő- és utószó Baranyi Ferenc, 1986
26. Baranyi Ferenc: Valami mindig közbejön (válogatott versek), 1986

1987

27. Aranyasszony. Antológia
Vál., összeáll., előszó és részben vers Baranyi Ferenc, 1987
28. Baranyi Ferenc: Visszaigéző (versek 1982–1986), 1987
29. Rolando Certa: Mások tekintetére rátalálni (versek)
Ford. Baranyi Ferenc és Papp Árpád, 1987

1988

30. Baranyi Ferenc: Egy önérzet hét stációja. Lírai naplók, 1988
31. Baranyi Ferenc: Nyakigláb, Csupaháj, Málészáj,
A kecskekörmök regéje (gyermekversek)
– Varázstrombita, 1988

1989

32. Baranyi Ferenc: Üdvözet / A Kossuth-iskola úttörőotthon avatására (vers)
– A Strázsa dicsérete. Monori tűzetek, 1989
33. Oda a gyorsasághoz. Versek, prózai írások Szerk. Baranyi Ferenc, 1989

1990

34. Baranyi Ferenc: Gyöngyhalász (versek), 1990
35. Baranyi Ferenc: A túlvilági szajha (regény) / Francesco del Sarto álnéven, 1990
36. Franco Ferrara: Imzad (poesie) – Imzad. Sívóhegedű (versek)
Ford. Baranyi Ferenc, 1990
(kétnyelvű kiadás)

37. Dante Maffia: Kosárba viperát (versek)
Vál., szerk., ford. Baranyi Ferenc, 1990

1991

38. Baranyi Ferenc: A fal és a fej balladája (versek 1987–1991), 1991
39. Baranyi Ferenc: Betyárbecsület (versek), 1991
40. Baranyi Ferenc összes szerelmes versei 1957–1991, 1991

1992

41. Baranyi Ferenc: Dal Danubio soffia il vento (poesie scelte 1962–1992)
– Dunáról fúj a szél (válogatott versek 1962–1992), 1992
(Olaszországban megjelent kétnyelvű kiadás)
Ford. Luciano Luisi, Paolo Santarcengeli, Gianni Tori ed al.
42. Franco Cajani: Időlovag (1987–1988) – Cavaliere nel tempo (1987-1988)
(versek, száz kortárs művész illusztrációival)
Ford. Baranyi Ferenc, 1992 (kétnyelvű kiadás)
43. Canzoni napoletane – Nápolyi dalok Ford. Baranyi Ferenc, 1992 (kétnyelvű kiadás)

1993

44. Baranyi Ferenc: Vízafogó (új versek és műfordítások), 1993
45. Bizet: A gyöngyhalászok (operaszövegkönyv és műsorfüzet) Ford. és a mű ismertetése Baranyi Ferenc, 1993
46. Viviane Villamont: Nem akarok belehalni a szerelembe (regény) Ford. Baranyi Ferenc, 1993

1994

47. André Chénier válogatott versei
Vál., előszó, jegyz. és részben ford. Baranyi Ferenc, 1994 (kétnyelvű kiadás)

48. La czarda e il vento.
Testi, grafiche e fotografie di autori contemporanei salentini e ungheresi
– A csárda és a szél.
Versek, rajzok, fotók Veszprém megyei és salentói kortárs szerzők műveiből.
Olaszból ford. Baranyi Ferenc, 1994 (kétnyelvű kiadás)
49. Alphonse de Lamartine: Búcsú a tengertől (válogatott költemények) Összeáll.,
előszó, jegyz. és részben ford. Baranyi Ferenc, 1994
50. Charles d'Orléans: Dalok, rondók, balladák 1394–1994 Vál., előszó, jegyz. és
részben ford. Baranyi Ferenc, 1994
51. Voltaire válogatott versei
Vál., előszó, jegyz. és részben ford. Baranyi Ferenc, 1994

1995

52. Baranyi Ferenc: Hegyibeszéd (válogatott versek 1958–1988)
– Baranyi Ferenc–Soós Zoltán: Aktuális régi versek, 1995
53. Baranyi Ferenc: Operaszövegek. Szavakkal a zene szolgálatában (Zenetörténeti
könyv, versekkel), 1995
54. Baranyi Ferenc: Tájak, szerelmek (versek), 1995 (Hangkazetta-melléklettel, a
verseket előadja Szabó Gyula kiváló művész)
55. Jules Verne: Párizs a XX. században (regény)
Ford. Baranyi Ferenc, 1995

1996

56. Dante Alighieri: Az új élet – Vita nuova Ford. Baranyi Ferenc, 1996 (kétnyelvű
kiadás)
57. Baranyi Ferenc: Kifosztva (versek 1993–1995), 1996
58. Il cuore di Amleto.
Testi, grafiche e fotografie di autori contemporanei salentini e ungheresi – Hamlet
szíve.
Versek, rajzok, fotók Veszprém megyei és salentói kortárs szerzők műveiből.
Olaszból ford. Baranyi Ferenc, 1996 (kétnyelvű kiadás)
59. Eugenio Montale: Naplók-versek – Diari-poesie Ford., előszó és jegyz. Baranyi
Ferenc, 1996 (kétnyelvű kiadás)
60. Ilka Nobs-Süpek: Utolsó könnyeim (versek 1994–1996)

– Mes dernières larmes (poésies 1994–1996)
Ford. Baranyi Ferenc, 1996 (kétnyelvű kiadás)

61. Száz szerelmes sóhaj. Három évezred európai költészetéből (versek)
Vál., előszó és részben ford. Baranyi Ferenc, 1996 és 1998

1997

62. A szív szonettjei. 100 + 1 tizennégy soros a szerelemről (versek)
Vál., előszó és részben ford. Baranyi Ferenc, 1997 és 1998

63. Baranyi Ferenc: Könyörgés apátiáért (új versek 1987–1997), 1997

64. Kebelbarátok könyve (vers, próza és képek)
Vál., összeáll. Baranyi Ferenc (előszó és részben vers) és Köves József, 1997

65. Fául Géraldy: Hozzád tartozom (versek)
Ford. és előszó Baranyi Ferenc, 1997

66. Rád gondolok. Angol szerelmes versek
Vál. és előszó, részben ford. Baranyi Ferenc, 1997

1998

67. Mondd, hogy szeretsz! Szerelmes költőpárok, visszacsókolt múzsák (versek)
Vál., előszó és részben ford. Baranyi Ferenc, 1998 és 1999

68. Napfény és szerelem. Olasz szerelmes versek Vál., előszó és ford. Baranyi Ferenc,
1998

69. Ó, édes kéj. Francia szerelmes versek
Vál., előszó és részben ford. Baranyi Ferenc, 1998

70. Giovanni Pascoí: Messzi ünnep (válogatott költemények)
– Festa lontana (poesie scelte)
Összeáll, és részben ford. Baranyi Ferenc, 1998 (kétnyelvű kiadás)

71. Trubadúrok és trouvère-ek. Az udvari szerelem költészete A verseket részben
ford. Baranyi Ferenc, 1998

1999

72. Franco Cajani: Töprengés a szélben (versek) – Ipotesi nel vento (poesie) Ford.
Baranyi Ferenc, 1999
(kétnyelvű kiadás)

73. Fond rám karjaidat. Latin szerelmes versek Vál. és előszó Baranyi Ferenc, 1999

74. Maradj velem. Versek halhatatlan szerelmesekről Vál., előszó és részben ford. Baranyi Ferenc, 1999
75. Paolo Maurensig: A lüneburgi variáns (regény)
Ford. Baranyi Ferenc, 1999
76. Puskin operái. Antológia Puskin operaszínpadra alkalmazott műveiből Összeáll., gond., előszó és részben ford. Baranyi Ferenc, 1999
77. Alekszandr Szergejevics Puskin: A szökőkutak hűvösében (versek)
– V prohlade szladosznoj fontanov (sztyihi)
Vál., utószó és részben ford. Baranyi Ferenc, 1999 (kétnyelvű kiadás)
78. Szeretlek kedvesem. Magyar szerelmes versek Vál. és előszó, részben vers Baranyi Ferenc, 1999
79. Várj reám. Orosz szerelmes versek
Vál., előszó és részben ford. Baranyi Ferenc, 1999
80. Alfred de Vigny: A farkas halála (válogatott költemények)
– La Mort du Loup (poèmes choisis)
Összeáll., vál., utószó és részben ford. Baranyi Ferenc, 1999 (kétnyelvű kiadás)
- 2000**
81. Baranyi Ferenc: A honfoglalás felszámolása.
Verses széljegyzetek tizenegy évszázad magyar történelméhez, 2000
82. Baranyi Ferenc: Anti-Orfeusz (versek 1997–2000), 2000
83. Corrado Calabró: A feladó ismeretlen (versek) – Mittente sconosciuta (poesie)
Ford. Baranyi Ferenc, 2000 (kétnyelvű kiadás)
84. Enyém vagy. Német szerelmes versek
Vál. és előszó, részben ford. Baranyi Ferenc, 2000
85. Édes bánat. Spanyol szerelmes versek
Vál. és előszó, részben ford. Baranyi Ferenc, 2000
86. Hans Fiabe: A háló (regény)
A verseket ford. Baranyi Ferenc, 2000
87. Őrizem a szemed. Versek szerelmes pillantásokról, bűvölő tekintetekről Vál. és előszó, részben ford. és vers Baranyi Ferenc, 2000

88. Giacomo Puccini: Tosca. Tosca librettó – Tosca szövegkönyv Szerk. és ford. Baranyi Ferenc, 2000 (kétnyelvű operaszövegkönyv)

2001

89. Baranyi Ferenc válogatott műfordításai. Europarnasszus, 2001
(olasz, francia, német, angol, orosz, szlovák, spanyol, román költők versei eredeti nyelven és magyarul, és részletek a készülő Isteni Színház-fordításból)
(kétnyelvű kiadás)
90. Hans Habé: A primadonna (regény)
Az operarészletek szövegét részben ford. Baranyi Ferenc, 2001
91. Közelebb hozzád. Görög szerelmes versek Vál. cs az előszót írta Baranyi Ferenc, 2001
92. Lorenza Franco: Meghatározatlan (versek) – Indefinito (poesie) Ford. Baranyi Ferenc, 2001
(kétnyelvű kiadás)
93. Mennék én utánad. Kínai szerelmes versek Szerk. és előszó Baranyi Ferenc, 2001
94. Ó, jössz-e már? Szerelmes versek a világ minden tájáról Ford. Baranyi Ferenc, 2001

Baranyi Ferencről

95. Szerelmes élet. Baranyi Ferenc pályafutása a sajtó tükrében Szerk. Németh János István, 2000

Készült 500 példányban.

**Ez a
411
példány**

ISBN 963-440-707-2

Felelős kiadó a szerző

Felelős szerkesztő Tabák András

**020130 Tótfalusi Tannyomda, Budapest
Felelős vezető Nagy Lajos igazgató**

Terjeszti a Könyvtárellátó Közhasznú Társaság
